

CONSTITVCTIONS,
Y ALTRES DRETS DE CA
THALVNIA. SVPERFLVOS CON
TRARIS. Y CORREGITS COMPILATS

EN VIRTVT DEL CAP. DE CORT
XXIII. DE LAS CORTS PER LA S.C.Y

REYAL MAIESTAT DEL REY DON PH^l

LIP NOSTRE SENYOR CELEBRA-

DAS EN LA VILA DE MONTSO,

ANY M. D. LXXXV.

V O L V M T E R C E R .

EN BARCELONA.
Any M.D.LXXXVIII.

*Estan taxats los tres volums
en sis lliuras.*

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35

CONSTITVTIONS,
Y ALTRES DRETS DE CA
THALVNIA. SVPERFLVOS CON
TRARIS. Y CORREGITS COMPILATS
EN VIRTVT DEL CAP. DE CORT
XXIII. DE LAS CORTS PER LA S.C.Y
REYAL MAIESTAT DEL REY DON PH.
LIP NOSTRE SENYOR CELEBRA-
DAS EN LA VILA DE MONTSO,
ANY M. D. LXXXV.

V O L V M T E R C E R .

EN BARCELONA.
Any M. D. LXXXVIII.

*Estan taxats los tres volums
en sis liuras.*

TAVLA DELS TITOLS QUE CONTE LO PRESENT
volum en quiscun libre.

Titols del libre primer.

1. De la sancta fe Catholica. pag. 2.
2. De Bisbes, Prelats, clergues, religiosos, cosas, y priuilegis lurs. pag. 2.
3. Que los strangers no pogan tenir officis ecclesiasticos en Cathalunya. pag. 3.
4. De la sancta inquisicio. pag. 5.
5. De lueus, e sarrahins. pag. 5.
6. De celebrar Corts. pag. 8.
7. De reparatio de greuges. pag. 9.
8. De vsatges, constitutions, y otras leys. pag. 12.
9. De obseruar constitutions. pag. 13.
10. De diuersos rescrits, y elongaments. pag. 14.
11. De dret de segell, e q̄ nos puga alienar. pag. 15.
12. De Audientia, e consell Reyal. pag. 15.
13. De decisions de la Reyal Audientia. pag. 15.
14. De officio de Cancellor, Vicanceller, e Regēt de la Cancellaria. pag. 16.
15. De officio de Prothonotari, secretaris, scriuās de manamēt, y otras de la Reyal Cancellaria. pag. 16.
16. De officio de Governador, Portās veus de aq̄ll, e lurs assessors, e ministres. pag. 16.
17. De officio de Ballegeneral, e procurador Reyal, e lurs locinents, assessors, aduocats, e procuradors fiscals. pag. 17.
18. De officio de jutges de cort. pag. 17.
19. De officio de visitador dels officials Reyls qui no tenen taula. pag. 18.
20. De officio de veguers, fotsueguers, balles, fotsballes, capdeguaytas, y altres officis temporals. pag. 22.
21. De officio de jutges, y assessors ordinaris. pag. 23.
22. De officio de jutges delegats. pag. 23.
23. De officio de jutges de taula, e quals officials deuen tenir taula. pag. 23.
24. De officio de cronista. pag. 25.
25. De officio de alcayts, y capitans. pag. 25.
26. Que nouells officials no sien posats. pag. 27.

Titols del libre segon.

1. De treuas conuencionals, y emprenimēt. pag. 28.
2. De examen de medicinas. pag. 28.
3. De examen de metges. pag. 29.
4. De studis generals. pag. 29.

Titols del libre tercer.

1. De juys, e fermas de dret. pag. 30.
2. De contentions de iurisdiccions. pag. 30.
3. De euocations de causas en la Reyal Audientia. pag. 31.
4. De commissiōs de causas en la Reyal Audientia. pag. 31.
5. De dilations, e terminis probatoris, e instructoris. pag. 32.
6. De testimonis. pag. 32.
7. De orde judicial. pag. 33.
8. De relations de processos vort, y examen de las causas en aquells acitadas. pag. 33.

Titols del libre quart.

1. De jurament axi voluntari, com necessari, y de fidelitat. pag. 34.
2. De salaris. pag. 35.
3. De salaris dels officials Reyls sobre lo general. pag. 35.
4. De Fe, e autoritat de cartas. pag. 37.
5. De accions, e obligacions. pag. 37.
6. De vsuras, e baratas. pag. 38.
7. De comercis, e seguretāt de camins. pag. 40.
8. De vestigals, leudas, peatges, gabellas, y de cosas prohibidas traure de Cathalunya. pag. 41.
9. De dret de general. pag. 44.
10. De naus, galeras, y altres vexels. pag. 44.
11. De homens propis. pag. 45.
12. De delmes. pag. 45.

Libre cinque vacat.

Titols del libre sise.

1. De legitima, y diuisio de aquella. pag. 47.
2. De testaments. pag. 47.

Titols del libre sete.

1. De prescriptions. pag. 48.
2. De supplicacions de sententias. pag. 48.
3. De appellacions. pag. 48.
4. De despesas de plets. pag. 48.
5. De executio de sententias. pag. 48.
6. De depositaris, y depósitos de executiōs. pag. 49.

Titols del libre vuyte.

1. De penyoras, e hypothecas. pag. 50.

Titols del libre noue.

1. De accusacions, denunciations, inquisitions, y orde de juys criminals. pag. 51.
2. De crim de sacrilegi. pag. 52.
3. De abatuts, y latitans. pag. 56.
4. De fautoria. pag. 56.
5. Quant se licit, o no aquisco vèjar se sens jutge. pag. 56.
6. De injurias, y danys donats. pag. 57.
7. De jugadors y taffureria. pag. 57.
8. De acordats de armas fugitus. pag. 57.
9. De prohibitions de armas. pag. 57.
10. De diuersos, y extraordinaris crims, y delictes. pag. 58.
11. De sometent, e sacramental. pag. 58.
12. De custodia de presos, dret y carrec de carcellers, y altres despesas de carcerats. pag. 59.
13. De bandejaments. pag. 59.

Titols del libre deze.

1. De dret de fisc, y de las suyas regalias. pag. 60.
2. De remissio del quint. pag. 60.
3. De pau, y treua. pag. 60.
4. De remissio de bas, e penas en Corts. pag. 66.
5. De confirmacions de constitutions, y priuilegis. pag. 68.
6. De proemis. pag. 72.

TAVLA ALPHABETICA DELS TITOLS QUE CONTE LO PRESENT
 volum delas constitutions superfluas contrarias, y corregidas, lo primer numero de la qual
 es del libre, lo segon del titol, y lo tercer de la pagina.

A.	Offici de Cancellor, Viciocancellor, e Regent la Cancellaria. 1.14.16.
<i>Abatuts, y latitants.</i> 9.3.56.	Offici de Prothonotari, secretaris, scriuans de manament, y altres de La Reynal cancellaria. 1.15.16.
<i>Accusacions, denunciations, inquisitions, y orde de juys criminals.</i> 9.1.5.	Offici de Governador, Portants veus de aquell, o lurs assessors, e ministres. 1.16.16.
<i>Atordats d'armas, fugitius.</i> 9.8.57.	Offici de Balle general, e procurador Reynal, e lurs locinents, assessors, aduocats, e procuradors fiscals. 1.17.17.
<i>Accions, y obligacions.</i> 4.5.37.	Offici de jutges de cort. 1.18.17.
<i>Appellacions.</i> 7.3.48.	Offici del visitador dels oficials Reyals qui no tenen taula. 1.19.18.
<i>Audientia, e consell Reynal.</i> 1.12.15.	Offici de veguers, sotsueguers, balles, sotsballes, capdeguayras, y altres officis temporals. 1.20.22.
B.	Offici de jutges, y assessors ordinaris. 1.21.23.
<i>Bandejaments.</i> 9.13.59.	Offici de jutges delegats. 1.22.23.
<i>Bisbes, Prelats, clergues, religiosos, cosas, y priuilegis lurs.</i> 1.2.2.	Offici de jutges de taula, e quals oficials deuen tenir taula. 1.23.23.
C.	Offici de cronista. 1.24.25.
<i>Celebrar corts.</i> 1.6.8.	Offici de alcayts, y capitans. 1.25.25.
<i>Comercis, y seguretat de camins.</i> 4.7.40.	Orde judiciari. 3.7.33.
<i>Commissions de causas en la Reynal Audientia.</i> 3.4.31.	Pau, y Treua. 10.3.60.
<i>Confirmacions de constitutions.</i> 10.5.68.	Prescriptions. 7.1.48.
<i>Contentions de iurisdiccions.</i> 3.2.30.	Prohibitions de armas. 9.9.57.
<i>Crim de sacrilegi.</i> 9.2.52.	Proemio. 10.6.72.
<i>Custodia de presos dret, y carrec de carcellers, y altres despesas de carcerats.</i> 9.12.59.	Q.
D.	<i>Quãt se legit, o no aquisca vejar se sens jutge.</i> 9.5.56.
<i>Decisiones de la Reynal Audientia.</i> 1.13.15.	<i>Que nouells oficials no sien posats.</i> 1.26.27.
<i>Delmes.</i> 4.12.45.	<i>Que los estrangers no pogan tenir officis ecclesiasticos en Cathalunya.</i> 1.3.3.
<i>Depositaris, y depositos de execucions.</i> 7.6.49.	R.
<i>Despesas de plets.</i> 7.4.48.	<i>Relacions de processos vot, y examen de las causas en aquells actadas.</i> 3.8.33.
<i>Dilacions, y terminis probatoris, e instructoris.</i> 3.5.32.	<i>Remissio del quint.</i> 10.2.60.
<i>Diuersos rescrits, y elongaments.</i> 1.10.14.	<i>Remissio de bans, y penas en corts.</i> 10.4.66.
<i>Dret de segell, y que nos puga alienar.</i> 1.11.15.	<i>Reparatio de greuges.</i> 1.7.9.
<i>Dret de general.</i> 4.9.44.	S.
<i>Dret de fisco, y de las suas regalias.</i> 10.1.60.	<i>Salaris.</i> 4.2.35.
E.	<i>Salaris dels oficials Reyals sobre lo general.</i> 4.3.35.
<i>Euocacions de causas en la Reynal Audientia.</i> 3.3.31.	<i>Santa fe Catholica.</i> 1.1.2.
<i>Examen de medicinas.</i> 2.2.28.	<i>Santa inquisicio.</i> 1.4.5.
<i>Examen de metges.</i> 2.3.29.	<i>Somarent, e sacramental.</i> 9.11.58.
<i>Executio de sentencias.</i> 7.5.48.	<i>Studis generals.</i> 2.4.29.
F.	<i>Supplicacions de sentencias.</i> 7.2.48.
<i>Fautoria.</i> 9.4.56.	T.
<i>Fe, e autoritat de cartas.</i> 4.4.37.	<i>Testaments.</i> 6.2.47.
H.	<i>Testimonis.</i> 3.6.32.
<i>Homens propriis.</i> 4.11.45.	<i>Treus conuencionals, y empeniment.</i> 2.1.28.
I.	V.
<i>Injurias, y danys donats.</i> 9.6.57.	<i>Veçtigals, leudas, penages, gabellas, y de cosas prohibidas traure de Cathalunya.</i> 4.8.41.
<i>Ineus y sarrabins.</i> 1.5.5.	<i>Vsages constitutions, y altres leys.</i> 1.8.12.
<i>Jugadors y assureria.</i> 9.7.57.	<i>Vsuras, e baratias.</i> 4.3.38.
<i>Inuament axi voluntari com necessari, y de fidelitat.</i> 4.1.34.	
<i>Juys y fermas de dret.</i> 3.1.30.	
L.	
<i>Legittima, y diuisio de aquella.</i> 6.1.47.	
N.	
<i>Naus, galeras, y altres vexells.</i> 4.10.44.	
O.	
<i>Obferuar constitutions.</i> 1.9.13.	

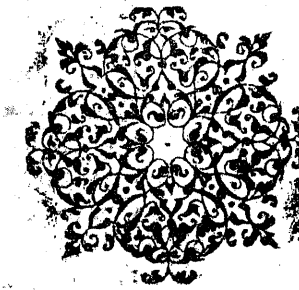
EN NOM DE NOSTRE
SENYOR DEV IESV CHRIST.
COMENÇA LA NOVA COMPI-
LATIO DELS VSATGES DE BARCE-
LONA, CONTITVTIONS, CAPITOLS, Y ACTES
DE CORT, Y ALTRAS LEYS DE CATHALV-
NYA, SVPERFLVAS, CONTRARIAS, Y
CORREGIDAS.

FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, any 1413.
 Capitol de Cort 8.

OM los Vsages, Cõstitutions de Cathalunya, e capitols de Cort sien tats ordenats en Lati, e perço las personas legas han ignorancia de aquellas, e facilmente fan, e venen, e poden venir contra aquells, de ques susciten questions, e plets en gran dan de la cosa publica, e dels singulars de aquella, perço la present Cort supplica molt humilment a vos Senyor, que los dits Vsages, Constitucions, e capitols sien tornats de Lati en Romanç, e aquells, e aquellas, siẽ reglats, e posats sots degudas materias, e titols, tota vegada guardant los drets vostres Senyor, e de la terra, e lo profit, e ben auenit de la cosa publica del dit Principat, e sobre las ditas cosas faedoras, e spatxadoras, sien clerats dos personas bonas, aptas, e sufficientes per vos Senyor ab consentiment de la dita Cort, las quals per manament vostre continuament entengan en lo dit fet, per spatxament de aquell, e que los dits Vsages, Constitucions, e capitols de Cort axi aromaçats, hajen aquella efficacia, força, e virtut, e se hajen a practicar segons que per vos Senyor ab voluntat, e consentiment de la Cort sera acordat, e ordenat. Plau al Senyor Rey.

A LIBRE

LIBRE PRIMER DE LAS CONTITVTIONS DE CATHA LVNYA SVPERFLVAS, CON TRARIAS, Y CORREGIDAS,

DE LA SANCTA FE CA- THOLICA. TIT. I.

1. IAVME primer en Leyda, any 1242.
§. 2. del Cap. vnic.

Volem encara, e statum, q̄ tota
vegada q̄ Archabisbe, o Bisbe,
o frares prehicadors, o menors
iran a vilas, o a locs hon Sarra
hins, o Iucus estarā, e la paraula
de Deu als Iueus, e Sarrahins
propofar volrā, aquells a la vo
catio llur hi v̄guen, e pacientm̄t lur predicatio
ojen, e si de grat venir noy volran, q̄ los officials
nostres, tota excusatio postposada, los ne forcen.
Manam encara als veguers, balles, e corts, e altres
nostres sotsmeos, e a tots officials presents, e sde
penidors, que totas las cosas dessus scritas, en tot
loc inuiolablement tenir, e obseruar façen, si de
la nostra gratia, e amor se confien.

2. P E R E segon en la Cort de Barcelona,
any 1283. Cap. 30.

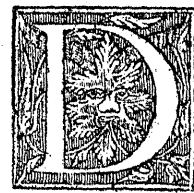
Statum que los Sarrahins dels Iueus, sis ba
tejen, romāgā liures, e frācs, donāt reençop
si, segōs q̄ls drets volē, e es acostumat d̄ fer.

3. IAVME segon en la tercera Cort de Barce
lona, any 1311. Cap. 1.

A Supplicatio de aquells ordenā, que l'ita
tut, e priuilegi fet en crexim̄t, e en favor
de la fe cristiāna, per lo molt Illustre Se
ñor Rey en Iacme auj nostre de bona memoria,
cōfirmat per Papa Innocēt quart, e encara lo ca
pitol fet per nos en la general Cort de Barcelona,
lo qual comēça. *Statum q̄ si Iueu, o Iueus, &c.* ple
nariam̄t sien obseruats, e que predicatio sia feta
en la sinagoga dels Iueus, e mesquites dels Sarra
hins, e en altres locs, en los quals per lurs oratiōs
a fer se han acostumat de ajustar, del qual priuile
gio statut del dit Senyor en Iacme de bona me
moria la tenor es aytal. *Sapient turt que nos en Iac
me, &c.* axi com damunt es escrit.

DE BISBES, PRELATS, CLER GVES, RELIGIOSOS, COSAS, Y PRI LEGIS LVRS. TIT. II.

1. CARLES en la quarta Cort de Mōtfo,
any 1542. Cap. de Cort II.

De poc vtil seriē las leys, si aquellas
ab tota integritat no eren seruadas,
y cō per capitol de Cort fet per vo
stra Majestat, sia estat proueit, que
ningū strāger, çoes q̄ no sia Catha
la, puga tenir Prelaturas, çoes Bis
bats, ni Abadiats, ni altres Dignitats, ni beneficis
curats, y no curats, o siē de patronat de vostra Ma
jestat, o no, en los Principat de Cathaluña, y Com
tats de Rossello, y Cerdanya. E per q̄ se son fets
fraus en aq̄ll, supplica la dita Cort a v̄ra Majestat,
li placia statuir, y ordenar, q̄ lo dit capitol sia ob
seruat ab tota integritat, e sens frau alguna, y per
aço placia a vostra Majestat manar expedir letras
pera nostre molt sanct Pare, y pera vostre embaxa
dor residēt en Roma. E mes placia a vostra Ma
jestat per obseruança del dit capitol de Cort no
anomenar daçi al deuāt als dits Bisbats, Abadiats,
y Priorats cōsistorials, sino Cathalās, exceptat em
pero del dalt mencionat capitol, y del present las
personas del Reuerēdissim don Ioan de Tormo
Bisbe de Vic, y de dō Francesc de Vries Bisbe de
Vrgell, y sis criats d̄ cada vn dells, per ells, y quiscu
dells nominadors los quals pugā donar beneficis
en las diocesis. E mes los altres criats dels dits Bis
bes, y cada vndells pugā tenir p̄sions, y si algu, o
alguns dels dits sis criats se moriē, o se espediē de
lur seruey ans de hauer los fets beneficiats, en loc
de aq̄ll, o aq̄lls ne pugā nomenar altre, o altres, y
q̄ los altres criats qui de present obtēnē beneficis
en los dits Principat, y Cōtats, pugā obtenir aq̄lls,
no obstant lo present capitol. Plau a sa Majestat
que se obseruē los capitols sobre aço disponents.

2. L O M A T E I X en dita Cort Cap.
de Cort 22.

Per reglas de la Cācellaria de n̄re sanct Pa
re, es disposat, q̄ los Prelats, y altres ordina
ris no pugan cōferir los beneficis vacāts,
sino en quatre mesos d̄l any, restāt los altres vuyt
mesos a la dispositio de sa Sāctedat, e no obstant
las ditas reglas, lo Sūmo Pontifice ab refernas in
pectore, y ab expectatiuas, y otras gratias, las quals
moltas vegadas p̄ importunatiōs son atorgadas
prouexen los dits quatre mesos. Perço la dita
Cort supplica a V. M. q̄ li placie obtenir d̄ nostre
sanct

Sanct Pare, que los dits quatre mesos sien refer
uats als dits Prelats, y ordinari, axi que no pu
gā esser impedits per referuas, ni otras gratias A
postolicas, e per aço manar expedir letras per a sa
Sāctedat, y per lo embaxador de vostra Maje
stat resident en Roma. Sa Majestat manara scriu
re conforme al supplicat.

3. PHILIP Princep, y Loçinent general de
Carles en la primera Cort de Mont
fo, any 1547. Cap. de
Cort II.

COM sia cosa notoria, los molts, e irrep
arables danys reben las ouellas, estāt lo pa
stor absent, se pot pensar quant dany a re
but, y reb de quiscun die aquella sancta Iglesia
metropolitana de Tarragona, del dany de la qual
ne resta las cathedals inferiors, com a membres
de aquellas agraiadas, y la experientia, o a ab ex
ces amostat, que ab quinze anys que ha que lo
Prelat de dita metropolitana Iglesia prengue la
possessio, may a visitada aquella, ni sols trameos
concedents procuradors, y ministres, sino sols de
la matexa natio sua, y tals que per no esser de la
terra, no tenen amor en aquella, ni intent del be
public, com es ser justitia, y regir be la clerezia, y
altres semblants cosas, sino sols en sa propria vi
lita, y per aquells donauan licencia, y mal exem
ple de viure, venent la justitia, y beneficis, y dissi
pant las cosas de la mensa, y agraiant los vas
falls, y otras cosas, lo que nos fora fet, essent lo
Prelat de la terra, o present, com experientia a mo
strat ab los altres Prelats, e perço, y ates q̄ ahont
major, y mes euidentes lo dany, major attentio, y
prōpta prouisio se deu tenir, y fer, los tres stamēts
de la dita Cort supplican a vostra Alteza, mane
proueit, y donar orde, que dit Prelat de Tarrago
na vingue a residir, y mirar p̄ sas ouellas, las quals
estan en total ruina, y la terra se va despoblant. Y
en cas que tingues legitim impediment, se li do
ne altra recompēsa mes cōmoda per sa Majestat, a
effeçte que pugues donar esta Prelatura a perso
na tal, q̄ residis, y subleuas los poblats d̄ tota aq̄sta
Prouincia de tantas necessitats, que per ells han
passadas, y tambe seria cōseruatio del patrimoni
de sa Majestat, y d̄ vostra Alteza, y descarrec de las
cōsciēcias. Sa Alteza o supplicara a sa Majestat.

4. L O M A T E I X en dita Cort.
Cap. de Cort 20.

Supplican los tres staments a vostra Alteza,
q̄ li placia obtenir prouisio del Consili ge
neral q̄ al present se celebrara, o de nostre
sanct Pare, q̄ las causas ecclesiasticas, y spirituales,
com son causas beneficis, y matrimoniales, o al

tras en la primera, y segona instācias siē conegudas,
y declaradas per sententia diffinitua per los jutges
ordinari, o altres delegadors en Espanya per sa Sā
ctedat, en virtut de la prouisio faedora en lo Cōsili
general que vuy se celebra, o altrament, y que no
pugan esser euocadas ditas causas en las ditas pri
mera, y segona instācias a la sancta Sede Aposto
lica, ni altre jutge, sino al qui sera nomenat en
Espanya, y aço per redemir, y cuitar las grās oppres
sions, que los dits residents en cort Romana don
nen als poblats en aquesta terra, y senyaladament
contra las personas vellas, y pobres, y t̄be es grā
destruccio de la terra dels molts diners ixen de aq̄
lla, per la deffensio de las ditas causas, y per obuiar
a las grans cauthelas, y calūnias q̄ los residents en
cort Romana v̄san ab los absents de aquella, que
per experientia se mostra, q̄ ab vexacions, y sem
blant extorsions compofan, o leuan los benefi
cis, o se fan consentir pensions, o regressos inde
gudament, als qui tenen bon dret. Plau a sa Al
teza intercedir sobre lo supplicat.

5. L O M A T E I X en la segona Cort de Mōt
fo, any 1553. Cap. de Cort 4.

Supplica la dita Cort a vostra Alteza, q̄ li pla
cia per effectiuatio del capitol de Cort xj. de
las Corts passadas, siē seruit vostra Alteza in
tercedir, y donar cartas pera sa Majestat a si, y effe
çte q̄ lo Archebisbe de Tarragona qui vuy es, vin
gue a residir en sa Sglesia, y mirar per ella, y en cas
de legitim impedimēt, se li done altra recompēsa
mes cōmoda per sa Majestat, per q̄ se puga donar
dita Prelatura a persona tal, que residis, y subleuas
los poblats de la Prouincia, de las necessitats que
per dita causa sostenen, y sera per lo semblant cō
seruatio del patrimoni de sa Majestat, y de vostra
Alteza. Sa Alteza scriura a sa Majestat interce
dint pera que aço se effeçtue.

QUE LOS STRANGERS NO PVGAN TENIR OFFICIS ECCLESIASTICS EN CA THALVNYA. TIT. III.

1. CARLES en la tercera Cort de Mōtfo,
any 1537. Cap. de Cort 2.

COM en lo capitol del seruey, o do
nanu fet a v̄ra Majestat p̄ los dits
tres stamēts del dit Principat d̄ Ca
thaluña en las Corts celebradas en
la present vila de Mōtfo, en lo any
1528. sia disposat, q̄ las Prelaturas,
çoes Archebisbat del dit Principat d̄ Cathaluña,
Cōtats de Rossello, y Cerdanya fossen proueits
Cathalans naturals, e no estrāgers lo q̄ no es estat
obseruat fins aci. Perço supplican los dits tres
staments a v̄ra Majestat, que li placia statuir, y or
denar

denar, que de las ditas Prelaturas sien proueits Cathalans naturals verament, e no ficto, y no personas strangeras, axi com es estat proueit en los Abadiats, ab lo decret de nullitat, e clausulas, e prohibitions contengudas en lo precedent capitol. Plau a sa Magestat que sien obseruadas las constitutions, y capitols de cort conforme als del any M. D. xxxiiij. e aduertira sa Magestat en cas de vacatio tenirlos per specialment comanats com ho ha fet fins aci.

PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, any 1547. Cap. de Cort 8.

COM de alguns anys enca los monastirs dels frares mendicants claustrals de Gerona, sien vinguts en molta diminutio, y senyaladament lo de sanct Francesc, en tanta questa per totalment desferse, per causa de la administratio dels regidors de dit monastir, que han alienadas, y dissipadas moltas rendas, y propietats de dit monastir, y lo mateix se diu es dels altres monastirs del present Principat, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, y si no es proueit vindra a total ruina en deseruey de nostre Senyor Deu, y day, y deshonor de las vniuersitats ahont son dits monastirs. Perco se supplica a vostra Alteza procure, y obtingua de nostre sanct Pare, o altrament que en los dits monastirs mendicants Claustrals de Cathalunya, e de Rossello, y Cerdanya no pugan esser priors, ni guardians, sots priors, vicaris, ni procuradors, ni tenir altres officis dels conuents, sino Cathalans, o almenys naturals de la Prouincia de Arago, y que los conuents no pugan vendre propietats, ni rebre, ni sinerçar propietats de censals, sino ab expres consentiment, y ferma dels regidors de las vniuersitats, a hont son dits monastirs, o altrament com millor aparega per conseruatio, e indemnitat de ditas cosas, E per lo semblant sie seruit vostra Alteza obtenir de dit nostre sanct Pare, que en los monastirs de Montserrat, sanct Feliu de Guixols, de Poblet, y Sanctascreus, no pugan esser Abats sino monjos, que hagen pres lo abit, y feta professio en lo mateix monastir, de hont seran elets Abats, exceptat empero en lo dit monastir de sanct Feliu, en lo qual per lo poc numero de monjos en aquell resideixen, puga esser elet en Abar monjo profess de dit Monastir de Montserrat. Sa Alteza supplica, y a sa Sanctedat lo que mes conuinga.

LO MATEIX en la segona Cort de Montso, any 1553. Cap. de Cort 29.

EN las Corts celebradas en la ciutat de Barcelona per sa Magestat, en lo any Mil seiscents, y vint fonc fet vn capitol de Cort qui comença. *Com la Religio del Hospital, &c.* ab lo qual es proueit, y ordenat que no sie donada possessio, a algun frare de la religio de sanct Ioan de Hierusalem, que no sia nadiu, e originari del Principat de Cathalunya de preceptoria, o comanda alguna de la Castellania de Amposta, situada dins lo dit Principat de Cathalunya, fins tro, e tant que sie proueit, e posat en executio, que los frares originaris, e nadius del dit Principat sien acullits, y de fet concorregan en las comandas fundadas en dita Castellania, encara que sien en los Regnes de Arago, y Valentia, y que contra aquella dispositio no sien atorgadas per sa Magestat, Loctinent general, ni altres qualsevol officials de aquella executorias, ni altrus prouisions, com en dit capitol es contengut, al qual se fa relatio. E apres los frares de dita Religio Aragonesos, y Valentians, per que los dits executorials nols eren consentits, sense los quals no poden rebre los homenatges dels vassalls, obstant Reyals pragmaticas procuraren que lo Mestre de la Religio posas sequestre en los fruits de ditas comandas, y manaua al sequestre respougues dels fruits al qui de dita encomanda ere proueit, no essent nadiu, ni originari del dit Principat, axi que ab tals sequestres se feya frau al demunt dit capitol, y a la Reyal Cancellaria, y segell, per que se rebien los fruits sens traure executorials, y per obuiar a semblants fraus en las Corts celebradas en la present vila per sa Magestat en lo any M. D. xxxij. fonc fet vn altre capitol de Cort, que comença. *Si las leys ab tot efecte no son obseruadas, &c.* ab lo qual es disposat que en ditas comandas situadas dins lo present Principat, fos posat sequestre per lo Loctinent general de Cathalunya, a instantia dels Deputats, los quals capitols de Cort son estats sempre obseruats, y sempre que son estadas consentidas letras executorials, son estadas reuocadas, com a actes fets contra serie, y tenor dels dits capitols stadas consentidas letras executorials, pera pendre possessio de las comandas de Vilalba, Asco, y Orta, las quals stauen sequestradas a instantia dels Deputats de Cathalunya a frares Valentians qui no son nadius, ni originaris del present Principat. Perco supplican humilment a vostra Alteza

Alteza los tres stamets de Cathalunya que li placie sie de merce sua reuocar ditas letras executorials, y tornar dits sequestres en ditas comandas, fins tro, e tant que dits capitols sien effectuats, e los dits frares acollits, segons en dit capitol es disposat. Sa Alteza sera seruit per que no se haje venir a termens de justitia, ates q la reuocatio de dits executorials sobre cosa ecclesiastica, y que es interes dels Regnes, e per leuar inconuenients en ells que se pose en son poder, o de qui sa Alteza manara pera donar alguna boua desaxida per la bona concordia en los Regnes, y sino que las parts seguecan la justitia.

DE LA SANCTA INQUISITIO. TIT. III.

PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, any M. D. xxxvij. Cap. de Cort xxxv.

COM en los capitols de la Inquisitio fets en las Corts celebradas en la ciutat de Barcelona, en lo any M. D. xx. cap. xvj. y xxv. sie estat statut, que lo nombre dels familiars dels Inquisidors de Cathalunya fos moderat a trenta, leuats tots abusos, e com apres ab la experientia se sie vist, que dits Inquisidors han fet gran abus en lo nombre de dits familiars, lo que redunda en gran dany de la jurisdiccion Reyal, y dels Prelats, y altres que tenen jurisdiccions. Perco dits tres staments supplican a vostra Alteza, li sia seruey voler manar moderar lo nombre de dits familiars en Cathalunya, y dits Comtats de Rossello, y Cerdanya a sexanta, coes lo Inquisidor de Barcelona, Tarragona, Vrgell, Vic, Gerona, y Elna, en las diocesis no puga tenir mes de cinquanta familiars, y lo Inquisidor de Valeria en la diocesi de Tortosa en la part de Cathalunya no puga tenir sino cinc familiars, y lo Inquisidor de Caragoça en la diocesi de Leyda en la part de Cathalunya altres cinc, y encara que lo nombre fos major en ditas diocesis, que ninguns dels dits familiars gosen del priuilegi de dit officio de la sancta Inquisitio, y los tals familiars hagen portar tots insignia patent honorada, la que apparra al dit Inquisidor, y que dit Inquisidor mane donar a quiscuna cort ecclesiastica de las ditas Iglesias, o diocesis vna vegada l'any, la nomina de aquells, per ques sapia, y se

puga publicar, per que sien coneguts per tals, y si vn familiar tindra questio ab altre, que no sie familiar no pugan los Inquisidors conixer de aquell qui no sera familiar criminalment, sino en cas que la rixa, o questio se fos moguda entre aquells per cosas tocants al sanct Offici, y si los dits Inquisidors no seruaran, o contrauindran a las cosas sobreditas los Deputats de Cathalunya hagen, y pugan retenirse las pensions dels censals, que la Inquisitio reb sobre lo General de Cathalunya. Sa Alteza essent en Castilla a hont esta lo Consell general del sanct officio, peral efecte de ago se interposara, y fara que ho vejen, y prouee can com mes conuinga.

DE IVEVS, E SARRAHINS. TIT. V.

VSA TGE. Hæc est forma.

CO es la forma, en qual manera se ha fer lo sacrament per lo Iueu, contra lo Christia, tenintlo rotle al coll. Iures, o Iueu, per aquell qui dix, yo son, e no es altre sens mi. Iures per aquell qui dix, yo son, e no es altre sino yo. Iures per aquell qui dix, yo son Senyor Deu teu, quit traqui de la terra de Egipte, e de la casa de seruitut, digues jur. E per aquell qui dix, no hauras Deus estranys contra mi, digues jur. E per aquell qui dix, no faras entretallament, ne tota semblanca que es en lo cel desobre, e qui en terra deus, ne aquells qui son en aygua sots terra, no adoraras aquellas cosas, ne las colras, digues jur. E per aquell qui dix, yo son Senyor Deu teu fort, e regeu, visitant la iniquitat dels pares en los fills, en la terca, e en la quarta generatio de aquells qui auorriran mi, e faent misericordia a aquells que amen a mi sobre totas cosas, e guardan los meus manaments, digues jur. E per aquell qui dix, no prenas lo no del Senyor Deu teu en va, car no haura per no culpable nostre Senyor aquell, qui haura pres lo nom de nostre Senyor Deu seu en va, digues jur. E per aquell qui dix, sies membrant, quel dissabte sanctifics, sis dies obraras, e faras totas las obras, mas lo seten dia de dissabte del Senyor Deu teu es, no faras tota obra tu, ne ton fill, e ta filla, e ton seruent, e ta seruenta, e la tua bestia, e lo estrany, qui es dins las portas tuas: caren sis dies fetu Deu cel, e terra, e mar, e totas las cosas qui hi son, e reposa en lo sete dia: perco

beney Deu lo difsabte, e lo sanctifica, digues jur. E per aquell qui dix, honra ton pare, e ta mare, perço que viues lonctemps sobre la terra, la qual lo Senyor Deu teu donara a tu, digues jur. E per aquell qui dix, no faras adulteri, digues jur. E per aquell qui dix, no ocjuras, digues jur. E per aquell qui dix, no faças ladronicij, digues jur. E per aquell qui dix, no parlaras contra lo proisme teu fals testimoni, digues jur. E per aquell qui dix, no obejaras la cosa de ton proisme, ne desfaras la mulier, ne fernen, ne seruenta, ne bou, ne ase, ne las cosas que tuas sien, digues jur. Iures per los sanc libres de la ley, e per lo nom sanct, e glorios, Heliç, Aſſec Heyç, Haliç Hufeyç, digues jur. E per lo nom honrant Hya Hiliathia, e per lo nō sanct gran, e fort marauellos qui ere entretallat sobre lo frōt de Aaron, digues jur. E per lo nom marauellos de Ananiç fort, que dix Moyſes sobre la mar, e departis per dotze vias, digues jur. E passaren los fills de Israel per lo ſec, e fo acabuſat Pharaõ, e tota la ſua hoſten la mar roja, e per la ſancta manna que menjaren los teus pares en lo deſert, digues jur. E per lo tabernacle, e tots los vexells de aquells, e per la taula ſancta, e per lo candalobre dor, tot per larca damiſtança, e per las duas taulas, las quals poſa Moyſes en aquella per manament de noſtre Senyor, digues jur. E per la cortina aparellada deuant Cherubin eſteſa, e per las veſtiduras ſanctas de Aaron, e de ſos fills, e per la amiſtança ſancta, la qual pacta noſtre Senyor ab Moyſes, e ab los fills de Israel en lo munt de Sinay en la ma de Moyſes, digues jur. E per lo jurament ſanct, que Deu jura, a Abraam en lo mont Moriã, e per la terra de promiſſio, e per Israel, e per la cadira honrada de Deu, e per los Angels miniſtrants deuant lo ſanct beneit, e per las ſanctas rodas de las beſtias, ſtants faç a faç deuant Deu, loants Deu, e dients ab veus grans ſanct, ſanct, ſanct, Senyor Deu Sabaot, plens ſon los çels, e la terra de la tua gloria, digues jur. E per tots los Angels pacifics, que en los çels ſon, e per tots los ſanctos de Deu, e per tots los propheças de Deu, e per tots los noms ſanctos, e honorificats, marauellosos, e terribles qui ſon de Athanatos, Baruchu, Bubrufu, digues jur. E per aquell Deu marauellos, conſeller, Deus fort, pare del ſdeuenidor ſergle, princep de pau, digues jur. E per tots los nōs ſanctos, de tots los Angels qui ſon en lo cel, e per los vint, y quatre libres de la ley, e per tot allo que es en ells ſcrit, e per las benedictions, e maledictions qui dadas foren sobre lo mont Garzari, e sobre lo mont Ebal, e per dotze tribs d' Israel, digues jur. Que ſi ſabs veritat, e vols jurar menſongue, que vinguen sobre tu totas aqueſtas maledictions, e prenguen te, reſpon amen. Maluar ſeras en ciutat, e maluar en camp, maleit lo graner teu, e maleitas las reliquias tuas,

reſpon amen. Maleit lo fruit del ventre teu, e lo fruit de la terra tua, los ramats dels bous teus, els ramats de las tuas ouellas, maleit ſeras intrant, e maleit ixent, reſpon amen. Trameta noſtre Senyor ſam sobre tu, e famejament, e inquietatio en totas obras tuas que faras, entro ay tant quet enſtemin, e destruya cuytoſament per los auſaments teus maluats, en los quals lexeſt ni, reſpon amen. Sia lo cel que es sobre de tu de metall, e la terra que calçigues de ferro, don noſtre Senyor Deu plujes a la tua terra de poſs, e del cel de uall sobre tu cençra, entro que ſies attridat, e liure a tu noſtre Senyor entrebuçant deuant los enemics teus, per vna via vajes contra ells, e per ſet ſuges, e ſies campat per tots los Regnes de la terra, reſpō amen. Ajuſte a tu noſtre Senyor peſtilentia, entro quet confuma de la terra, a la qual poſſer eſt intrat, fire a tu noſtre Senyor de fretura, febre, e de fret, e de ardor, de aer corruput, e de rouey, e perſeguesque, entro que perefques, reſpon amen. E ſia la carnaça tua en menjar a totas volaterias del cel, e a las beſtias de la terra, e no ſie quit cobre. Fira a tu noſtre Señor de plaga de Egipte, e la partida del cors, per la qual la ſtercora ix, de gratella, e de pruija, en axi que no pugues eſſer curat, reſpon amen. Fira a tu noſtre Senyor de pegueſa, de ceguedar, de furor de penſa, e palps enmig dia, axi com palpar ſol lo cec en tenebres, e no endreç las carreras tuas, e toſtamps calumpnia ſeguesques, e ſoſtegues, e ſies oppremit de crueltat, e no hajes quit deſliure, mulier prengues, caltre dorme ab ella, reſpon amen. Caſa edifics, e no habits en aquella, plantes vinya, e no venemes aquella, lo bou teu ſia mort dauant tu, e no menjes de aquell, reſpon amen. Laſe teu ſie arrapat en ſguardamēt teu, e no ſie retut a tu, las ouellas tuas ſien donadas a tos enemics, e no ſie que a tu ajur, los fills, e las fillas tuas ſien liurats a altre poble, veent ros vlls, e deſallçts al ſguardamēt de aquells tot lo dia, e no ſia fortaça en la ma tua, reſpon amen. Los fruits de la tua terra, e totas las lauors tuas menje poble que tu no conegues, e ſies toſtamps calumpnia ſoſtenent, e opprimit certs dies, e marauellat a la terror de aquells, que veurã los teus vlls, fira a tu noſtre Senyor de florõco molt maluat en los genolls, e en las tuas cuxas, axi que guarir no puxes, de ſa planta del peu fins al cap, reſpon amen. Lo Senyor aport a tu, e ta mulier, e tas fillas, e tos fills en la gent que no coneguiſt tu, e ton pare, e ta mare, e ſeruiras a qui Deus ſtranys de fuſt, e de pedra, e ſeras poſat en opprobi, e en ſaula a tots los pobles, en los quals te introduex alli noſtre Señor, reſpō amē. Semēt molta gitaras en la terra, e poc culliras, car lagofes tot ho deuorarã, viñas plãtaras, e cauaras, e vi no beuras, ne culliras de aquilla nenguna cosa, car ſera guafada per vermens, oliucras hauras en tots los

termens

termens teus, e no ſeras vntat de oli, car decorreran, e periran, reſpon amen. Fills engendreras, e fillas, e non golaras, car ſeran menats en captiuitat, tots los arbres teus, e los fruits de la tua terra rouey conſumera, leſtrany qui ab tu contrefara en la terra, pujara sobre tu, e ſera pus alt, e tu auellaras, e ſeras jus a ell, el lo grayra a tu, e tu lo grayras a ell, e ſera en cap, e tu ſeras en coha, e vendran sobre tu totas aqueſtas maledictions, e las ſeguentes pendtante ſias que muieres, reſpon amen. Seruiras al inimic teu, lo qual noſtre Senyor trametra en ſam, e en ſet, e fret, e en nuditat, e en tota ta penutia, e poſara jou sobre lo coll teu, ſins quet attrit, e menara noſtre Senyor gents sobre tu de luny, e deſtranyas encontradas de la terra, en ſemblança de aguila volant ab impetu, de la qual la lengua entendre no pucas, reſpon amen. Gent maluada qui no port honor a vell, ne perdo als petits, deuor los pollins del beſtiar teu, e las meſſes de la tua terra, ſins quet attrit, e no leix a tu forment, vi, oli, ramat de bous, ne ramat de ouellas, ſins quet attrit, e diſpergeſca, e menge lo fruit del ventre teu, e las carns dels fills, e de las fillas tuas, que a tu a donats noſtre Senyor Deu teu, en anguſtia, e aguſtament, en la qual te opprema lo inimic teu, reſpon amen. Sic conſumada en va la virtut tua, e la terra tua no grell, e los arbres de la terra tua no donen lur fruit, trameta a tu noſtre Senyor beſtias qui conſumen tu, e los beſtiars teus, e apoque a totas cosas, tornen, e ſien ſeras deſertas en la tua terra, conſingue noſtre Senyor Deu de tu la vianda del pa, e reta aquella a pes, e manuchs, e menjes, e no ſies ſodollat, ni menys perdon a tu noſtre Senyor, mas cõtra tu majorment la furor dell ſor ſegera, e la fallonia contra tu, e figuen sobre tu totas cosas maleitas, qui ſcritas ſon en aqueſt volum, e deſca noſtre Senyor lo nom teu ſots lo cel, e conſum tu en tribulatio, e en perdita de tots tribs de Israel, ſegons totas las maledictions que en aqueſt volum ſon contengudas, reſpon amen. Sien fets los teus fills orſens, e la tua mulier vidua, ſies fet axi com ſtipula dauant faç de vent, e los Angels de noſtre Senyor perſeguesquen te, ſien las vias tuas tenebroſas, e all enegoſas, e Langel de noſtre Senyor te empenya, ſia feta la tua taula deuant tu en las, e en tribulatio, e en ſcandol, reſpon amē. Sien obſcurats los vlls teus que no vejen, al dors teu toſtẽps ſencorb, ſcamp sobre tu noſtre Señor la ira ſua, comprena tu, e pos Deu iniquitat sobre la iniquitat tua, e no entres en juſtitia ſua, ſia feta la tua habitatio deſerta, e en los tabernacles teus no ſia qui hi habit, deſca noſtre Senyor Deu lo teu nō del libre dels viuents, e ab los juſts no ſies ſcrit, reſpon amen. Sia ſcampada la tua ſanc axi com a fems, largent, ne lor teu no deliure tu en lo dia de la furor de noſtre Senyor, fira a tu noſtre Senyor

de totas plagas, axi com feri a Pharaõ, e lo poble ſeu, ſi ſabs veritat, e juras falſia, reſpon amen. Fira a tu noſtre Senyor axi com feri Egipte de ſanc, de ranes, e de moſcayons, e de moſcas, e de mortalitat de beſtias, e de floroncos, e de veixigues, e de padruſcada, e de legoſtas, e de mortalitat dels primogenits teus, la maledictio que malehi lo ſue a lerico venga ſobre tu, e sobre la caſa tua, e sobre totas las cosas que has, ta mulier, e tos fills mendiguen de porta en porta, e no ſia qui aconort aquells, reſpon amen. En ira, e en furor del Senyor Rey, e de tots aquells quit vejen vingues, e tots los amics te ſcarneſquen, caygues, e no ſie quit ajut a ſolleuar, pobre, e meſqui muytes, e no ſia quit ſaboleſca, ſi ſabs veritat, e juras falſia, la anima tua vaje en aquell loc, en lo qual los cans los fems poſen, reſpon amen.

2. I A V M E primer en la Cort de Barcelona, any 1228.
Cap. 1.

EN nom de noſtre Señor Deu ſia clara coſa a tots que nos en lacme per la gratia d' Deu Rey de Arago, Comte de Barcelona, e ſenyor de Muntpellier conexents verament que leſtament del Regne noſtre ab prouifio ſollicita toſtamps deu en mils eſſer reformat perço q̄ per ſtatuts ſaludables a la Diuinal gratia plagã, e lo clero, e lo poble daquen en axi com la neceſſitar ho requer ſenta creximent, e profit: en la general Cort de Barcelonã en per toſtamps, e inuolablement ſtatuum aquellas cosas que de jus per certs capitols, e diſtinçts manam eſſer anortadas vn capitol exceptat sobre veguers ſtatuidors que entro a ſinc anys tantſolament volen eſſer ſtes, e ſeruat. Primerament lo venerable pare per la gratia de Deu Archabiſbe de Tarragonã, Biſbe de Vic, e Biſbe de Gerona, Bernat de Barcelona Biſbes, e encara Abbats, e altres homens nobles Guillem de Muncada vezcomte de Bearn, Huc Comte Dempuries, en Numo Sanç, G. de Ceruera, Ramon de Muncada, e altres ſollemnes alias grans homens preſents en la ſolãna Cort de cõmu conſell irrefragablement ſtatuum que los lucus de la terra noſtra no reban per vſu res ſino vint ſous per cent en lany, e ſegons aquella forma ſie feta computatio a menor temps, o a major, e a quantitat menor, o encara major.

3. L O M A T E I X en dita Cort.
Cap. 2.

LA ſolãna Cort aprobãt ſtatuum q̄ no ſie cregut ſagramẽts de lucus en deutes exigidors
A 4 ſino

fino instruments fets legitimament, o testimonis couinents aprouar, o hajen penyora moble, o hypotheqa a la qual incumbescan.

4. **LO MATEIX** en dita Cort.
Cap. 3.

STatujnt volem esser obseruat, que los priuilegis als Iucusatorgats contra sponfalias de las mullers, no hajen loc si la muller se ra atrobada primer en temps.

5. **LO MATEIX** en dita Cort,
Cap. 4.

NO resmenys volens esser obseruat que si los Iucus dins dos anys lurs deutes no exigeixen, o al jutge querela no hauran propolada, e per aquell jutge al aduersari no sera mostrada, las vsuras no sobrepujé lo doble de la fort deguda per quantseuulla temps la summa de la fort deguda haje estat.

6. **LO MATEIX** en dita Cort.
Cap. 5.

AB irrefragable constitutio statuim, que los Ieus en personas proprias officis publicos no presumescan en alguna guisa exercir, çoes officis de jutjar, o homens iustitiar, o punir, o encara sententias exequir.

7. **LO MATEIX** en dita Cort.
Cap. 6.

AB inuolable obseruatio manam fermament esser guardat que los Iucus en lurs casas no tengan Christianas.

8. **LO MATEIX** en Tarragona,
any 1234. Cap. 21.

STatuim que Sarrahi, o Sarrahina, nos puga fer Iucu, o Iuya, ni Iucu, ni Iuya, sepuga fer Sarrahi, ni Sarrahina, e los qui aço faran perda n lurs personas.

9. **PERE** segon en la Cort de Barcelona, any 1283,
Cap. 49.

DEls Iucus, o Sarrahins dels quals es estat a nos demanda donada, que deguessen esser de aquells, en los castells, o en las vilas dels quals habitassen, o estiguessen, sobre aço volem aquella cosa daqui auant esser obseruada,

la qual en lo loc de quiscu de aquells es antigament obseruar, saul priuilegis, e pactes specials a quiscu.

10. **ALFONS** segon en la Cort de Montfo, any 1289.
Cap. 25.

ORdenam, e statuim que nengun Iueu no puga tenir loc de veguer, ne de balde, ne esser assessor, perço car gran dan sen segueix.

11. **IAVME** segon en la primera Cort de Barcelona, any 1291. Cap. 13.

ALgun Iueu no puga comprar, o prestar sobre cosas furtadas, e si ho fa que reta aquellas francament, no obstant algun priuilegi, en contrari obtengut.

12. **LO MATEIX** en la Cort de Leyda,
any 1300. Cap. 12.

ORdenam, e statuim que quiscun Sarrahi, franc que sie en Cathalunya, port los cabells serçenats, e tols en redon, o en çercle, perço que sie conegut entre los Christiàs, e si algun Sarrahi aço no seruara, pac per pena al senyor del loc, hon sera aquell Sarrahi, sinc sous, e si pagar nols pot, o no vol, prena en la plaça deu açots.

13. **PERE** terç en la Cort de Perpinya,
any 1351. Cap. 37.

ORdenam encara que nengun Iueu per si, o per altre no gos tallar, o vendre carns en las carnicerías, hont los carnicers Christiàs tallan, e venen carns, mas en altres locs separats, e qui contrafara, en seixan ta sous Barcelonosos sie punit.

DE CELEBRAR CORTS. TIT. VI.

1. **IAVME** segon en la primera Cort de Barcelona, any 1291.
Cap. 40.

NOS, o nostres successors de aqui auant tindrem Cort general quiscun any als Cathalans en Cathalunya la hont nos vullam per ordenar, e tractar en temps ab ells lo bõ stament de la terra.

LO

2. **LO MATEIX** en la segona Cort de Barcelona any. 1299.
Cap. 31.

COm los Prelats, e religiosos, e personas ecclesiasticas de Cathalunya appelladas per nos, axi com acostumates antigamēt a la present Cort general, hajen ab carta contradict a las ordinations de la present Cort, e hajen protestar, que noy consenten. Per ço statuim, que nulla persona ecclesiastica, ni homens lurs nos puga aydar, ne valer de alguna ordinario, o capitol gratios, nouellament fet en aquesta Cort, ne en aço sien entesos, pus quels dits Prelats, e religiosos, e personas ecclesiasticas a las cosas damunt ditas han contradict. Empero com los damunt dits, qui han contradict a las ordinations de la present Cort, tornarā a la cõmunitat, e vsansa antiga, qui es acostumada en Cort general de Cathalunya, e consentiran, e fer maran torço, que en esta Cort es ordenat, ques puxan ajudar de las ordinations gratiosas de aquesta Cort, e de las otras Cortes edenenidoras.

3. **ELEONOR** Consort, y Loçinent general de Pere terç en la Cort de Leyda any. 1364. Cap.

REprehensible no deu esser iudicat, si segõs la varietat del temps, los statuts humans tambe se varien, e com poc ha, en la Cort general celebrada per lo senyor Rey, en la vila de Perpinya, hagueffen fet vn capitol del tenor seguent. *Mes auant confirmants lo capitol fet en la Cort de Leyda, per lo senyor Rey en laume de bona memoria auí nostre, &c.* Y obitant lo dit capitol, molts dels Prelats, Barons, syndics, y procuradors ab aquells, y dels collegis, Capittols, y vniuersitats, los quals son vinguts a las presents Cortes, que celebran en Leyda hagueffen de esser repellits dels tractaments de las presents Cortes per no esser venguts lo die assignat, o per no hauer seruada la forma del dit statut. E com Deu volent se hajen de tractar tals, y tant arduos, y vtils negocis, q̄ sens la presentia, y assistentia de aquells (los quals segons la rigor del dit statut hauien de ser repellits) tractarse, y ordenar commodament nos poden. Pertant volents com conue, a la vtilitat nostra, y de la Republica prouoir, de cõsell, assentiment, y approbatio de la present Cort ab la present reuocam, irritam, y de effecte, y forças euaciam lo dit statut, o constitutio, o altres qualseuol statuts, o constitutions, parlants de aquesta materia en quant obuien, o son vistes obuiar, o poden a la dita interuentio, de ral manera, que tots, y sengles damunt dits, qui altrament hauian, o podien esser admesos a las ditas Cortes, pugan esser admesos,

com si los dits statuts, o constitutions no fossen estadas fetas.

4. **MARTI** en la Cort de Barcelona, any 1409. Cap. de Cort 15.

PLacia a vos senyor continuar dema que sera disapte, la dita Cort tro al quinzendie del propuinēt mes de Maig en aquest loc mateix, e puix tro a la fi de aquella, e que en las continuations, e porrogations de alli auant faedoras, no sie donada dilatio vltra quinze dies, e aquells per causa necessaria, ab consentiment de la dita Cort, si doncs no eran feriats per reuerentia de Deu. Plau al senyor Rey, pero no si strenyria a mes spay de vn any.

DE REPARATIO DE GREVGES. TIT. VII.

1. **MARTI** en la Cort de Barcelona any. 1409. Cap. de Cort 7.

PLacia a la vostra senyoria, deputar en continent per vostra part algunas bonas, abtas, e sufficients personas, qui prestament ab aquellas qui la Cort a aço eligira, e deputara per sa part, faça aquella sumaria cognitio, e reparatio dels greuges per vos senyor, o predecessors vostres, o officials, o curials seus, o vostros fets a las conditions de la dita Cort, o a qualseuol de aquellas, o singulares de aquellas, segons deuran, e per iustitia atobarā faedor, ab bona, e bastant executio, tot empatx auer, e dilatio cessants. E noresmenys, que los dits prouoidors façen sagrament, de entendre diligentmēt en las ditas prouisions del greuges generals, e particulars, donats, e donadors en la present Cort. Plau al senyor Rey, e deputa hi lo Canceller, e lo Vicicanceller, lo Governador de Cathalunya; lo Governador de Mallorcas, mossen Pere Torrelles, lo Governador de Rossello, e de Cerdanya, lo Mestre racional, lo Tresorer, lo Balle general, mossen Jacme Ballares, micer Marti Garcia, micer Bernat de Vilagaya, mossen Manuel de Rajadell, lo scriua de Ratio, emicer Bonanat Pere. E la dita Cort anomenahi çoes per la conditio dels ecclesiastics mossen, Abbāt de sanct Cugat, mossen Guillem Valles procurador del Bisbe de Barcelona, mossen Jacme Fabre procurador del Bisbe Durgell, e mossen Pere Ragaçol procurador del Bisbe de Tortosa, e per la conditio dels Barons, e dels cauallers lo Comte Durgell, o son procurador, lo noble en Bernat Galceran de Pinos, mossen Francefc Tauerner, e en Dalmau de Castell

A 5 bisbal

bisbal menor de dies. E per la conditio de las ciutats, e vilas Reyals, en Ioan Ros vn dels syndics de Barcelona, micer Francesc Bassiet vn dels syndics de Leyda, en Francesc de Seguriolas vn dels syndics de Gerona, e micer Gonfallo Garridell syndich de Tortosa.

2. LO MATEIX en dita Cort. Cap. de Cort 16.

COm moltes, e diuersas vexacions, e altres maneres indegudas sien fadadas fetas en las reemfions del vostre patrimoniu Reyale, per esquinar greuges, supplica la dita Cort, que sie vostra merce senyor, que tots los actes de las reemfions, axi pendents, com faedores, durat la dita Cort, se hajan a fer a consell, e ordinario dels prouedores dels greuges, e no sens aquells. Diu lo senyor Rey, que el present capitol no es expedient, ni necessari, pus es proueit a la iustitia, per los dits Canceller, Vicicanceller, o Regent en son cas faedora, per que nou farja, pero plau li, que si per las ditas reemfions, algues stat agrauiat, o sera per lo senyor Rey, o sos officials, no li sie tolt facultat posarlo en greuge de Cort, los quals greuges axi donats, com donadors, tocants, o deuallats de las ditas reemfions, sien proueits per los prouedores dels greuges, sera primer deguda conexensa, segons se pertany, e es acostumar.

3. ALFONS quart en la Cort de sanct Cugat any .1419. Cap. de Cort 2.

COm la prouissio dels greuges, e administratio de la iustitia de aquells breument faedora, torn en gran seruey de Deu, merit, e descarrec de vostra anima, e consciencia, consolat, repos, e benefici de vostres vassalls, e sots mesos: per ço senyor la Cort general del Principat de Cathalunya per vos senyor congregada, segons dit es, supplica a la vostra molt gra senyoria, que sie merce vostra senyor de present deputar, e anomenar per la vostra part, en reparadors dels greuges donats, e donadors en la present Cort, tres personas, e la dita Cort anomenara sis personas, coes, dues personas per cascun braç de la dita Cort de bona fama, sciencia, e consciencia, temers Deu, e amants iustitia, a las quals, o a la major part de aquellas, pus en la dita major part ne haja vna de part vostra senyor, e vn de cascun dels dits tres braços, vos placia donar, e atorgar ab assentiment de la dita Cort plen, e bastant, absolut, e irreuocabable poder, de conexer, determinar, diffinir, e executar en temps concordant, simplament, e de pla, la solaveritat del fet atesa, tots, e sengles greuges fets per vos senyor, e per la senyora Reyna confort vostra, e per los predecessors vostres de glo-

riosa memoria, e per las senyoras Reynas lurs mullers, e Primogenit, e per lo Governador general vostre, e lur, e per los Loctinents, o Portants veas de Governador de aquells, e per altres officials vostres, e lurs, ordinaris, o delegats, al dit Principat de Cathalunya, o a qualseuol braç, statment, o vniuersitat, o singular del dit Principat, en qualseuol manera donats, o donadors en la present Cort, o deuant los dits prouedores de greuges, o la major part dels dits prouedores, dins lo terme, o termens qui ha dar los dits greuges seran assignats, e de tots los merits, e dubtes deuallants en qualseuol manera dels dits greuges, los quals prouedores, o la dita major part de aquells en temps concordants façan, e hajan ha fer, e administrar sobre los dits greuges, merits, e dubtes de aquells deuallants en temps, o departidament, als propofants los dits greuges iustitia espachada. La qual commissio, e poder vos placia senyor fer, e ordenar segons la intentio defu dita, axi largament bastant, e segura, com mester sera, a tota seguretat dels supplicants, seruants los vltages de Barcelona, constitutions generals, e capitols de Cort de Cathalunya, no mudada substancia de la forma defu dita, promerent vos senyor per pacte especial, e miençant sagrament, que la dita commissio, o poder no reuocaret, empatxaret, impugnaret, dilataret, o contrauendret, ne reuocar, empatxar, dilatar, ne contrauenir permetrets per algu vostre official, ne per altre qualseuol persona, directament, o indirecta, ni per altre qualseuol via, o manera en algun acte, o fet, tocant lo dit poder, conexensa, decisio, de terminatio, e executio dels dits jutges, e prouedores, ans a aquells fiats tengut donar, e fer donar tot endres, e auia ment que porets, per espatxament, e decisio dels dits fets, e de la dita iustitia. E per seguretat, e abreuiament de aquella, vos placia senyor, quels dits jutges, e prouedores, si dins quatre mesos, apres quels sera presentada la dita commissio, no hauran determenats per iustitia, e executats los dits greuges, de continent dins deu dies, passats los dits quatre mesos, se hajan encloure en lo monastir de frares menors de la ciutat de Barcelona, dins lo qual hajan estar per spay de tres mesos continous, e si dins los dits tres mesos no hauran determenats, e executats los dits greuges, de continent, dins altres deu dies, se hajan encloure dins lo present monastir de sanct Cugat de Valles, ab gran seguretat de penas, e miençant sagrament, e homenatge per ells prestador en poder de algun official Reyale ordinari, de proccir en los dits affers continuament tres horas demati, e altres tres horas de vespre cascun dia no feriat, ab tota diligencia, segons dret, e iustitia, e bona equitat, e raho, vltages, constitutions, capitols de Cort, vltos, e costums tenguts, e obseruats en diffinir, e executar los dits

los dits greuges, en los pus breu temps, e spay que poran sumariament, e de pla, axi com se pertany de juy Reyale, tota amor, temor, odi, rancor, profit, o speranza de aquell, o altra qualseuol desordenada affectio, e voluntat a part posadas, dels quals monastirs, los dits jutges, e prouedores, o algu de aquells, sots las ditas seguretats no puxen exir en alguna manera, ne per vos senyor esser licenciats, sino per vera, e vrgent necessitat personal, a conexensa dels Deputats, e oydors de comptes del General de Cathalunya qui presents sera, o de la major part de aquells, la qual conexensa, los dits Deputats, e oydors de comptes hajan a fer, ab sana, e iusta consciencia, miençant sagrament per ells prestador vna vegada per totas, tro a tât, quels dits greuges sien per ells proueits, diffinits, e executats, segons dessus dit. Proueit, que si alguna, o algunas de las ditas personas, prouedores, o jutges moriran, o seran empatxadas per malaltia, duradora ab veritat per mes temps de dos mesos, o deffalliran en qualseuol manera, que per vos senyor si present serets en algun de vostres Regnes, e terras a la mar, e si present no serets per vltre Loctinent en los dits Regnes, e terras en quiscun dels dits casos, e altres de consell, e consentiment dels altres jutges restants, sie proueit de altra semblant persona, o personas, de la conditio de la qual era la dita persona defuncta, o deffallint, dins deu dies apres quel dit cas, occorrera, e ab las qualitats defu ditas. Qui prestadas las ditas seguretats, haja, e hajan semblant poder, que haui, o hauran aquell, o aquells, en loc dels quals sera feta la subrogatio, lo qual poder, ara per lauors, placia a vos senyor hauer per atorgat, e tribut. Los quals jutges, o prouedores defu dits, o cascun dels sien, e hajan de esser satisfets degudament, e rahnabile, coes per vos senyor aquells que sera elets per vos senyor, e per la dita Cort aquells qui per la dita Cort seran elets. Entes, e declarat, que si de alguna, o algunas de las prouisions, sentencias diffinitivas, executions faedoras, e donadoras per los dits prouedores, o jutges se tindra, os reputara agrauada alguna de las ditas parts, quen pugan hauer recors per via de supplicatio als dits jutges, als quals en persona, e veu vostres senyor per acte de Cort, e ab assentiment de aquella sien, e hajan a esser comanadas, e remesas del tot las primeras, e segonas conexensas. E ara per lauors vos dit senyor ab assentiment de la dita Cort los ho comanats, e remetets:

2. E mes senyor es entes, e declarat, que si alguna dels dits locs, hon los dits jutges, e prouedores, sots las ditas seguretats han estar, segons dit es, per determinar, e executar los dits greuges, sera detegut de malaltias pestilentials, per las quals malaltias pestilentials los dits jutges, o la major part de aquells vltan exir del dit loc, hon seran las di-

tas malaltias pestilentials, en tal cas, los dits Deputats, e oydors de comptes, miençant lo dit sagrament, requests per los dits jutges, o la major part de aquells, puxen, e hajan elegir, e deputar altre loc sufficient als dits jutges, en lo qual los dits jutges, sots la dita seguretat, dins deu dies apres que seran exits del dit loc, qui sera detengut de las ditas malaltias, hajan entrar, e estar sens exirne, segons que dessus es dit.

3. Item, senyor per donar bon eximpli de vostra bona intentio, sobre lo bon espatxament de la dita iustitia vos placia de present ordenar ab consentiment de la dita Cort, que los dits prouedores de continent hajan a entendre, e prouoir, diffinir, e executar aquells greuges comuns, o particulars, quels seran offerts, los quals aparran notoris, e rahnablement clars, per prouoir prestament. E placia a vos senyor, q tots, e sengles prouedores, o jutges dessus dits concordadors, per vos senyor, e la dita Cort, en continent com sien concordats, sien, e hajan esser forçats per vostra senyoria de acceptar, e exequir lo carrec, e poder dessus dits, tota dilatio, e escusa cessants.

4. Item senyor, per donar millor espatxament a las ditas conexensas, e prouisions dels dits greuges, per ço com se deu fer sumariament, e de pla, segons dessus es dit, vos placia ordenar, e prouoir, que algu dels vostres aduocats, o procuradors fiscals no puxen entreuenir en la examinatio, e executio dels dits greuges, si doncs per los dits prouedores no eren appellats, e en aquell cas, placia a vos senyor ordenar, e manar quels dits vostres aduocats, e procuradors fiscals en lo dit cas, com seran appellats, façen sagrament, e homenatge que en los actes, en que ells hauran entreuenir, tocants los dits greuges, no allegaran, posaran, o produiran maliciosament alguna cosa, o scriptura, que puxa dilatar, empatxar, o calumniar lo bon, e breu espatxament de la dita iustitia.

5. Item senyor placia a vostra senyoria ordenar, e manar a vostres Canceller, Vicicanceller, o en son cas Regent cancellaria, per bon espatxament dels dits greuges, que prestren sagrament, e los Vicicanceller, e Regent sagrament, e homenatge, e encara sots pena de dos milia florints dor, adquisidors laterça part al General de Cathalunya, laltre part als agrauiat, e la romanent part al official Reyale que fara la executio, que de continet quels seran trametas prouisions, letras, e sentencias primeras, e segonas, concordadas, manadas, o promulgadas per los dits prouedores, o maior part de aquells segons dessus es dit, aquellas hajan de continent signar, e fer espatxar, sens alguna exceptio, o empatxament. E semblant segurat hajan ha fer los consellers, prothonotaris, loctinent, o regent, e secretaris, conseruador si ni haura vostres senyor,

senyor, e scriuans de manament, o altres tant cō a quiscun per carrec de son offici se pertany, de lliurar toras, e senglas prouisions, e actes promencionats, franc de tot dret de segell. Manant axi mateix vos senyor, ara per lauors, sots pena de dos mil florins dor de Arago, diuisidors segons que damunt, e priuatio de lurs officis a tots, e sengles Governadors, e als altres officials ordinaris, qual seuol presents, e esdeuenidors, als quals la executio de las conexas dels dits greuges se pertanyera, o sera comesa, que aquella hajan a fer prestament, tota exceptio, e escusa cessants. E vltra aço, los dits Governadors, e officials altres hajan a prestar sagrament, e homenatge en poder vostre senyor, o de algun official vostre, de fer la dita executio, segons per los dits jutges sera declarat.

6. Empero senyor supplica la dita Cort a la vostra gran senyoria, que en la dita commissio faedora als dits proueidors, e jutges, sia exceptat, e retengut expressament, que ells no puxen conixer, ne en alguna manera se puxen entremetre de alguns dels dits greuges, proposats en altres Corts, o proposadors deuant vos senyor, o los dits proueidors en aquestas Corts, o fora aquellas, fets per vostres predecessors, e las senyoras Reynas mulhers lurs, o per vos senyor, o per la senyora Reyna o per los Primogenits, o qual seuol altres officials ordinaris, o delegats vostres, e lurs. Los quals greuges toquen la vn braç, contra altra braç, o la vn braç, o singular de aquell, contra vniuersitats, o vniuersitats contra algun del dits braços, o singulars de aquell per causa, o raho de priuilegis, o libertats, o usos de aquells, o per altra qual seuol raho en las ditas cosas, a aquells tot poder abdicant.

7. La present forma empero, senyor molt excellent, e retentio damunt ditas la dita Cort fa, e enten a fer ara tant solament en aquesta present Cort, per algunas justas causas, e rahons, ab tal saluetat, e expressa protestatio, e no en altra manera que ara, o per auant, no puxa esser engendrat, ni fet perjudici, o derogatio alguna, ne tret a alguna consequentia, directa ment, o indirecta en qual seuol altres Corts per vos senyor, o vostres successors celebradoras, generals, o particulars contra alguns dels dits braços, o singulars de aquells, ans la dita Cort, e quiscun dels dits braços, e lurs singulars romangan, e stigan en lur plen dret, e facultat, axi com eren, e estauan ans de las propditas supplicatio, forma, e retentio. Lo senyor Rey nomena, e elegex per sa part micer Bernat de Gualbes Maestreracional de sa Cort, Nesperan deu Cardona, e micer Francesc Siruent consellers seus. E la dita Cort nomena lo Abbat de Montserrat, micer Pere Malet Dega de Barcelona, mos sen Jacme Calic, e micer Antoni Torres, micer

Vicent Pedriça, e micer Francesc Basset, als quals lo dit senyor Rey mana, e comana que proueeſcan los dits greuges per justitia, seruadas la forma, e manera en los dits capitols contengudas.

4. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona any. 1493. Cap. de Corti.

COm los proueidors dels greuges per vostra Majestat, e per la Cort elegits hajan ordenada, e ordenadas sententia, e sententias, segons forma de la commissio a ells donada, sobre la reparatio de dits greuges dauant ells donats, e deduits, e sic necessari per expeditio de dita commissio, e executio de ditas sententias, e declaracions per ells faedoras, e reparatio de dits greuges, que vostra Alteſa atorgue ara per lauors las commissions, e altres qual seuol prouisions, e executorias, que seran necessarias de vostra Alteſa tant solament, e de vostra Alteſa, e de la Cort, segons en los capitols de ditas sententias per ells promulgadas sera contengut, supplica perço a vostra Alteſa la present Cort, que li placia atorgat, e atorgue ara per lauors las commissions, prouisio, e executorias dessus mencionadas hauent força, e effete de acte de Cort. Plau al senyor Rey.

DE VSATGES. CONSTITVTIONS, Y ALTRAS LEYS. TIT. VIII.

1. IAVME primer en Barcelona any. 1251. Cap. 3.

ENcara statujm ab consell dels sobredits, que leys Romanas, o Gotigas, drets, e decretals en causas seculares no sien rebudas, admefas, iudicadas, ne allegadas, ne algu legista gos en cort secular aduocar, sino en causa propria, axi que en la dita causa no sien allegadas leys, o drets sobredits, mas sien fetas en tota causa secular allegacions, segons los vsatges de Barcelona, e segons las approuadas costumas de aquell loc, ahont la causa sera agitada, e en defalliment de aquells, sic proceit, segons seny natural, los jutges encara, en las causas seculares no admetan legistas aduocats, axi com dessus es dit.

DE

DE OBSERVAR CONSTITVTIONS. TIT. VIII.

1. IAVME segon en la Cort de Leyda, any 1300. Cap. 16.

STatuim, volem, e atorgam, que sien cleis de present per nos vn caualler, e vn ciutada, e vn saui en dret, e vn notari en cascuna vegueria, de la qual clam sia, o si e elts fets, o faran, per occasio de las ordinations d las Corts passadas, las quals es dit esser trencadas, e en los fets esdeuenidors, que nos, el Procurador nostre en Cathalunya si nos noy ere presents en aquesta terra, eligira semblantment vn caualler, e vn ciutada, e vn saui en dret, e vn notari, sobre las demandas que seran fetas per occasio dels ordenamets de las Corts, ques deguessen esser trencats, o serie infringits, los quals caualler, ciutada, e saui en dret, sens diffugi, e malicia, e ell o gament conegan, si aquellas ordinations de las Corts passadas son en nenguna cosa trencadas a Prelats, o religiosos, e altres personas ecclesiasticas, e a rics homens, a cauallers, e a ciutadans, e homens de vilas, e a altres. E en allo que trobaran los dits caualler, ciutada, e saui en dret esser trencadas, que sie adobat, e esmenat a ells, a coneguda de aquells, e los damunt dits caualler, ciutada, e saui en dret puxcan conixer sobre las ordinations de la present Cort, e de las altres Corts passadas, si eredit per algun esser trencadas, o serien trencadas, e hajan poder fins a la primera Cort que sera celebrada en Barcelona, e no mes auant. Part aço las ditas tres personas, e lo notari sien pagats per las parts egualment, e atemprada. E la part qui sera condemnada en alguns dels casos damunt dits, sie tinguda pagar totas las despesas, e las ditas tres personas a allo la dita part hajan a condemnar, e daqui auant, axi las ordinations de la present Cort, com de las altres Corts passadas, en semps ab las additions, e declaracions de la present Cort, sien tengudas, e de tot en tot obseruadas. Empero cascuna de las parts damunt ditas sie tēguda assegurar en lo començament de restituir las misions a la part altra, si era condemnada, e si algu no volra assegurar, o pagar la part sua, que proceesca contra aquell, axi com contumax saul, e retengut, que qui clamar se volra a nos, o a nostres officials de las ditas cosas, que aço puxa fer, e aço sic en la sua eleccio.

2. ALFONS terç en la Cort de Montblanc any 1333. Cap. 36.

MEs auant encara volem, e statujm que nos, e la molt Alta Regina muller nostra, e lo dit Inclit Infant en P. molt car Primogenit, e general Procurador nostre, e los officials nostres, e deils qualsque sien, o seran, tēgam, e obseruam, e tenguen, e obseruen tots los capitols de la present Cort, e de las otras Corts generals de Cathalunya passadas, e encara tēgā, e obseruam, e tenguen, e obseruen als dits Prelats, Esglesias, religiosos, e personas ecclesiasticas, rics homēs, cauallers, a ciutats, e a vilas, e a altres locs de Cathalunya, e als ciutadā, e estadants de aquellas, e als lurs per tot temps totas libertats, priuilegis, usos, e costums dells axi com mils, e pus plenariament de aquells fins aci han vsat aquellas, totas cosas, e senglas a ells confirmants.

3. FERRANDO segon en la tercera Cort de Barcelona, any 1503. Cap. 19.

MEs auant statujm, e ordenam, que de present, los officials Reyals de la nostra Reyal Audiencia, e Cancellaria presenten de nou sagrament, e homenatge, e ojen sententia de vet, sens pagar algun salari, de tenir, e sernar los vsatges de Barcelona, constitucions de Cathalunya, priuilegis comuns, e particulars, actes, e capitols de Cort fets, e faedors, segons a cascu dells se esguarda, e per constitucions es ordenat.

4. LOMATEIX en dita Cort. Cap. 44.

MEs auant statujm, e ordenam, que los vsatges de Barcelona, constitucions de Cathalunya, actes, y capitols de Cort, priuilegis de las Esglesias, e de las ecclesiasticas personas, e de Barons, militars, e de ciutats, vilas, e locs del Principat de Cathalunya, usos, praticas, e costums sien inuiolablement obseruats. E encara statujm, e ordenam que per qual seuol vs, o verdaderament abus per nos, o per nostres officials qual seuol que sien fets, praticats, o en lo temps venidor se faran, o praticaran contra dits vsatges, constitucions de Cathalunya, capitols, e actes de Cort, priuilegis predits, praticas, usos, e costums no sie perjudicat, o derogat als dits vsatges, constitucions, capitols, e actes de Cort, e priuilegis, usos, praticas, costums encara que tals usos, o verdaderament abusos fossen per tant temps obseruats, que no fos memoria en contrari. Mas reprobant tals usos, o verdaderament abusos, e hauent aquells per nulles, e inualits, axi com en la present constitucio hauem, volem, ordenam, e manam que dits vsatges, constitucions, capitols, e actes de Cort, priuilegis, usos, y costums sien perpetuament obseruats.

5. LO

5. **LO MATEIX** en la Cort de Montso any 1510. Cap. 61.

MEs auant statum, e ordenam que vsatges de Barcelona, constitutions de Cathalunya, actes, e capitols de Corts, e priuilegis de las Esglesias, e de las ecclesiasticas personas, e de Barons, militars, e de ciutats, vilas, e locs del Principat de Cathalunya, vsos, praticas, e costums sien inuolablement obseruats. Encara statum, e ordenam que per qualseuol vs, o verdaderament abus per nos, o per nostres officials qualseuols que sien fets, praticats, o que en lo temps venidor se faran, o praticaran sobre dits vsatges, e constitutions de Cathalunya, capitols, e actes de Cort, priuilegis predits praticas, vsos, e costums no sie prejudicat, o de rogar als dits vsatges, e constitutions, capitols, e actes de Corts, e priuilegis, vsos, praticas, e costums, encara que tals vsos, o verdaderament abusos fo sien per tant teps obseruats q no fos memoria en contrari. Mas reproband tals vsos, o verdaderament abusos, e hauent aquells per nulles, e inualits, axi com en la present constitutio hauem, volem, ordenam, e manam que dits vsatges, constitutions, capitols, e actes de Cort, priuilegis, vsos, e costums sien perpetuament obseruats.

6. **CARLES** en la Cort de Barcelona any 1520. Cap. 20.

MEs auant statum, y ordenam que vsatges de Barcelona, constitutions de Cathalunya, actes, e capitols de Cort, e priuilegis de las Esglesias, y de las ecclesiasticas personas, e de Barons, militars, e de ciutats, vilas, e locs del present Principat de Cathalunya, y de las singulars personas de aquell vsos, praticas, e costums sien inuolablement obseruats: y encara statum, y ordenam que per qualseuol vs, o verdaderament abus per nos, o per nostres officials qualseuol q sien fets, praticats, o en lo temps venidor se faran, o praticaran sobre dits vsatges, constitutions de Cathalunya, capitols, e actes de Cort, priuilegis predits, praticas, vsos, e costums no sie prejudicat, o derogat als dits vsatges constitutions, capitols, e actes de Cort, e priuilegis, vsos, praticas, e costums, encara que tals vsos, o verdaderament abusos fo sien per tant temps obseruats que no fos memoria en contrari. Mas reproband tals vsos, o verdaderament abusos, e hauent aquells per nulles, e inualits axi com ab la present constitutio hauem, volem, ordenam, e manam que dits vsatges, constitutions, capitols, e actes de Cort, priuilegis, vsos, e costums sien perpetuament obseruats.

7. **LO MATEIX** en la tercera Cort de Montso, any 1537. Cap. 2.

PRoucim, statum, y ordenam ab approbatio de la present Cort que las constitutions disposants sobre las executions de pensions de censals, e violaris, e otras obligacions executiuas sien obseruadas remoguts qualseuol abusos.

DE DIVERSOS RESCRITS, Y ELONGAMENTS. TIT. X.

1. **PER** E terç en la Cort de Perpinya any 1351. Cap. 22.

COm cascuna constitutio, o ley de ga esser imposada a las cosas, e no a las paraulas, ordenam, e statum, que en los negocios, o casos en los quals per nos per alguna justa causa no puga als lueus esser fet elongament, ne atorguem a aquells lueus algun sobrecehiment, o prouiso alguna, per qualque nom sie anomenada, per la qual al creador lo deute sie elongat, e que encara no contrestant quels exactors, o cullidors de tributs, o otras culletas de lueus, per aquells tributs o culletas, aquells destrégan, no resmenys per los ordinarijs dels locs, o altres, als quals las ditas cosas pertangan sie fet als creadors cristians, de sos deutors lueus compliments de justitia.

2. **LO MATEIX** en Tortosa any. Cap. de Cort.

VOs senyor, e la senyora Reyna, el senyor Duc, e altre per nom, o autoritat vostra no puxats fer, o atorgar elongaments, sobrecehiments, emparas, guiatges, o otras prouisions per nenguna raho, vuller per regalia, o regalias, o restauratio de casal, o casals, o en altra qualseuol manera, o raho, en, e sobre censals morts, e violaris venuts, o venedors, ne a vniuersitats, o personas en aquells obligats, e obligadores, e si lo contrari era fet, hos feya, que no valgues, ans fos nulle, e si ja son atorgats, o atorgadas, sien haurts per reuocats, o per reuocadas, axi q no hagen valor, e aquells no contrestants se pogan, es degan fer las executions, segons las obligacions, e en altra manera no. E que los officials Reyals qui ara son, e encara aquells qui per teps seran hajan, e sien tenguts de seruar lo present capitol, e las cosas en aquell contingudas. Plau al senyor

senyor Rey que sie seruada sobre aço la prouiso feta entany a Barcelona per lo senyor Rey, e per son consell.

2. **GERMANA** Confort e Loctinent general de Ferrando segon en la Cort de Montso any 1512. Cap. 8.

DE DRET DE SEGELL, E QUE NOS PVGA ALIENAR. TIT. XI.

1. **IAVME** primer en Tarragona any. 1234. Cap. 10.

STatum que letras de simpla justitia, en nostra cort per preu de dorze dies sien atorgadas.

2. **FERRANDO** primer en la Cort de Barcelona any. 1413. Cap. de Cort II.

VOs senyor façats fer, e liurar per lo vostre Prothonotari, e de vostre Primogenit als dits braços, e a quiscu de aquells los present capitols, e totas cartas, letras, e prouisions deuallants de aquells, francas, e quitias de tot dret de segell, e de totas otras messions, e que vos senyor contra aquellas prouisions, letras, e cartas, e los dits capitols, res no façats, ne lexets, ne consintats fer en alguna manera, e que tot aço que es contingut en lo present capitol iur lo dit Prothonotari, ay tant com toca son offici. Plau al senyor Rey.

DE AVDIENTIA, Y CONSELL REYAL. TIT. XII.

1. **FERRANDO** segon en la primera Cort de Barcelona, any 1481. Cap. 6.

SI per nos, o nostros successors, o Loctinent general nostre, o de aquells se conexera de causas criminals, en las quals haze pena de mort, o altra pena corporal, volé que tals causas sien reladas, votadas, e ciosas en lo consell, o Audientia Reyale, en axi que si seran reladas en lo consell, y haja hauer almenys sis iuristas, vltra lo Vicicancellor, o Regent Cancellaria, e si seran en la Audientia, y haja hauer almenys deu iuristas, vltra lo Vicicancellor, o Regent Cancellaria si tants sen trobaran en aquella ciutat, vila, o lochont la Audientia sera.

PEr quant seria difficil cosa, e quasi imposible, que a quest nouell orde de Audientia ordenat, e statuit en la present Cort se pogues encontinent obseruar. Perço statum, e ordenam ab loatio, e approbatio de la present Cort que lo damunt dit orde, e totas, e tenglas cosas en los precedents capitols contingudas començen a correr passats tres mesos, comptadors del dia que las presents constitutions seran publicadas, y entro tant se hajan ha seruar las constitutions, que fins assi se seruauan en totas cosas.

3. **CARLES** en la quarta Cort de Montso any 1542. Cap. 32.

STatum, y ordenam que en las elections faedoras dels doctores per al Reyale consell sie seruada la pragmatica per nos sobre aço feta, e ajustata a la forma dada per aquella que los Deputats, y Consellers de Barcelona, resident nostre Loctinent general en dita ciutat, lo dia, de la electio entreuingan, y voten en la dita electio cofan los doctores del Reyale consell en presentia del nostre Loctinent general, e la present constitutio volem sie duradora tant solament a nostre Reyale beneplacit.

4. **PHILIP** en la Cort de Barcelona any 1564. Cap. de Cort. 13.

COm essent separat lo ciuil del criminal noy haze impediement que los ecclesiasticos no pugan esser doctores de la Reyale Audientia ciuil, y es justa coia que se alegren los dits ecclesiasticos de las honras, y vtilitat, pux contribuxen en tots los carrecs Reyals, supplican a vostra Magestat los tres braços de la present Cort, li placia ab lur approbatio, y consentimēt statuit, y ordenar, que en cada vna de las dos salas de la Reyale Audientia ciuil, sie potat per vostra Magestat vn doctor ecclesiastic, los quals sien obligats a la visita, com los altres doctores del Reyale consell. Sa Magestat en las prouisions ques faran en la Audientia ciuil de doctores pera en aquella, se contenta de concedir los lo supplicat per aquesta vegada.

DE DECISIONS DE LA REYAL AVDIENTIA. TIT. XIII.

1. **PHILIP** Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, any 1547. Cap. de Cort 3. Declarant

DEclarant, y ajustanta la constitucio en la dita vltima Cort feta, placia a vostra Alteza statuir, e ordenar que de las conclusiones que faran en las causas ciuils en la Regia Audientia, sien fetas decisios, comprobant ab drets, y doctinas los motius, per los quals seran estadas fetas conclusiones en ditas causas, las quals hajan de esser sobre los dubtes que hauran donats als aduocats, e que donant lo relador la sententia al notari de la causa, li haja a donar la decisio predita, de la qual sen done copia a la part si la demanara, y se haja dita decisio continuar per lo notari en vn libre que stiga en la Cancellaria, intitulat. *De decisios de la Regia Audientia.* lo qual libre se comunicat als aduocats, y doctores, y las ditas decisios de tres, en tres anys sien fetas stampar per los Deputats de Cathalunya a despesas del General. Plau a sa Alteza ab que la decisio de la conclusio de la sententia, que sera resjudicata se imprimida, y no abans. Pero en tot cas dins tres dies apres que sera donada sententia, en cara que no se res iudicata, se haia de donar escrita, o sotacrita de ma del relador al notari de la causa, per donar als aduocats la allegatio de dret, per la qual sera feta la conclusio en la sententia, ab que no sen leue acte public, y que lo present capitol se durador fins a las primeras Corts.

DE OFFICI DE CANCELLER, VICICANCELLER, E REGENT LA CANCELLARIA. TIT. XIII.

1. FERRANDO segon en la tercera Cort de Barcelona any 1503. Cap. 12.

MEs auant per millor expeditio de la justitia ordenam, e statuim que lo Vicicanceller, o Regent en son cas nos pugan ocupar en commissio de causas, no entenen en res per aco preiudicar la constitucio per nos feta en la Cort de sancta Anna, tractada de las causas verbals dels pobres.

DE OFFICI DE PROTHO- NOTARI, SECRETARIS, SCRIVANS DE MANAMENT, Y ALTRES DE LA REYAL CANCELLARIA. TIT. XV.

1. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, any 1547. Cap. de Cort 17.

LA Cort general en conformitat supplica a vostra Alteza, que incedesca ab sa Magestat se fer proueir los carrers de secretaris de Napolis, y Sicilia que al present vagan en naturals de la Reyala corona de Arago, pusa que ells Regnes son della, y en lo passat fins a la mort del secretari Vries, y del secretari Pedro Garcia tostemps se proueiren en naturals, y es molt necessari aquesta prouisio per las occurrentias que quiscu dia aquestos Regnes tenen en los de alla. Plau a sa Alteza intercedir com es supplicat.

2. LOMATEIX en dita Cort. Cap. de Cort 18.

LA dita Cort general supplica a vostra Alteza faça merce a totala corona de Arago servirse de naturals della realment, y sens ficcio alguna per los negocis dels Regnes, axi en la cort, com fora de aquella, axi de justitia, co de gratia, y gouernatio, y que hi sien copresos los de la Reyala casa, y Cancellaria, atres q ells millor q ningun entendran los fueros, constitucions, y leys de la terra, y los vassals de sa Magestat rebrā merce en negociar, y tractar ab personas qui entengā, y tingā affectio a la corona, y lo oficial natural per amor, y per temor, y altres bons respectes treballara de ser limpiament son offici, y si no fara lo q deu per subornatios, o exigira majors drets dels q li pertanyē, o fara alguna extorsio, millor raho se pora hauer de ell q de vn stranger qui no te adherentias en los Regnes, ni esta debaix d la ley dells. Plau a sa Alteza intercedir ab sa Magestat, y per sa part los tindra per especialment recomanats.

DE OFFICI DE GOVERNADOR, PORTANTS VEVS DE AQVELL, E LVRS ASSESSORS, E MINISTRES. TIT. XVI.

1. FERRANDO segon en la tercera Cort de Barcelona, any 1503. Cap. 25.

MEs statuim, e ordenam que la constitucio del Rey en Pere terç en la Cort de Ceruera parlant del offici del Portant veus de Gouernador, sobre la euocatio de las causas se seruada, leuats qualseuel abusos.

2. PHILIP

2. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, any 1547. Cap. 57.

STatuim, y ordenā, q micer Luis Vilana doctot del Reyala Cofell, y assessor vuy del Gouernador haja a renuciar dins sis mesos copradors del die de la conclusio de las pñents Corts, lo offici de assessoria de Gouernador, en la persona per ell elegidora, y habil, y sufficient a coneguda dels doctots del Reyala Cofell, altramēt passats los dits sis mesos, dit offici vague ipso facto, tota exceptio, y dilatio remoguda, y sa Magestat, o nos el Princep pugam prouoir qui volrem de aquell.

DE OFFICI DE BALLE GENERAL, E PROCVRADOR REYAL, E LVRS LOCTINENTS, ASSESSORS, Y ADVOCATS, Y PROCVRADORS FISCALS. TIT. XVII.

1. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona any 1493. Cap. 69.

Mes ordenam, e statuim ab approbatio, e consentiment de la present Cort, que mossen Ioan Sarriera Balle general del present Principat puga de vida sua en sa absentia, o empatxament fer, e crear vn regent loffici de la Ballia general, no obstant la constitucio en la Cort per nos vltimament celebrada en contrari disponēt, sens per iudici empero de mossen Gaspar Maymo loctinent de Balle general de Cathalunya.

2. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso any 1547. Cap. de Cort 30.

SVpplican los dits tres statments a vostra Alteza, li placia statuir, y ordenar, que lo loctinent de Balle general en la statio de Gerona no puga anar per la terra a fer visorias, sino a in statia, y re questa dels consols, o jurats de aquilla vila, o loc ahont haura a fer ditas visorias, atres q moltas vegadas sens necessitat va per dita statio, y extorqueix, y composa molta pobla gent per cosas que importan poc, faent se pagar moltas dietas ell, y los ministros, y aco per que ja los balles, y officials ordinaris ab manco despesas prouexen en lo adobar de camins, recs, y otras cosas. Y tambe que dit loctinent de Balle general, assessor, notari, porters, y altres officials seus sien tenguts, y obligats quiscun trienni assegurar de tenir taula, y aquella tingan com fan los altres officials triennals. Mana sa Alteza que lo Balle general regonega lo supplicat, y proueesca lo que mes conuinga.

DE OFFICI DE IVTGES DE CORT. TIT. XVIII.

1. PERE segon en la Cort de Barcelona any 1283. Cap. 18.

ORdenam encara quels jutges de nostra cort de sententias de negocis principals no reeban salari algun, ni seruey.

1. IACME segon, en la tercera Cort de Barcelona any 1311. Cap. 8.

ORdenam que lo capitol fet en la general Cort d Barcelona per lo molt alt senyor Rey en Pere de bona memoria pare nostre, lo qual comença. *Ordenam encara que los jutges de la Cort nostra, &c.* se seruat, e tengut sens tota distincio, e interpretatio. E qui contrafara, que no puxa esser de aqui auant jutge de la cort nostra, e que haja a retre en doble lo salari, o seruey, lo qual haura rebut.

3. LOMATEIX en la Cort de Gerona any 1321. Cap 15.

STatuim, que lo capitol per nos fet en la terca Cort general la qual celebram en la ciutat de Barcelona, lo qual comença. *Ordenā que lo capitol, &c.* se seruat, ajustants a aquell, e encara statuints, que los jutges de la nostra cort, e dl Infant Alfons, e dls successors nostres qui arason, e de aqui auant rebuts seran, juren specialment en nostres mans, e del dit Infant, e dels nostres successors de obseruar lo capitol demant dit.

4. ALFONS terç en la Cort de Monblanc any 1333. Cap. 23.

COnfirmants lo statut, en lo qual se conte, q los jutges de la nostra cort no degā reebre salaris de negocis principals, ajustam, q los dits jutges per relatiōs, o per regonexer processos dels dits negocis principals, salari no reban de las parts en nenguna manera, e si contrafaran, que no puxan per nos exercir offici de jurjar.

5. PERE terç en la Cort de Montso any 1363. Cap. 6.

SEgons las constitucions fetas sobre aq stas cosas per los molts alts Reys en Pere en la Cort de Barcelona qui comença. *Ordenam encara q los jutges, &c.* En lacme en la terca Cort de Barcelona qui comença. *Ordenā q lo capitol fet &c.* E en la cort d Gerona qui comença. *Statuim q lo capitol per nos fet, &c.* Namfos pare nostre en la Cort de Montblanc qui comença. *Confirmants lo statut, &c.*

Et Ajustats a queills ordenam, q los sauis, e lees caualiers, o altres qui de consell, o de casa nostra, o jutges, o idors de la cort nostra son, o seguexen la cort nostra, quitatio, o pensio reban, o no, per regonexer processos, per relations, o prouisions, o iudicaturas, o conexes de causas principals, o per inquisitiones en la nostra Audiencia faedoras, e deternadoras negu salari, do, o seruey, o alguna altra cosa pusan rebre, o hauey, ordinatio qual se nol de la casa nostra per nos en cotrari feta, de tot en tot reuocada. E qui cotra aco fara, sic de fet, e d' qrer infamis, e d' offici d' jutjar, e d' aduocar, e de la nostra cort de fet p' tosteps priuats, e noresmenys aqlls juy, o processos, per las quals algunas cosas seran estadas dadas, o rebudas, quat als donants declaran esser irrits, e vans, de guisa q axi sic punit.

DE OFFICI DE VISITADOR DELS OFFICIALS REYALS QUI NO TENEN TAVLA. TIT. XVIII.

1. ALFONS quart en la Cort de Sant Cugat any. 1419. Cap. de Cort 3.

COm poc valria constituir, e fer ordinations, e leys, si aqllas no eren, e son inuolablement obseruadas, co de la inobseruancia se seguecan das, e molts incoueniens irreparables.

Placia a vos senyor ordenar, e statuir ab approbatio, e consentimēt de la Cort, que Cancellor, Vici canceller, e Regent Cancellaria, Portants veus de Governador, etots aqlls altres officials, comissaris, secretaris, jutges, reladors, scriuans, e altres qual seuol ministres qui per informatio apparra hauey fet, e qui de aqui auat faran cotra constitutions, e los dits capitols de Cort, o algun de aqlls, fets, fermats, e jurats per vos senyor, e per los dits senyors Rey sen Març, e en Ferrado, e en carators aqlls qui hauran instringidas las seguretats prestadas per obseruatio de aqlls q sien punit, publicats, e executats, an continēt segons la serie, y forma de las ditas constitutions, e capitols de Cort, e per ço senyor co la Rey al executio de cascū fet es la pus principal part, placia a vos senyor comanar a algunas personas sufficients, e fiables la inquisicio faedora contra tots aqlls dits officials, e ministres q hajā, o haurā violadas las ditas constitutions, e capitols, e las seguretats per ells prestadas, e trobada la veritat q sien degudament punit, e castigats segons damūt es dit, seruants a la letra las ditas constitutions, e capitols de Cort, e mes auant q tots actes, prouisions, e altres qual seuol enātamēts de aqui auat faedors en cotrari sien declarats esser nulles. Lo senyor Rey atorga las cosas cotengudas en lo dit capitol, e de present comana la inquisicio en dit capitol contenguda, e dona plen poder aaquellas, e tanras personas q la dita Cort li nomenara, e si la dita Cort no las voldra nomenar, lo dit senyor nomenara sobre aco bonas, e fiables personas.

nara sobre aco bonas, e fiables personas.

2. FERRANDO segon en la Cort de Montso any. 1510. Cap. 60.

PErdonar camí, e posar necessitat als officials nostres, e de nostres successors d' administrar justitia, e signantmēt en obseruar los vsatges de Barcelona, constitucions d' Cathalunya, capitols, e actes de Corts, e altres leys de la patria, priuilegis, y los, e costums ab tãta maturitat, y treball statuits, e ordenats, ab approbatio, e consentimēt de la p'sent Cort ordenā, e statum q la constitucio per nos feta en la primera Cort de Barcelona començat. *Poc valria, &c.* vulgamēt dita obseruacia, e qual seuol altres constitutions disponēts sobre la obseruacia d' ditas constitutions, vsatges, capitols, e actes d' Cort, priuilegis, y los, e costums, e las penas en aqllas impostadas cotra los cotrafacents sic inuolablemēt obseruadas, jat sic en las ditas constitucions, axi en la dita constitucio vulgamēt appellada obseruacia, e altres sic disposit, y ordenat q si lo nostre Loctinēt general, Portants veus de Governador en los Principat d' Cathalunya, Cotats de Rossello, e Cerdanya, e altres officials en la dita constitucio expressats axi majors, comenors, Cancellor, Vici canceller, e en son cas Regent la Cancellaria, o qual seuol altre doctor d' l' Rey al Consell, assessors, o altres officials, pus no sic de aqlls q son tenguts a tenir tauila, cotrafara a ditas constitutions, vsatges, e altres leys de la patria expressadas en dita constitucio vulgamēt appellada obseruancia, q contra aqll hajā las penas de dita constitucio. Empero per quant si dit Cancellor, Vici canceller, Regent, o altre official hauija cotrafet, o no a dits vsatges, constitutions, capitols, e actes d' Cort, la conexes pertany, o es remesa als mateixos del dit Consell Rey al, de hōt se poria sperar impunitat, jat sic p' algus d' dit Consell se cotrafes, co d' sobre es dit, e per lo semblāt ates q en dita constitucio dita obseruacia es ordenat q quat alguna prouisio, o sentētia se fara, o promulgara per tota la Rey al Audiētia ab deliberatio de tot lo Rey al Consell no pogan dits doctores del Consell Rey al esser syndicats, ne cotra ells haja loc dita obseruacia, ni las penas en aquella impostadas, per la qual dispositio appar resta lo cami vbert a la violatio, e ropimēt dels dits vsatges, constitucions capitols, e actes de Cort, e altres leys sobreditas. Per fat per purgar, e tolre tot perill, e violatio statum, e ordenā q en los casos sobredits, e quiscun d' ells, coes a saber hauey cotrafets los dit officials, o tot lo Rey al Consell en comu, o algu d' ells a dits vsatges, constitucions, capitols, e actes d' Cort e altres ley d' l' Principat p' dit, priuilegis, e libertats, dits officials, e Rey al Consell p' causa d' prouisions, sentēcias, o executions, o altres actes de lurs officis fets dins lo Principat d' Cathalunya pugā esser syndicats en, e tot la forma seguent, coes q p' nos, e successors nostres sic trames, o elegit vn doctor originari d' l' Princi

Principat de Cathalunya, Regne de Arago, e de Valentia, Regne de Mallorcas, e Cotats de Rossello, e Cerdanya, en lo loc hon la Rey al Audiētia se celebrara en lo Principat d' Cathalunya dins dos anys immediadamēt següents, e de la mateixa forma quiscun bienni siā tenguts per tosteps nos, e nostres successors trametre dit doctor lo qual sic tēgut ois, e rebre secretamēt las qrelas de aquells qui pretēdrā esser estats fets cotra dits vsatges, constitucions, capitols, e actes de Cort, priuilegis, e libertats, per dits officials, e Consell Rey al: e de son offici inquir cotra dits violadors, e cotrafactors en, e cerca las cosas coernēts lo exercici d' lurs officis per violatio, o cotrafactio d' l' dits vsatges, constitucions, capitols, e actes d' Cort, priuilegis, e libertats, suma riamēt, e sens strepit, e figura de juy: sola mēt hagdada cōsideratio en redigir las deposicions dels testimonis, e altres prouas en scrits, e rebuda dita informatio sic tengut aqlla trametre, e posar en poder nostre, o de nostres successors dins tres mesos cotradors de la fi del termini qui sera donat al doctor per inquirir. E per lo semblant sian tenguts, e obligats nos, e nostres successors dins tres mesos immediadamēt següents examinar ditas informacions. E si per aqlls nos sera vist los dits officials, o tot lo dit Consell Rey al, o algus de aqlls hauer cotrafet als dits vsatges, constitucions, capitols, e actes de Cort, priuilegis, e libertats d' l' dit Principat, e re q' ts segos forma de la dita obseruacia no ho haurā volgat reuocar, puxā si a nos, e a nostres successors apparra, aqlls tals cotrafacents remoure de dit offici, e de nostre consell, e en loc d' aqlls posar altres, o altres dins lo dit termini de tres mesos: no entenēt empero tolre ni teuocar la dispositio de dita obseruacia, ni las penas en aqlla impostadas cotra los sobredits cotrafacents a dits vsatges, constitucions, capitols, e actes de Cort, priuilegis, e libertats, ans aqlla hajā a aguardar quant en la impositio de dita priuatio de offici, o penas. Declarant empero, q si per forma d' dita obseruacia los predits violadors, e cotrafacents eren e itats punit, e cotra ells declaradas las penas de la obseruacia, q contra aqlls no sic proceit a la inquisicio, o informatio. E sic tengut estar lo dit doctor dos, o tres mesos cotinuos en lo dit loc hon la Audiētia Rey al se celebrara, e a aqll sic donat, e pagat d' las peccunias d' l' General per cascū die q vagara en dita inquisicio, o informatio dos ducats, e si per la informatio, o enq' sta a nos trametadora constara de algus excessos dels predits officials, o doctores nostres re q' rints major punitio, o castic de la predita priuatio de offici, q nos, e nostres successors hajā, e si tēguts cometre a us doctores originaris del nostre Principat d' Cathalunya, Regnes de Arago, e de Valentia, y de Mallorcas, o Cotats de Rossello, e Cerdanya en cas q lo accusat, o inquirir sera accusat de cosa per ell feta ab deliberatio d' l' consell Rey al, e co sera accusat,

o inquirir de cosa feta per si mateix sens deliberatio d' la Audiētia q puxā cometre a vn, o dos doctores a aqll, o aqlls q ben vist nos sera la examinatio, o decisio d' ditas qrelas, dins empero lo nostre Principat de Cathalunya, los quals sis doctores, o dos en son cas hajā oir sentētia de excomunicatio, e publicarā la dita enq' sta als qui serā impetits en aqlla, e si serā trobats culpables condēnaran, e punirā aqlls iuxta forma de la present, e altres constitutions de Cathalunya, e si serā absolt, o absolts los dits impetits haja de condēnar las parts qrelats en las despesas de la inquisicio, prohibint q per la present los processos, ni causas de particulars litigants no sic tretas, nis pugā traure en manera alguna del Principat de Cathalunya, Entenē empero, e declarā, q ates lo President en la Rey al Audiētia es tengut de cloure, e executar las prouisions ab lo dit Consell Rey al, o ab la major part de aqll, q seruant ell tal orde no sic, ni puga ser syndicat, e cotra ell inquirir per conclusio, e executio axi feta. Encara volē, e declarā q per qual seuol prouisio, o sentētia per dits sis doctores en fauor, o cotra dits officials, y doctores d' l' dit Rey al Consell donadoras, no sic fet, ni engēdat prejudici algu, nouatio, o derogatio alguna a las sentēcias, e prouisions dels sobredits officials, y doctores en respecte de las parts litigants, e lo q a ells toca. E si per la primera enq' sta hauran proceit a la priuatio de algū official, o doctor de nostre Rey al Consell, y aqll tal nos suplicara q sic oidas las deffensas, pugā, si a nos seravist cometre la dita causa, e examinatio de aqlla dins lo Principat de Cathalunya a la persona, o personas per nos, o nostres successors nomenadoras, la qual, o las quals examinen los meritis de ditas deffensas, e causas, oits axi mateix los qrelats, e si per las deffensas constara a quell injustamēt esser eitat priuat, sic restituit en son loc, y offici, condēnant en las despesas, e dans al qrelant qui injustament haura impetit, y feta la sobredita instantia contra aqll, la qual present constitucio sic duradora fins a la primera celebratio de Corts generals de Cathalunya.

3. GERMANA Consort, y Loctinent general de Ferrando segon en la Cort de Montso any. 1512. Cap. 9.

COm la constitucio per lo senyor Rey feta en las Corts proppassadas en la present vila de Montso començat. *Per donar camí, &c.* No fos duradora sino fins a la primera celebratio de Cort general de Cathalunya, e axi per la present celebratio de Corts seria extingida, statum, y ordenā ab loatio, y approbatio de la p'sent Cort q la dita constitucio sic prorogada, y duradora fins a la cōclusio d' las primeras Corts generals de Cathalunya, e q lo visitador comēs exercien lo present mes de Setembre juxta la forma de la dita constitucio.

4. CARLES en la quarta Cort de Montso any 1542. Cap. de Cort. 6.

Perleuar molts abusos supplica ladita Cort a vostra Majestat q̄ li placia statuir, y ordenar, que dins dos mesos apres de la conclusio d̄ las presents Corts, per vostra Majestat siē deputats dos visitadors, q̄ siē juristas Cathalās, qui inquirescā cōtra los jutges de cort qui vuy son d̄ la Audientia Rey al de Cathalunya, y per auāt serā. E hagut vot, y parer de sine juristas Cathalans, qui no siē d̄l Rey al Cōsell, ni officials Rey als, ni sospitosos, elegidors per los dits visitadors declarē, y sentētiē ab lo vot, y parer d̄ tots, o d̄ la major part d̄ aq̄lls, sobre las enqueſtas q̄ cōtra los dits jutges de cort fetas hauran. E lo q̄ per dits visitadors sera sentētiat en la forma dalt dita, haja lo Lo cōinēt general, o altre qualſeuol official Rey al aquis per tanyera de executar, sens altra conexēsa de causa sino a sola ofensio de la sentētia, la qual ofensio haja de esser feta per dits visitadors, y que siē leuat acte de notari, e durāt la dita inquisicio sien haguts per sospitosos ipso facto los dits jutges d̄ cort d̄ los officis, y en loc d̄lls siē posats dos doctores qui no siē d̄l Rey al Cōsell, elegidors per lo Cancellier, Vicicancellor, y en son cas Regēt la Cācellaria, e doctores d̄l Rey al Cōsell, los quals dos juristas regescā los dits officis de jutges d̄ cort, e hajā prestar lo juramēt, y oyr sententia de excōmunicatio cō los altres del Rey al Cōsell, e hajan de salari per lo tēps q̄ seruiran, la rata del salari q̄ rebea los dits jutges d̄ cort pagadora per lo General de Cathalunya. E los dits jutges d̄ cort qui serā posats en loc d̄lls a tres pugā aduocaren totes las causas exceptat en causas criminals. E los dits jutges d̄ cort cōtra qui sera inquirir si serā absolts reban lurs salari, axi com si no fossen estats sospitosos, y tornē en sos officis, si empero serā condēnats perdan lo salari del tēps. E los dits visitadors a effeete de ditas inquisitions, hajā de fer cridas als caps d̄ las veguerias, y en altres parts, hōt mes los apparra, cō fan los jutges d̄ tau la, e los dits visitadors hajā fer, y diffinir ditas enq̄stas dins quatre mesos compradors del dia q̄ faran la primera crida. E semblant electio de visitadors haja de fer vostra Majestat d̄ tres en tres anys, e los salaris d̄lls dits visitadors, y sine juristas qui votarā, y d̄l notari, o notaris qui en treuindrā en ditas enq̄stas, los quals hajā de esser elegits per dits visitadors siē taxats, y pagats de peccunias del General de Cathalunya, a arbitre d̄lls Deputats qui vuy son, y per tēps serā, lo qual capitol sic durador fins a la conclusio de las primeras Corts. Plau a sa Majestat nomenar dos visitadors doctores Cathalās, dins quatre mesos apres de acabadas las Corts, los quals si algu dara quexas cōtra los jutges de cort hajan a fer lo proces en nō nostre, o de nostre Lo cōinēt general, y en sa presentia, lo qual proces se

haja a decidir, y sentētiar per nos, o per nostre Lo cōinēt general dins dos mesos, ajustant en lo votar los doctores q̄ li apparra, e q̄ pugā esser sospitosos dits jutges de cort dels officis, començada la enquesta parexent axi a nos, o a nostre Lo cōinēt general, y q̄ aquesta visita se faça d̄ tres en tres anys, y mes hō pugan fer tota volta que a nos, o a nostre Lo cōinēt general parra.

5. PHILIP Princep, y Lo cōinēt general de Carles en la primera Cort de Montso, any 1547. Cap. de Cort 1.

Per la justitia regnan los Reys, y es estada aq̄sta virtut tant peculiar en la intentio, y obra dels Serenissims Reys de Arago de immortal recordatio predecessors d̄ la Sacra, Cesarea, Catholica, y Rey al Majestat, cō a Christianissims, que en lo present Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, perq̄ fos ab tota puritat, y reditut ministrada per los officials, ab summa, y gran diligentia statuiren, y ordenarē molts, y saludables constitutions, y leys, ab las quals son imposadas grans penas als officials axi majors cō menors q̄ lo degut ordeperuertissen, y assenyaladament lo Serenissim Rey don Ioan, y lo Catholic Rey don Ferrado segō, per los quals foren statuits los capitols de la obseruança, y per la mateixa causa la Majestat prefata del Serenissim, y Catholic Rey don Ferrado en la Cort del any 1510. en la present vila de Montso celebrada, ab approbatio, y consentiment de la dita Cort general prouei de visitador dels officials, pera informar se en la forma, en lo capitol sobre aço fet, expressada. A si q̄ constant de la bona administratio, y obseruança de leys de la terra, y recta justitia, stigues lo Rey al animo ab quietud, y consolatio, y en lo contrari pugues entendre la Rey al potestat en castigar los mals, y reformar los abusos. E per quāt ha molt temps q̄ no se es fera visita, ni inquisicio de dits officials, y sic molt expedient, y necessari al benefici public, y descarrec de la cōscientia de sa Majestat, q̄ per los grandissims fets q̄ lo primer die q̄ comença benauen turadament, y gloriosa regnar, li hā occorregut per lo vniuersal benefici, pau, repos, y tranquilat de tota la Christiandat, y per cōprimir los enemics de la sancta se Catholica, y reduir tātas prouincias separadas, a la vnitat de la sancta mare Esglesia, es estat quasi tostēps absent del Principat, y encara d̄lls Regnes de Espanya. Y axi vejay entenga almenys per aq̄stos medis los actes d̄lls dits officials si sō estats tals en los exercicis de justitia, y si en sos officis han obseruat la puritat, e integritat q̄ deuen bons jutges, y las leys de la terra q̄ estant necessari sien effectuadas sens

sens lesio alguna. Pertant ordenāt, y statuint q̄ las ditas constitutions vulgarment ditas de la obseruança, e qualſeuol otras cōstitutions disposants sobre la obseruança de ditas cōstitutions, vltages, capitols, e actes de Cort, vfos, y costūs, priuilegis comuns, generals, y particulars, e las penas als contrafets en aq̄lls imposadas sien inuiolablement obseruadas, reuocats tors abusos, sic per vostra Alteſa per los respectes sobredits, sens empero preiudici, lesio, ni derogatio de ditas constitutions, vltages, capitols, e actes de Cort, vfos, costūs, priuilegis comuns, generals, y particulars, ans aq̄lls remanēts en sa força, y valor, statuit, e ordenat ab consentiment de la Cort, q̄ vostra Alteſa abās de la cōclusio de la present Cort haja de anomenar, y elegir vna persona qualificada, y docta dels Regnes de la corona d̄ Arago, q̄ dins tres mesos apres de la cōclusio de la present Cort haja d̄ esser personalment en la ciutat de Barcelona, o hahont la Rey al Audientia se celebrara, al qual se donat ple, y bastāt poder, cō en lo present acte se dona cō se segueix. Es a saber q̄ axi per instātia de part, cō per via de denunciatio, o denūciatōs a ell fetas, o per son propri, y mer offici inquireſca, y haja de inquirir contra los Portāts veus de Governador en los Principat, y Comtats, y altres officials en la dita cōstitutio de la obseruança feta en la primera Cort de Barcelona per lo Catholic Rey don Ferrado expressats, axi majors cō menors, Cancellier, Vicicancellor, Regent la Cancellaria, consell Rey al, jutges de cort, o qualſeuol doctores del Rey al cōsell, assessors, o altres officials, pus no sien de aq̄lls qui son tēguts a tenitaula, de hauer contrafet dits officials, o tot lo Rey al consell en comu, o algu d̄lls als vltages de Barcelona, cōstitutions generals, capitols, y actes de Cort, vfos, y costūs, e altres del dit Principat, y Comtats, priuilegis generals, y particulars, e libertats d̄ la terra, e de, y per totes, y sentegles injusticias, e torts fets per dits officials, o algu de aq̄lls a vniuersitats, y glesias, a Prelats, Barons, e altres qualſeuol personas del dit Principat, e Cōtats, y sobre totes altres cosas cōcernents lo exercicio de lurs officis, y generalmēt de delictes, y excessos, y d̄ notable negligētia en lurs officis comesos. En la qual visita, e inquisicio se haja tenir, y seruar lo orde seguent. Primerament q̄ lo dit visitador en la dita ciutat de Barcelona, o en altre loc q̄ la Audientia Rey al se celebrara, ans q̄ vse de dit offici, haja en presentia dels syndics de la ciutat de Barcelona, y del General de Cathalunya en poder del vegueri, o regēt la vegueria de dita ciutat, o altre loc ahont la Audientia Rey al se celebrara en aq̄llas horas, prestar juramēt sobre los quatre sants Euangelis, y la Creu de nostre senyor Den Iesu Christ corporalment tocats, q̄ be, lealment, diligentmēt, ab tota puritat, tota affectio, odi, fauor, y altre illicit modo posposats, entendra en la dita

visita, informatio, e inquisicio, y en lo exercici de dit son offici, y seruada la forma del present capitol, y oit sententia de excōmunicatio del predit proferidora per lo official ecclesiastic de la dita, o altra ciutat, vila, o loc en q̄ las horas la dita Rey al Audientia se celebrara. E apres haja de elegir, e si cōiudra cōpellir vn notari Cathala per los actes de dita visita, persona experta, y hōrada, y abonada en fama, y en costūs, lo qual elegit haja de oir sentētia de excōmunicatio, y prestar jurament cō en lo dit visitador es dit, de be, y lealment hauerse en lo dit offici, y de no publicar directamēt, ni indirecta los actes de dita visita, accusatōs, denūciatōs, memorials, informatōs, ni otras scripturas de dita visita, ni donar forma q̄ sica publicats, y q̄ fara, y seruara en que nou sien exactissima diligentia, tenint dits actes molt guardats, y tancats, y per lo semblant haja de elegir, y si sera menester cōpellir nuncios, y porters, y altres ministros necessaris per la executio, y exercicio de dit offici. E mes auāt tinga plena, e bastāt potestat en lo exercici, y executio de son offici, ab los incidēs, dependēs, emergēs, y cōnexos, y apres en poder del dit notari se expedescan lettras de edictes, o cridas, las quals se hajan ab veu de publica crida publicar en quiscū cap de vegueria totes en vn die, notificant la vinguda de dit visitador, y q̄ tots los qui volran acular, denūciar, o altramēt donar memorials de las cosas preditas cōparegan en la dita, o altra ciutat, vila, o loc ahont la Audientia se celebrara, dins trēta dies apres de la publicatio de ditas cridas, pera dar publicamēt, o secreta accusatōs, denūciatōs, o memorials cōtra dits officials, ab cōminatio, q̄ apres no serā oits en accusatio. E dins los dits trenta dies, e apres dins quatre mesos immediadament segūts lo dit visitador resident en dita ciutat, vila, o loc ahont la dita Rey al Audientia se celebrara haja de entendre, y entenga ab tota diligentia, y puritat, cō dit es, en dit offici, rebent testimonis, e altres prouas, e informatōs sobre las accusatōs si donadas seran, o denūciatōs, cōtra los officials, o algu de aqueils: y tambe sobre los memorials q̄ li seran donats, en cara que en ditas denūciatōs, o memorials no sic posat lo nō de quil donara, y ab tot cōpliment rebre los testimonis, y prouas q̄ en ditas denūciatōs, memorials, o aliās li serā nomenats, ex officio inquirir, e proccir. E si per ditas informatōs li apparra cōstar tals prouas, o meritis a q̄ se dega proccir a publicar la enquesta, e informatio contra algu, o alguns de dits officials, que passats los dits terminis, çoes dits trenta dies, e quatre mesos queu proueesca, etiā per son mer offici. Y en tot lo proccir d̄ dita visita haja seruar la disposicio d̄l dret comu, cōstitutions de Cathalunya, e altres leys d̄ la patria, e pugā assignar termini per als tals aq̄ se publicara la dita enq̄sta, dins lo qual pugā donar sas deſſe

fas donant, y consentint los terminis q̄ li apparra, pus empero no passen, ni pogan passar temps de quatre mesos del die q̄ sera finits los dits terminis donats per inquirir. Proueint encara q̄ dins lo terme predit ques pendran las deffensas, lo dit visitador haja de inquirir en la forma predita cotra los scriuans de manament de la Reyal Audiētia, y altres notaris, y scriuans del criminal, y dels scriuans dels dits Ports veus de Governador, Balle general, y Procuradors Reys, pus no passen los dits dertres quatre mesos: declarāt que si alguns testimoniis seran impedits a conexēa de dit visitador, q̄ no pogan venir personalmēt a la ciutat, o lo ahont residis dit visitador, puga aquell cometre, y enuiar algu comissari, o notari pera rebre las depositiōs de aquells, o sien en offensa, o en deffensa, los quals comissari, o notari hajan de prestar jurament en poder del dit, de be, y lealment hauerse en dita commissiō, y tenir secretas las depositiōs d̄ dits testimoniis, y axi, e segōs per dit comissari los sera ordenat, e fetas, y exercidas las cosas preditas, e axi passats tots los dits terminis, y feta publicacio de las deffensas, dit visitador haj̄ de leixar vna copia autentica del dit proces cloſa, y sagellada, la qual sie recondida ab molt secret en la casa de la Deputatio de Cathalunya ab lo orde que ell hi donara, y lo original proces sie per ell aportat, e o per ell, o per altri liurat dins dos mesos apres immediadament següents a sa Majestat si sera en Espanya, o a sa Alteſa; y del die que sera en poder de sa Majestat, o de sa Alteſa, dins sis mesos apres immediadament següents se hajan de votar, y concloure ab vot, y parer del dit visitador, y de altres doctores naturals dels Regnes de la corona de Arago elegidors per sa Majestat, o per sa Alteſa, y apres los tals vots hajan effec tramesos, e liurats, cloſos, e segellats als Deputats de Cathalunya, los quals aq̄lls hajan de presentar, y liurar ab acte de notari al Loctinent general de sa Majestat en lo Principat de Cathalunya, y Cotats de Rossello, y Cerdanya, lo qual Loctinent general dins quinze dies, cōptadors del die q̄ haura rebuts los dits vots, assignat primer a sententia, haja de proferir, y publicar cō alter nos, y loctinent de sa Majestat la sententia, o sentētia conforme a dits vots, y cōclusiō, y ab inserta de dita conclusiō. E per a dit effec, los dits visitadors, e altres doctores qui en dits processos haurā de votar, hajan de oyr sententia de excomunicacio, y prestar jurament q̄ confome a las cōstituciōs de Cathalunya, y altres leys de la terra, y dret comu faran, y cōcluiran dit vot cō los parra proceir de justitia. Als quals doctores en satisfacciō dels treballs q̄ pendran en veure, y votar dits processos sien donadas a arbitre de sa Majestat, y de sa Alteſa fins en suma de trescentes liuras, de las pecunias del General, las quals los sien giradas en la taula de la ciutat de Barcelona, donadas, y publi-

casadas ditas sententias, infeguint lo orde q̄ per sa Majestat, o per sa Alteſa sera escrit sobre aco als Deputats del General de Cathalunya. E los salaris q̄ se haurā, pagar al notari de dita visita, als comissaris, y altre notari, o notaris que fossen tramesos, nūcios, y porters, y altres ministros, y al mateix notari de la visita per la copia autentica q̄ se ha de dexar en la casa de la Deputatio, y altres treballs segons sera taxats per lo dit visitador conforme a las constituciōs, se hajan de pagar de pecunias d̄ dit General por los Deputats generals de aq̄ll: e semblant forma de visita se haja de fer de tres en tres anys cōptadors del die de la primera nominatio ques fara abans de la conclusiō de la present Cort, y axi successiuamēt. E lo present acte, y cōstitutiō sie duradora fins a la conclusiō de la primera esdeuenidora Cort general de Cathalunya. Plau a sa Alteſa, y que lo jurament sie prestar en presentia del Loctinent general dels dit Principat, y Comtats, y que per mort, o altre just impediment d̄ la dita persona que sera nomenada, sa Majestat, o sa Alteſa pogan nomenar altre, o altres persona, o personas, de la mateixa qualitat, pus que sie vn mateix visitador en vn mateix temps.

6. PHILIP en la Cort de Barcelona any. 1564. Cap. 3.

COm en la Cort general celebrada en la vila de Mōtso en lany 1547. fos ordenat vn capitol de Cort començat. Per la justitia regnē los Reys, &c. en lo qual capitol fonc proueida visita dels oficials Reys en lo dit capitol nomenats, y contenguts, duradora fins a las primeras Corts, semblantment statum, e ordenā, y cōcedim ab approbatio, y loatio de la present Cort que sie feta visita dels dits oficials com se atorga la del dit any 1547. y se enclogan en ella los doctores del consell criminal nouamēt per nos ab loatio, e approbatio de la dita present Cort erigit, y los aduocats y procuradors fiscais, y aduocats, y procuradors dels pobres, y aduocat fiscal, y assessors dels alcaldes, y alguatzirs extraordinaris, e que aco dure fins a las primeras Corts.

**DE OFFICIDE VEGVERS
SOTSVEGVERS, BALLE, SOTS-
BALLE, CAPDEGVAYTAS, Y
ALTRES OFFICIS TEMPO-
RALS. TIT. XX.**

1. IACME primer, en la Cort de Barcelona, any 1228. Cap. 7.

LA general Cort approuāt statum, que cascun veguer, qui per temps per nos sera instituidor, sie instituit daquell Bisbat en lo qual segons beneplaciō de nōstra voluntat la

ta la vegueria deu a conſeguir, e aco que dit es dels veguers a sinc anys fermament declaram esser obieruat, axi com de sus es contengut.

2. PHILIP en la Cort de Barcelona any. 1564. Cap. de Cort. 5.

Per que es cert, que lo principal remey, per extirpar los malfactors del present Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, es hauer hi bons veguers, y oficials ordinaris. Perco supplica la present Cort a vōstra Majestat li placia proueir de officis de veguers a personas principals, potents, y de bona linarge, vida, y fama, y que seis done competent salari, y companya, per que pogan perseguir los bādolers, y exercir la justitia com conue. Sa Majestat proueira en aco lo que conuindra a son seruey, y be de la justitia.

**DE OFFICI DE IVTGES,
Y ASSESSORS ORDINA-
RIS. TIT. XXI.**

2. P. P. E. terç en la Cort de Montso any 1363. Cap. 38.

MAt se sie que lo veguer, e balle de Barcelona no haja, ne hajan acostumat de hauer certs assessors, empero, segons que de cert hauē apres los fets majorment criminals en los quals major perill se guarda, e interes de la cosa publica aqui fort molt son dilatats, per la qual cosa las gēts son oppremudas, e de pena de carcer son fatigats, e es dilatada la restitutio a la part, e molts daltres mals se següeixen. Perco aquestas cosas volents proueir declaram, e ordenam que en lo trienni qui ha començat en las Carnestoltes prop passadas lo veguer, e lo balle de Barcelona en los fets tant solament criminals hajan dos assessors, çoes a saber vn doctor, o licentiat, e altre dels altres sauis en dret, aquells çoes a saber d̄ la dita ciutat los quals nos vōltrem elegir, los quals dos assessors continuament hajan a entendre en las inquisition: fiedoras en las cortis d̄ veguer, y del balle damūrdits, e hajan per lurs salaris lo doctor, o licentiat çoes a saber sin quanta, e altra quaranta liuras moneda de Barcelona a aquells cascun any per los dits veguer, e balle dels emoluments, e esdeuenimēts de las ditas cortis per tres terças de quiscun any pagadoras, de las quals noranta liuras pag lo veguer sexanta sinc, e lo balle vint y sinc liuras, e aquestas quantitats al dits assessors en los dits terminis pagadoras abans que en aquest present trienni, aquells qui seran veguer, o balle vsen delurs offi-

cis degan, e sien tenguts assegurar, los quals empero assessors de alguns fets no degan rebre algunas hauerias ne alguna cosa de las parts, mas tant solament del salari dit se degun tenir per pagats, e contents. E abans que v en de offici de assessoria degun assegurar de tenir taula, axi, e segons, e quit los altres assessors de Cathalunya fan, e son tenguts de fer segons las constituciōs de Cathalunya sobre aco fetas, e ordenadis. E aquesta constitutiō durar volem lo present trienni, e apres de mentre que a nos plaura, e aco axi volem, e manam effec fet no contrestant la constitutiō feta per lo molt Alt senyor en lacme au nōstre en la primera Cort de Barcelona qui comença. *Algu jurge, &c.* La qual constitutiō quant a las altrascosas en la sua fermetat volem romanir.

**DE OFFICI DE IVTGES
DELEGATS. TIT. XXII.**

1. ALFONS quart en la Cort de sant Cugat any. 1419. Cap. 2.

Per toltre vexatiōs a nostres subdits statum, e ordenam ab contentiment de la dita Cort que algu comissari sots titol, o nom de Visrey, loctinent, protector, reformador, procurador, delegat, intelligador, o sots qual seuol altre nom, titol, o vocable sie nomenat, o descurre se puxe, o per qual seuol necessitat, vigenua, o manera no sie, ne puxe esser pemos, ni per nostre Primogenit, o successors nostres, o seus, ni per alguna altra persona de qual seuol la authoritat, o poder stablida, creat, ordenat, ne tramē en alguna part del Principat de Cathalunya. E rotas prouisions fetas contra aco sie castes, e nulias, e los dits comissaris sien hāgurs totalment per prouadas personas, e en res no sien obeits, e que la present constitutiō dur, fins a la primera Cort de Cathalunya, e aquella finida.

**DE OFFICI DE IVTGES
DE TAVLA, E QVALS OF-
FICIALS DE VEN TE-
NIR TAVLA.
TIT. XXIII.**

1. ALFONS terç en la Cort de Monblanc any. 1333. Cap. 1.

PRimerament per tal que lo capitol fet per lo senyor Rey en lacme de bona memoria pare nōstre, en la terça Cort de Barcelona sobre las inquisitions contra los of-
B 4 ficials

ficials nostres de tres en tres anys faedoras, lo qual comença. *Ordenam de consell approbat, e consentiment de tots los damunt dits sobre lo capitol per nos fet en la general Cort de Barcelona, lo qual comença los veguers, e balles, &c.* Mils sie obseruat. Ordenam, e itabim que lo Tresorer nostre q' ara es jur, e encara qualseuulla qui per temps sera en lo començament de la administratio de son offici semblantment jur als sancts quatre Euan-gelis de Deu en nom seu propi, e no axi com ha Tresorer, que per vn mes abans que las inquisi-tions se degan fer deposara, o deposar fara en la ciutat de Barcelona, e de Leyda en taulas de al-guns cambiadors coninents, las quantitats de diners necessarias per los salaris dels inquisidors qui inquerir deuen contra los oficials de Catha-lunya, segons la forma dels capitols dessus exprefats, de las quals quantitats los dits cambiadors façan dita, e aquellas liuren als inquisidors da-munt dits.

2. **L O M A T E I X** en dita Cort
Cap. 2.

A Squiar fraus que fer se procuran enuers la electio dels inquisidors qui son elegits a inquirir contra los dits oficials, e per tal que millors personas a las ditas inquisitions a fer puxen esser elegidas, e hagudas, atorgam, e ordenam queis cõsellers, paers, e jurats de quiscun cap de vegueria, sien tenguts vn mes abans que las ditas inquisitions se degan fer de nomenar a nos de paraula, o en scrits tres cauallers, tres ciutadans, e tres homens de vila, e tres jutistas, dels quals nos siam tenguts de elegir vn caualler, vn ciuta-da, o vn home de vila, e vn l'auí en dret deputa-dors a las ditas inquisitions afer, la qual conces-sio, e ordenatio entro dotze anys continuament subsegüents volem, que dur.

3. **P E R E** terç en Fraga any.
Cap. de Cort.

C Om segons constitutions, capitols de Cort, o priuilegi, o antigas vianças de Cathalunya los oficials Reyal, e Du-gals se degan mudar de lurs officis, e tenir taula almenys de tres, en tres anys en ciutats, vilas, o castells, o locs hon hauran regits, e tenguts los dits officis, e en lo trienni passat aço no sia estat fet en molts de las ciutats, vilas, y locs, o castells del Principat de Cathalunya, de que la seguit grã damnatge a la terra. Perço senyor vos placia de mudar los dits officis al que vuy tenen los dits of-ficials, e seruar, e fer seruar las ditas constitutions, e priuilegis, axi en los oficials que vuy tenen los dits officis, cõ en aquells q' en laltre trienni prop pas-

fat, e altres han tenguts los dits officis, e de aquells no han tenguda tauia per tal manera que iustitia sie feta a la letra, e aquells qui injustament son estats agrauats per los dits oficials, o algun dells. E axi mateix senyor com segons las constitutiõs algu no puga, e ne dega en alguna ciutat, vila, o loc, o castell exercir dos officis, e alguns siẽ estats qui ensemps hajan tenguts a quells, çoes vegueria e ballia, e altres dos officis, perço senyor vos sup-plican queus placia que sie proueit per vos, que aço no sie fet daçi auant axi en las ciutats, vilas, e locs vostres, com en lo Ducat, e si per vos senyor, o per lo senyor Duc no era ara nouellament proueit, que aço sie per vos senyor, e per lo senyor Duc reuocat, e manar, e ordenar q' daqui auant no sie fet, e que per vos senyor, e per lo senyor Duc sie manar a tots, e sengles oficials vostres, e seus que tots enantaments, e altres cosas, fets, e fetas contra las ditas constitutions directament, o indi-recta sien reuocats posar q' sien cõtra vniuersitats, o singulars daquellas, e q' sie vostra merce senyor de metre hi aquellas personas de las quals las ditas vniuersitats, o sindies de aquellas vos supplicarã. Lo senyor Rey ocupat per las Corts presents no ha pogut entredre en prouisiõ de los officis, mas fe-ta la porrogatio de las presents Corts de la qual se tracta al present prouera daquells en tal manera ab la ajuda de Deu, que los supplicants se poran tenir per contents de la dita prouisiõ. E plau al dit senyor que si en las cosas supplicadas es estat fet contra constitutions generals de Cathalunya, o capitols de Cort, o priuilegis locals que allo sie tornar a loc, e que de aqui auant nos faça, e certi-ficat, o reuocara, e aço jurara.

4. **P H I L I P** Princep, y Lo cinent general de
Carles en la primera Cort de Montso,
any 1547. Cap. de Cort. 28.

A Xi mateix los scriuãs dels jutges d'la tau-la contra forma de la pragmática del Rey Alfons quart dada en Barcelona a dotze de Maig 1432. fan grã processos, ordint las prouisiõs d' jutges d' taula, la seguretat d'ls oficials han prestada en lo introit de lur offici, y molts in-struments de las mesadas, y assignatiõs, en tant q' agrã pena se potter demãda a vn official, q' lo pro-ces original no valeda vint y cinc, o trenta liuras, y los traslats mes de altra tãt, y axi extorquexẽ mes de cinquãta ducats de quiscun proces, y de algun proces ne hã exegit mes de cent ducats, y per dita pragmática sie prouicit q' delas ditas demãdas nos façan axi processos ordinatis, cõ de altres causas, sino q' se haja de obseruar la forma de dita prag-mática, y q' per molt puja lo proces, los scriuans no pugã dels originals hauer mes d' cinc liures, y de u-sous, perço q' per contrariũ vsum, los dits scriuans de las

de las ditas causas destroexen la gent ab los tan-grans salaris, de que molts demanarien iustitia de-nant dits jutges de las oppressions han fetas los oficials, y per las tantas despesas se fan de pro-cessos, no gosan per lurs pobrefas. Supplican dits staments a vostra Alteça vulle statuir, e ordenar, q' sie seruat lo q' dita pragmática dispon, y q' la part demanãt sentẽtia no sie obligada sino de deposar sin quãta sincsious p' la part, d' l proces, y q' los jutges de taula forçen la altra part de deposar altres sin-quãta sincsious p' dit respecte, e si los dits notaris, o scriuãs de aço rebrã promesas, ys feyen fer alba-rãs, o cõtractes que de aq' lls nos puga fer juy, nis puga en alguna manera renuntiar al cõtengut en lo present capitol, com a intruduit, y fet per la vti-litat de la cosa publica. Plau a sa Alteça que la dita pragmática sie guardada, empero que si per la part se produirà alguns actes, o testimoniis ques mereques mes salari del ordenat en dita prag-mática, que de aquells siẽ satisfets los notaris, y que sia durador fins a las primeras Corts.

5. **L O M A T E I X** en dita Cort.
Cap. de Cort 40.

I Tem se supplica a vostra Alteça que li placia proueit de algũ jutge de appels de las cau-fas de appellations interposadas, e interposado-ras dels jutges de taula en las veguerias dels Cõ-tats de Rossello, Conflent, y Cerdanya, ates que per cõstitutio feta en la vila de Montso lo any 1512. capitol 14. qui comença. *Statuim, e ordenam, &c.* es ordenat que los jutges de appels dels dits Cõ-tats hajen de tenir taula, la qual cõstitutio sie ob-seruada. En la qual constitutio de tenir taula, no sie compres lo Portant veus de Governador en los dits Cõmtats de Rossello, y Cerdanya, e que lo jutge de appels dels officis de taula sie dels dits Cõmtats de Rossello, y Cerdanya. Mana sa Al-teça, que en la Audiẽtia Reyal se comega dins cinc mesos comptadors del dia que comẽçara la Au-dientia las pretenions de la ciutat de Barcelona, y vila de Perpinya sobre lo jutge de appels, y que lo proces sie fet dins los tres mesos primers, y sen-tentiat dins los dos mesos següents, a instantia de las duas parts, o la vna dellas, y apres sie declarat sa Alteça manara proueit conforme a la declara-tio.

DE OFFICI DE CRONIS-TA. TIT. XXIII.

1. **P H I L I P** en la Cort de Barcelona,
any 1564. Capitol de
Cort 23.

P ER que per la falta de histo-rias los fets, y cosas antigas del Principat de Cathalunya, y Cõ-tats de Rossello, y Cerdanya restan oluidats, y sic no sols cõ-uenient, pero necessari axi per despedir molts causas, y per la bona administratio de la iustitia, com per lo que toca al bon govern de vn Regne, tenir Historia certa, y cumplida dels fets, dels antepassats, lo q' si en Prouincia alguna cõue, en los dits Principat, y Comtats ahont los exemplars dels antepassats no sols mouen, pero encara las voltas fan ley. Perço humilment supplica a vostra Majestat la present Cort li placia ab lur consentiment, y ap-probatio statuir, y ordenar, que sie nomenat, y deputat ab lo salari que aparexara als tres braços vna persona experta, sana, prouida en Cronicas, y Historias naturals dels dits Principat, y Comtats, lo qual tinga particular carrec de recopilar, orde-nar, y scriure vna Cronica en Lati, y vna altra en vulgar Cathala, com al semblant Principat con-ue, y de todas las cosas notables dels dits Principat, y Comtats, axi passadas, com presents, segõs deu fer vn Cronista, sauí, y de experientia. Declarat lo salari que li volen donar sa Majestat en la nomina-tio los dara tota satisfactio.

DE OFFICI DE AL-CAYTS, E CAPITANS.
TIT. XXV.

1. **C A R L E S** en la quarta Cort de Mont-so, any 1542. Capitol de
Cort 16.

D ER major expulsio dels delats, y mals homens del Principat de Cathalunya, e Cõtats de Ros-sello, y Cerdanya supplica la dita Cort a vostra Majestat que se tinga per seruit de fer duas ca-pitanias de gent de guerra dels dits delats, y deputar en cascuna dellas vn caualler, o gentil home dels dits Principat, y Comtats per capitans lurs, que sien de la voluntat dels dits de-lats, perque millor se sien abaquell, y passen aq' lls en Italia, ab vexells que vostra Majestat los ma-nara donar francs de nolits. E perque mes facil-ment sien conduits los dits delats en anarsen, pla-cia a vostra Majestat guiar, y assegurar los dits de-lats que yran ab las ditas capitanias entre tant que tardaran en embarcarse, y tant quant seran fora Cathalunya, o Comtats predits, de tots, y sengles delictes per enormes que sien comesos per ells, fins a la hora que se posaran en ditas ca-pitanias

pitanyas. Plau a la Majestat, y a manara executar quant vindra lo temps.

2. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, any 1547. Capítol de Cort 2.

Confirmat, y declarat lo capítol segó de la Cort en lo any 1534. en la present vila de Montso fet q los capitans de guerra, axi generals, com particulars no usen, ni usar pogan de jurisdicció alguna, sino en quant de dret, y per constitutions de Cathalunya es permès, placie a vostra Alteza statuir, y ordenar, que los dits capitans no pogan exercir jurisdicció, o potestat alguna, sino tant solament en las personas que prenen, e pē qran stipendi cert, e sou de sa Majestat per causa de la guerra, de la forma que per dret comu, y per constitutions de Cathalunya los es permès, y no en otras personas per alguna causa, o raho. E que en los habitants en lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya dits capitans, ni los loctinents, comissaris, o ministros no pogan per causa alguna exercir jurisdicció, e potestat alguna no essent personas de sou, y stipendi cert de sa Majestat, ni per causa de guerra, y que ninguns officials ordinaris, algutzits ordinaris, y extraordinaris, o otras qualseuol personas no prengan, ni executen comissio alguna contra forma del present capítol, fors pena de perdre los officis, y esser inhabils a tots officis publicis, e otras penas que encorren los violadors de constitutions, y que en los actes, letras, prouisions, o sentencias judiciales, y extrajudicials que faran fors nom del Loctinent general, qui fos tambe Capita general, daci auant no se posat lo nom del offic de Capita general, sino sols de Loctinent general, y axi sien expedidas letras de la Regal Cancelleria, y no altrament totas letras, y executorials, y encara que jurant lo Loctinent general, qui fos Capita general la obseruança de las constitutions, y leys de la patria, y oint sententia de excomunicatio iure, q per ninguna via, ni fors qualseuol nom no fara cōtra dits drets, ni la mēte d aqlls, y specialmēt sia vist jurar la obseruança del capítol segó. Perço a major cautela se ordenat, q lo qui sera proueit per Capita general de sa Majestat, o son Loctinent, o sic Loctinent general de sa Majestat, o no, iure, y haje d jurar lo dit capítol segons lo present capítol, y qualseuol otras constitutions concernents, y tenints respecte al offic, y potestat de Capita axi general, com particular. E com contra ditas constitutions se sien fets de poc temps enca en los dits Principat, y Comtats alguns actes per personas proueidadas del dit offic d Capita general, y per Loctinents de aquell comissaris, y ministros lurs, y assenyalamēt y es aquell fet que don Francesc Gralla,

y Despla Mestre Rational com a Loctinent de Capita general, qui feu donar ab sententia stropadas a vn poblal en la ciutat de Barcelona, lo que per semblant fou fet cōtra los priuilegis de dita ciutat, que dits actes sien com a nulles declarats, tēguts, e reputats com de fet son nulles. Y ates que las insignias de dita executio son encara vuy en la Torranoua aparents, que sien leuadas, y abolidas, perque sic de tot, en tot leuada la memoria de tals actes, e que per lo present capítol se donat poder, y manat al regent la vegueria de Barcelona, que axi ho execute a requesta del sindic de la dita ciutat. No entenen perço consentir los tres statiments de la present Cort que sic derogar a las constitutions de Cathalunya, actes, y capítols de Cort, disposants las personas que en Cathalunya poden tenir, y exercir officis de jurisdicció, o sens jurisdicció, ans entenen que aquells sien saluos, e illesos, suplican que sien generalment reuocats tots abusos contra ditas constitutions fets. Plau a sa Alteza confirmar la constitutio del any 1534. y que en temps de pau, o treua lo Capita general, y los ministros nos pogan entremetre, ni se entremetan dels prouincials, sino dels stipendaris, y familiars de dits stipendaris, y que en tēps de guerra, o sospita de guerra, ques guart lo dret, y constitutions generals de Cathalunya, declarant que en dit tēps de guerra, o sospita de guerra en cas que lo dit Capita general, o los ministros entenguessen proceir contra dits prouincials, prenent esser cas de jurisdicció de dit offic, hagen de proceir essent en Barcelona, hont residex la Audientia Regal, o en la vegueria de Barcelona, o en altra ciutat, o loc hont la Audientia Regal residis, o en la vegueria de la dita ciutat; o loc, de consell almenys de quatre doctores de la Regal Audientia, y essent lo Capita general en Perpiña, o en altre loc hont no fos la Regal Audientia, de consell almenys de dos doctores de aquella, qui conegan, y hagen de conexer si esas que al offic de Capita se guarde conforme a dret, y constitutio, y essent cas a dit offic pertanyent, no sien obligats en lo orde de proceir, o ritu, a seruar lo orde donat per constitutions en las causas de la Audientia Regal sino que fagen justitia, y plau a sa Alteza que tots a des contra constitutions fins a fets se haguts per nulles, y entenēt lo predit essent los officis de Loctinent general, y Capita general en vna persona quant a pendre lo consell dels doctores de la Audientia, y que lo present capítol se durador fins a las primeras Corts.

3. LO MATEIX en dita Cort Capítol de Cort 23.

Ates que quat los Empurdanesos feren lo terraple de Rosas a totas lurs despesas, lo Marques de Aguilar com a Viscrey de sa

de sa Majestat offerir, q a despesas de sa Majestat farie la camisa de dit terraple, perço los tres statiments suplican a vostra Alteza que dels diners del seruey fahedor per la present Cort, mane fer la dita camisa, pus tant importa per lo seruey de sa Majestat, y de vostra Alteza, y per la deffesio no solamēt de Cathalunya, mas de tota Spanya. Sa Alteza, o manara prouoir.

4. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort 36.

Item se suplica a vostra Alteza que sic reuocada la pragmatica ab la qual entre otras cosas es disposat, que las ciutats de Barcelona, Tarragona, y la fortaleza nouament feta cerca la vila de Rosas sien fortificadas a despesas de tots los poblats en Cathalunya, coes ajudant ab las personas, y bens, ab repartiment que de tal part, o tal vagen a Barcelona, y de altra part a Tarragona, y de altra a Rosas, y son tambe disposadas algunas otras cosas, ab que son molt prejudicadas las jurisdiccions dels Barons, axi ecclesiasticos, cōseculars, y las preminencias, y drets dels castells. Sa Alteza vist que la dita pragmatica fone proueida per sa Majestat per lo be general, y particular de tot lo Principat, es seruit de consultar ho ab sa Majestat.

5. LO MATEIX en la segona Cort de Montso, any 1553. Cap. de Cort 16.

Suplica la dita Cort a vostra Alteza li placie statuir, y ordenar, que sic cassada, y reuocada la prouisio de sa Majestat dada en Brucellas a 10. de Juliol. 1549. en fauor dels soldats contra la vila de Perpinya, e tots los proceiments en virtud de aquella fets per lo Capita general, o son Loctinent, com a fets contra dret, y contra altra prouisio, e executorials de vostra Alteza consentida en fauor de dita vniuersitat, mes suplica la dita Cort a vostra Alteza li placie manar, y prouoir que tots los doctores de la Regal Audientia que vuy son, o per temps seran, sien obligats en virtud del present acte de Cort, en determinar entegramēt sens reseruatio alguna lo proces dit de assistentia, per executar las impositions, e sises contra los soldats, e gent de guerra, lo qual esta introduit en dita Audientia, y executar lo que hauran declarat diffinitiuament dins temps de quatre mesos comptadors del die de la conclusio de las Corts, no obstant qualseuol prouisions que en dit proces sien estadas fetas, las quals fossen vistas impedir la determinatio, e sententia de dita causa, e no obstāt que fos continuat entre causas menors, e hagues de spe-

rar la determinatio de altres processos, ab pena, si dits doctores de la Regal Audientia no hauran diffinitiuament declarat en dit proces, y executada dita declaratio realment, y ab tot effeete dins lo temps, ipso facto incorregan en pena de priuatio de lurs officis, sens declaratio alguna, e sien inhabils pera obtenir officis Reys, de las quals penas nols puga esser feta gratia, o remissio en tot, o en part per vostra Alteza, e que los dits doctores de la Regal Audientia no pugā allegar excusatio, o excepcio alguna, encara que diguessen per manament de sa Majestat, o de vostra Alteza, o per de liberatio concordamēt feta en la Regal Audientia, ells hauer satisfet al present capítol, y acte de Cort, e que si dins dit temps no si declara, que sic en facultat a la dita vila fet hi apres declarar. Plau a sa Alteza, y mana ques faga justitia en todas las ditas causas dins vn any.

6. LO MATEIX en dita Cort Capítol de Cort 26.

Suplica la dita Cort a vostra Alteza li placie manar, y prouoir que la causa dels apofentos ques porta en la Regia Audientia entre la vila de Perpinya, y lo fisc, y los soldats se haja de decidir en la Regia Audientia dins vn any en la mateixa forma, y manera, y en las mateixas penas que esta proueit en lo capítol de la assistentia de las sises, y impositions de dita vila. Plau a sa Alteza, y que sic dins vn any.

QUE NOVELLS OFFICIALS NO SIEN POSATS. TIT. XXVI.

1. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, any 1413. Cap. de Cort 4.

Com experiētia haja demostrat, q comissaris per vostres Illustres predecessors en diuersas maneras, e fors diuersos titols, commissios, e poders hajan fet vbertament injustias, e desordenadas extorsios a vostres sotsmesos, las quals cosas volēts equinar los Illustres predecessors vostres, lo Rey en Pere auí, y lo Rey en Marti hōcle vostres Señor, hi han proueit algunas vegadas, empero instigats algunas personas no tements Deu, ni zelants la justitia publica, ni lo be public han fet fer lo contrari moltas vegadas, perque Senyor per vostra honor, e lo bon statament de la cosa publica del dit Principat, vos suplica humilment la present Cort, q sic vostra merce prouoir perpetuamēt, e per

e per acte de Cort, que daqui auât algun cõmil-
fan, fors titol, o nom de Virey, Loctinent, prote-
ctor, reformador, procurador, delegat, infliga-
dor, e sots qual seuol altre nom, titol, o voçable
se nomenat, o descriure se puxa, per qual seuol
gas, necessitat, vrgentia, o manera, no sic, ne puxa
esser per vos. Senyor, ni per vostre Primogenit,
o successors vostres, o seus, ni per alguna altra
persona de qual seuulla authoritat, o poder sta-
bliça, creat, ordenat, ne trames en alguna part
del Principat de Cathalunya, e totas prouisions
faents contra aço fossen casties, y nullas, e los
dits commissaris fossen haguts totalmēt per pri-

uadas personas, els puxa esser feta resistencia sens
encorrimient de pena alguna, en cas que vñassen
de las ditas commissions, e prouisiõs. Lo Senyor
Rey jatfic no sic tengut a las cosas demunt ditas,
de la mēra liberalitat atorga, per si, o per son Pri-
mogenit, no crear, ordenar, ne tramette commis-
saris sots los titols, o noms defusdits, o algun de
aquells, o altres, e totas prouisions faents contra
aço sien nullas, e los dits commissaris hajan es-
ser prohibits vñar de las ditas commissions, e que
aço dur de aqui a tres anys, e passats aquells lo
Rey, y la terra romangan en lo dret quen haviē,
o han ans del present capitol.

LIBRE SEGON DE LAS CONSTITVTIONS DE CATHA LVNYA SVPERFLVAS, CON TRARIAS, Y CORREGIDAS.

DE TREVAS CONVEN- TIONALS, Y EMPRENI- MENT. TIT. I.

1. P E R E terç en la Cort de Ceruera,
any 1359. Cap. 23.

Art aço ordenam,
e imposam entre
tots los Prelats, ec-
clesiasticas perso-
nas, Barons, cau-
allers, homēs de pa-
rarçe, ciutadans, e
homēs de vilas hõ-
rats, dins Cathalu-
ña, entre los quals
guerra, bandositat,

o cõtentio per occasio de homey, o en altra ma-
nera sien, treuas duradoras daçi entro al primer
mes de Maig, e ð aquell mes a dos anys pus prop
segueuts, axi empero, que passat lo temps de aç-
llas treuas, cascu dels demunt dits romanga en
aquell esser, e estat que ara esta, en tant que per la
exida de aquellas treuas no romanga en guer-
ra, aquell que ara en guerra noy sia, e qui contra-
fara, vñtra las penas en los vsatges de Barcelona, e
constituciõs de Cathalunya posadas cõtra los
trencants la seguretat, e pau del Princep, sic ha-
gut ipso facto per foragitat, e separat de pau, e de
treua, e si per aquesta occasio los castells, o locs,
o altres bens sicnts en alguna Baronia de Catha-

lunya estãts a ma Royal deuenien, dejan esser ve-
nuts dins vn any, o en altra manera esser alienats
a açlla semblãt persona de açlla ð qui los castells,
locs, e bens siē estats, e encara a altra persona dins
aquella Baronia, e la demunt dita constitutio, per
lo temps demunt dit dumtatxat durar volem, e
no mes auant.

2. P H I L I P Princep, y Loctinent general
de Carles en la primera Cort de Mont-
so, any 1347. Capitol
de Cort 10.

P Lacia a vostra Alteza statuir, y ordenar, q̄
los militars en Cathalunya no pugan es-
ser forçats fermare entre ells treuas con-
uentionals, remoguts tots abusos. Mana sa Alte-
za ques guarden los vsos, y costums militars, re-
uocats tots abusos conforme a justitia, y ques
confirmen a part fora de constitutio, y capitol de
Cort los priuilegis, vsos, costums, y libertats mi-
litars.

DE EXAMEN DE ME- DICINAS. TIT. II.

1. P E R E terç en la Cort de Perpinya,
any 1351. Cap. 36.

Car

CAR experientia de las cosas nos
ensenya, q̄ par malas cõfeciõs,
e medicaments, la qual cosa im-
peritia, auaritia, e malitia de molts
spetiayres se esdeue, las malaltias
son allongadas, e mort encara se
segueix auagadas, perço volents donar remey a
aquestas cosas ordenã, e stablim, que lo veguer,
o balle de cascuna ciutat, o vila, ab consell, e as-
sentiment dels consellers, o paciaris, o jurats, e
consell de aquella ciutat, o vila elegescan cascu
any tres prohomens, lu dels quals sic mercader, e
lo altre fisci, e lo altre speciayre, qui hajan cura de
regonexer, e inquirir si los axarobs, e altres medi-
camēts medecinals, e cõfeciõnals, e otras cosas,
qui al offici ð speciayre se ptayē, siē bonas, e ab-
tes, e leyalmēt segõs ques per tã, es cõue fetas, e
si algunas no be, ne leyalmēt trobarã esser fetas, a
aquellas denuntien al veguer, o balle, o altre of-
ficial al offici del qual las cosas defusditas se es-
guarden, qui sobre aquellas cosas faça, e exeque-
ca, ço que las ditas tres personas li consellaran,
anyadints, que las ditas tres personas almēys vna
vegada en la setmana, las ditas cosas regonexer,
e en cercar sien tēguts, e si sobre lo preu delas
ditas cosas, entre los speciayres, e los compradors
cõteta fera, hajan estar a dit, e arbitre de las ditas
tres personas, los dits dels quals, o arbitri appel-
latio remoguda lo ordinari exequeca, lo salari
de las quals tres personas per lur treball haue dor
per la vniuersitat ð la ciutat, o vila, en la qual elers
serã sia pagat, e que las ditas tres personas, ans q̄
de las ditas cosas vñen, sagrament, e homenatge
en poder del ordinari fer sien tenguts, per virtut
dels quals prometã, que en las ditas cosas se hau-
ran lealment, e be, la qual constitutio durar tã-
solament volem tro a la primera Cort general
de Cathalunya.

DE EXAMEN DE MET- GES. TIT. III.

1. P E R E terç en la Cort de Montso,
any 1363. §. del Capitol 17.

L O S Iueus empero, e Sarrahins
metges, hajē esser examinats per
metges de lur ley, o secta si algu-
ni haura, emperovn me tge Chri-
stia ajustat en lo examē de açlls,
e metges de aquella ley, o secta
no hauents, hajen esser examinats per dos metges
Christians, la qual examinatio feta si sufficients
seran trobats, hajen a jurar publicamēt, be, e leal-
ment praticar, ans que a la practica sien admesos.

DE STVDIS GENERALS. TIT. III.

1. C A R L E S en la quarta Cort de Mont-
so, any 1342. Capitol de
Cort xiiij.

S O M sia cosa molt necessaria, y
de gran vtilitat per lo bon regi-
ment de la cosa publica, y per la
administratio de la justitia, y p ex-
tirpar heretgies, y sanitat dels cos-
sos humans, hauer hi molts ho-
mēs de sciētia en totas las facultats, lo q̄ no se pot
alcançar sino hauent hi Studis generals en las di-
tas facultats de Theologia, Philosophia, Cano-
nes, Leys, Medicina, y Arts. E com en lo vostre
Principat de Cathalunya sia la vniuersitat del Stu-
di general de la vostra ciutat de Leyda, lo qual
es molt antic, y famos, y dell han proceit molts
doctores famosos en totas las ditas facultats, los
qualshan seruit, y seruexen a vostra Majestat, y
a vostres predecessors en la bona administratio
de la justitia, y altrament. E sia veritat que per es-
fer los salaris dels Cathredants q̄ ligen en dit Stu-
di general, de tant poca quantitat, aporta gran
difficultat en lo augment del dit Studi. De hont
se segueix q̄ molts dels poblats del dit Principat
de Cathalunya, Cõtats de Rossello, y Cerdanya,
y encara del vostres Regnes ð Arago, y Valēria,
y Mallorcas entenēts en adquirir sciēcias, son for-
çats de anar en otras vniuersitats de Studis gene-
rals ð estrāyas nations, ahõt son maltractats, y ve-
xats, y fan grã despesas, trahēts las peccunias del
dit Principat, y Comtats, lo que no seria si los sa-
laris eren augmentats als dits Cathredants de dit
Studi, y seria que los poblats en lo dit Principat,
y Comtats, y Regnes de Arago, Valentia, y Mar-
llorcas tots anirian en lo dit Studi general de
Leyda, de hont se seguiria gran augment a la dita
vniuersitat del Studi de Leyda, y gran be, y vtilitat
dels dits vostres Regnes. E pus lo dit Studi es be
reformat en los bons costums dels studians, y no
li falta altra cosa sino esser reformat en las facult-
tats, per dar competents salaris als predits Cath-
drants que legiran en lo dit Studi, perço la dita
Cort supplica a vostra Majestat considerant que
de present vaga lo Bisbat de Leyda, y esta en ma-
de vostra Majestat posar hi alguna pensio, per
esser la mensa de aquell abũdant de annuos red-
ditus, li sia seruey quant nomenara persona per
al dit Bisbat de Leyda, imposar alguna pensio en
fauor del dit Studi general per constituir salaris
als doctores Cathredants, y altres qui legiran en
dit Studi per temps de cõt anys, y encara sia seruit
vostre

vostre Majestat procurar redditus annuos, axi per suppressio de beneficiis, com altrament, e axi augmentara lo exercici del dit Studi, e facultat de poderse servir vostra Majestat de mes homēs do-

ctes, y la salut de las animas, y dels coffos humās. Sa Majestat com se offerita cas tindra memoria del que supplican ab molta gana de fer los merce per lo augment del dit Studi.

LIBRE TERCER DE LAS CONSTITUTIONS DE CATHA LVNYA SVPERFLVAS CON TRARIAS, Y CORREGIDAS.

DE IVYS, E FERMAS DE
DRET. TIT. I.

1. MARTI en la Cort de Barcelona,
any 1409. Capitol de
de Cort 11.

OM per gran desordinatio qui vuy es en la vostra Audientia, e Cancellaria, sobre les patxament de las causas, e sobre los elogamēts dels plets, quis fan en las corts dels ordinariis vostres, la cosa publica del dit Principat sie molt lesa, e report importables dans, sie vostra merce Senyor proveit, statuir, e ordenat sobre lorde de las causas en vostra Audientia, e Cancellaria, e sobre la breuiat dels plets en las corts dels ordinariis, per la forma, e manera que sera acordat, e deliberat per algunas personas de present a ço per la Cort nomenadoras. Plau al Senyor Rey que certas personas per la sua Senyoria elegidoras, en semps ab altres per la Cort nomenadoras proveescā a las cosas en lo present capitol contengudas, e que de present sien nomenadas per la Cort, e elegidas per lo dit senyor, e de fer lo dit senyor anomena per la part los demunt dits nomenats en lo sete capitol, e la dita Cort nomena hi, ço es per la condicio dels ecclesiasticos los nomenats desus en lo dit sete capitol per la dita condicio, e per la dita condicio dels Barons, e cavallers lonoble en Roger Benet de Pallars, lo noble Narnau Guillem de Bellera, mossen Antoni Torrelles, mossen Benenguer Doms, e en Benet de Muntpalau, e per la dita condicio de las ciutats, e vilas Reyals, los demunt dits nomenats per la predita condicio en lo dit sete capitol.

2. LO MATEIX en dita Cort Capitol
de Cort 14.

PLacia a vos Senyor, que per venir a bona expedicio, e conclusio de la justitia vniuersal a la dita vostra Senyoria offeridora per la dita Cort com sera concordada, prestar jurament solemne en la dita Cort de donar tota obra ab acabament, tant com en vos Senyor sie en concordar la dita vniuersal justitia, e que las personas qui per part de la dita vostra Senyoria, e de la dita Cort hi entremendran, hajan, e sien tengudas fer sagrument, si ja prestar nol havian, de entendre diligentment a honor de la dita vostra Senyoria, e a tot profit, e utilitat de la cosa publica del dit Principat de Cathalunya. Plau al Senyor Rey, e de dar hi la dita obra ab acabament, tant com sie rahoable.

DE CONTENTIONS DE IVRISDICTIONS. TIT. II.

1. CARLES en la quarta Cort de Montso,
any 1342. Capitol de
Cort 10.

AS contentions de iurisdicchio ques suscitan entre las corts ecclesiastica, y secular deuen esser ab igualtat declaradas, perço supplica la dita Cort a vostra Majestat, q de aci auāt los doctores del Reyāl Consell, per esser officials Reyals, no entremengā en consellar, ni votar en las ditas contentions de iurisdicchio, ans aquellas haja a decidir lo Cancellor ab vot, y parer dels altres doctores qui no sien del Reyāl Consell. E mes que lo Portāt veus de Governador general en los Comtats de Rossello, y Cerdanya

Cerdanya en las causas de cōtētio de iurisdicchio, per decidir aqllas, no puga elegir per tercer per declarar las ditas contentions simple capella. Sa Majestat mana que lo Cancellor serue lo que fins aci se ha fet, y li plau que lo Governador de Rossello, y Cerdanya haja de nomenar per tercer en son cas persona cōstituida en Dignitat, o Canononge de Esglesia collegiada.

DE EVOICATIONS DE CAVSAS EN LA REYAL AVDIENTIA. TIT. III.

1. CARLES en la tercera Cort de Montso,
any 1337. Capitol de
Cort 6.

Supplican los dits tres estaments a vostra Majestat, si placia extēdre la constitucio feta per lo Catholic Rey don Ferrando de immortal memoria au de vostra Majestat en la segona Cort de Barcelona capitol 30. Començant. *Mes volem, statuum, y ordenam, &c.* Disposant que causas menors de vint liuras no pogan esser euocadas a la Regia Audientia, fins en causas de quantitat de cinquanta liuras, e ajustant a dita constitucio per obuiar als abusos que los ordinariis fan, no volent conexas de las causas menors de vint liuras, essent inhibits per la Regia Audientia, encara que en las letras inhibitorias sia posada la clausula. *Dūmodo causa non sit minor viginti librarum.* Que placia a vostra Majestat statuir, e ordenar que quant se euocara causas en la Regia Audientia, la parte euocant aqllas haja prestar jurament en poder del relador q qui seran comelas, que la causa no es menor de cinquanta liuras, ne de impositions de ciutats, vilas, o locs Reyals, ni de execucions de censals, o violaris. Plau a sa Majestat que la dita constitucio se entenga, que com era de vint liuras, sie fias en cinquanta liuras, en las otras cosas del dit capitol se serue lo acostumat.

2. LO MATEIX en la quarta Cort
de Montso, any 1342.
Capitol j.

PRimerament ab loatio, e approbatio de la present Cort, confirmant lo capitol de Cort sise en las Corts per nos celebradas en lo any 1337 en la vila de Montso. Començant. *Supplican, &c.* E ajustant en aquest statuum, e ordenam que las causas majors de cinquanta liuras, y menors de setanra nos pogan euocar a la Regia Audientia per ninguna qualitat, exceptat qualitat de pobretat.

3. PHILIP en la Cort de Barcelona,
any 1364. Capitol de
Cort 14.

COM encara per moltas constitucions se disposat, que moltas qualitats de causas no poden esser euocadas a la Regia Audientia, pero moltas voltas las parts canillosas no curan sino euocar las ditas causas a la dita Regia Audientia, o obtenir de aquella letras generals citatorias, e inhibitorias, y en virtut de aquellas citar, y inhibir en causas que son ineuocables, y en cara que apres los doctores de la dita Regia Audientia declaren la causa esser ineuocable, y restituiscan al jutge primitiu, pero no resta q aquell qui es estat citat no sie estat per molt temps molestat, y grauat en despesas, y altres treballs. Perço supplica a vostra Majestat la present Cort, li placia ab luy approbatio, y cōsentiment statuir, y ordenar, q las euocations generals de las causas per las quals ab qualitat se euocan totas, y sengles causas tocants a alguna persona, vniuersitat, o collegi, axi ecclesiastic com secular, no sien admesas, ans qui voldra ab qualtenol qualitat euocar causa alguna a la Regia Audientia haja particularment a narrar la causa que euoca, y la quantitat, o qualitat, o estimatio de aquella, a si que se entēga, que no se euoca causa ineuocable, y per quant se poria dubtar, si la propietat, o altra cosa ques vol demanar, es de valor de cent liuras, o no, ans de prouer las letras citatorias, la part haja de prouar sumariament esser de valor de cent liuras, o mes, sent se la proua deuāt lo relador, e o se acostuma fer per prouar la qualitat de pobretat, que per la tal persona no sie fet prejuy a la altra part contra qui sera euocada, de prouar lo cōtrari, o la causa altrament esser ineuocable, dins lo tēps prefigit per altres constitucions pera posar, y prouar las excepcions impediēts lo ingres de la causa, y declarāt se apres la causa esser ineuocable, lo relador haja de cōdēpnar a la part en la prouisiō en duplicadas despesas pagadoras a la part q obtindra, y si dins los terminis prefigits per altres constitucions a las parts, y al relador, y especialment per la constitucio del any Mil sinccēts quarāta set capitol quart, pera declarar sobre las excepcions impediēts lo ingres de la causa, no sera per dit relador declarar, la causa se entenga esser restituida al ordinari, o Baro, y la inhibicio se entenga leuada, a effe que lo dit ordinari, o Baro haja de passar auant en la causa ab sola certificatoria del notari de la causa, e o no si ha fet prouisiō, la qual lo dit notari sia obligat a donar, essent li demanada per las parts, dins tres dies fors pena de priuatio de son officio, y mes lo dit ordinari, o Baro no puga esser inibit en aquella instantia, y si per descuit li era fet dita inhibicio no la

haja de obeir. Plan a la Majestat que quant en lo euocar las causas se guarde lo orde supplicat fins a las primeras Corts, y en lo ques demana en declarar las causas dins lo temps prefigit per constitutions, altrament sien hagudas per restituidas al ordinari, no conue se faça nouitat.

DE COMISSIONS DE CAUSAS EN LA REYAL AUDIENCIA. TIT. III.

1. **FERRANDO** segon en la segona Cort de Barcelona, any 1493, Cap. 23.

MES statum, e ordena, que las causas menors de trenta liuras pogan esser commesas ad decidendum a vn dels del consell, lo qual en no del Senyor Rey, o del Loctinent General, o del Portant veus de Governador en son cas puga sententiar feta primer assignatio a las parts, e oidas aquellas, e si algun dubte li occorria, ho puga referir, e metre en lo consell, e que en ditas causas menors de trenta liuras no sien tinguts los reladors donar dilacions, segons lorde desusdit, ans pogan aquellas abrenjar a lur coneguda: empero no pogan aquellas alargar mes de las otras causas, segons dalt es estat dit, e si de tals sentencias se supplicara, la causa de supplicatio se haja examinar, e determinar per lo consell axi mateix sumariament.

2. **LO MATEIX** en la tercera Cort de Barcelona, any 1503, Cap. 1.

PRimerament, com en la Cort per nos celebrada en lo monastir de sancta Anna a la present ciutat, entre las otras se estava feta vna constitutio començant. *Mes statum, e ordenam, que las causas menors de trenta liuras, &c.* perço per los respectes, e motius en dita constitutio contenguts, e en aquella anyadints, de approbatio, e consentiment de la present Cort ordenam, e statum, que la dita constitutio se estena en las causas que seran fins en suma de cent liuras, antes empero, que en las causas que seran de cinquanta fins en cent liuras, haja esser assignats dos doctores dels vuyt del nostre Rey al Consell, pera pronuntiar diffinitiuament en la causa.

DE DILATIONS, Y TERMINIS PROBATORIS, E INSTRUCTORIS. TIT. V.

1. **IAYME** primer en Barcelona, any 1251. Capítol 4.

Negara statum que tota causa de qualque qualitat sera se finida dins quaranta dies comptadors del die del fermament, si lo temps no sera prolongador per raho de testimonis, e de cartas que fossen en part remotas, e que de aço se feta plena feal jutge per jurament, e que se donada a ells dilatio segons distancia del loc.

2. **LO MATEIX** en dita Cort Capítol 5.

ENcara statum que die se assignat a las parts a pledejar de tres en tres dies, sino que se causa entre caualler, e caualler, la uors se assignat de vuyt en vuyt dies, mas si dins quaranta dies se esdeuendra, alguna de las parts appellar a nos legitimament, e no frustratoria sera appellat, no corregá a ell lo dit temps de quaranta dies, mas en lo die per lo jutge statuit que deuant nostra presentia degue comparexer, comparegan, e sien en nostra Cort, fins que hajan oida lur sententia.

3. **LO MATEIX** en dita Cort Capítol 6.

ENcara decernim, que si per culpa de la altra part seran passats los dies quaranta dies, ans de diffinitio de la causa, esmen a la altra part, que sens culpa seraitada, toras las despesas, las quals per la dita causa li haura conuengudas sostenir, mas si los dies en culpa del jutge seran passats, sens diffinitio de la causa, esmen lo jutge a las parts toras las despesas, las quals per la dita causa los haura conuengudas sostenir.

DE TESTIMONIS, TIT. VI.

1. **YSATGE.** Statuerunt siquidem.

STatui ren los desusdits Princes, que si contentio, ni plet era entre Christians, e Iueus, de cascuna part basté dos testimonis a prouar lurs negociis, çoesa saber vn Christian, e altre Iueu, axi empero que si prouen per lo Christian, testifiqñe amdos, el Iueu jur, e si prouen per lo Iueu, axi mateix testifiqñe amdos, e jur lo Christian.

DE OR.

DE ORDE IVDICIARI. TIT. VII.

1. **FERRANDO** segon en la segona Cort de Barcelona, any 1493. Capítol 33.

PER quant lorde de proceir posat per nos ab approbatio, e assentiment de la present Cort, statuir en lo capítol de *littibus abbreviandis*, en la nostra Rey al Audiencia, e del Governador general, e Portants veus de aquell, se creu esser molt saludable als litigants, e en gran utilitat de la cosa publica. Perço statum, e ordenam, e ab aquesta nostra constitutio volem, se donada facultat, segon de present doná a totes, e qual seuol ciutats, vniuersitats, e vilas Reyals de aquest nostre Principat, que si volran tenir, e obseruar en lurs cortis la dita forma de proceir en los plets, que ho pugá fer, e en tal cas los vegners, jutges, assessors, e altres officials sien tenguts a la obseruancia de aquells, axi empero, que las vniuersitats que volran obseruar dita forma ho hajan dit dins vn any, e fer ne acte public, altrament no sen pogan ajudar.

2. **LO MATEIX** en la Cort de Montso, any 1510. Capítol 36.

COM per la constitutio per nos feta en la segona Cort de Barcelona celebrada en lo monastir de sancta Anna en lo capítol 33. començant. *Per quant lo orde de proceir, &c.* fos donada facultat a las vniuersitats Rey al del Principat de Cathaluña acceptar lo orde donat en dita Cort. *super littibus abbreviandis*, dins vn any lo qual es ja passat, volem qñ las ditas vniuersitats hajan la mateixa facultat dins vn any primer vinent.

3. **CARLES** en la Cort de Barcelona, any 1520. Capítol 34.

VOlem, e ordenam que en los desusdits tretze capítols, e constitutions no sian entelas, ni cõprelas las causas pedents en cara qñ denütias, a la instàtia començada, y altra sen començada, e qñ en ditas causas pedents se haja de feruar las constitutions fins aci ja feras, e lo que es estat acostumat.

4. **LO MATEIX** en la segona Cort de Montso, any 1534. Cap. 8.

MES statum, e ordena que lorde de las constitutions donat en las segonas Corts de sancta Anna de la ciutat de Barce-

lona celebradas per lo dit Catholic Rey dõ Ferrando segon nostre pare, e auí, vulgarment dit *de littibus abbreviandis*, se seruat per las vniuersitats Reyals del dit Principat, y Comtats, si dins vn any comptador del die de la conclusio de la present Cort noy hauran contradit, de la qual cõ traditio haja de apparer en lo cap de la vegueria en la qual no seran acceptadas.

DE RELATIONS DE PROCESSOS, VOT, Y EXAMEN DE LAS CAUSAS EN AQVELLS ACTIVIDADES. TIT. VIII.

1. **MARIA** Consort, y Loctinent general de Alfons quart en la Cort de Barcelona, any 1421. Capítol 13.

PER donar orde a la decisio de las causas ques mená en la Audiencia, e repèllir las clamors dels proseguints aquellas, per las grans dilacions, e vexacions que prenen, e sostenen per la inculcatio de las ditas causas,

maná volem, e ordena la dita Cort approbat, qñ feta relatio de alguna causa, elos aduocats plena ment oits, e lo Canceller, Vicicanceller, e en son cas Regent la Cancellaria, e lo Consell plenament informats en fet, e en dret, los dits Canceller, Vicicanceller, e en son cas Regent Cancellaria sian tenguts deliberar, e concloure ans de oir relatio de altra causa, o fet, e apres dñs tres jorns promulgar, e publicar la sententia, e decisio de la dita causa axi relada, e votada: la hont empero los dits Canceller, Vicicanceller, o Regent Cancellaria en son cas, e o lo consell no serian a ple informats, o volran, exigint lo cas, pus clarament esser informats, e veure sobre lo dret de las parts e regonexer lo proces si vist a quell no fretura de plus ampla instructio, hajan, e sian tenguts en lo jorn seguent, e continuament entendre en aquell, fins a la final decisio, e deliberar, e concloure, e cullits los vots del consell, segons desus es dit, ans de oir relatio de altre fet, o causa, si empero vist lo dit proces, freturaua de plus ampla instructio, se manat al jutge, o relador de aquell, que al pus breu que püsca lo instruesca complidament, e entretant püsca los dits Canceller, Vicicanceller, o en son cas Regent Cancellaria otras causas començar, e decidir. Declarat, que hont oida relatio de algun fet, los dits Canceller, Vicicanceller, e en son cas Regent Cancellaria se retindran deliberatio per milt veure lo dret, e veritat del fet, no sic per la constitutio present

C

toita

olta facultat de decidir las causas pocas, e que en- continent, sens retèrio de deliberatio, en aqll dia mateix que la relatio sera feta, se poran decidir.

2. FERRANDO segon en la tercera Cort de Barcelona, any 1303. Capitol 3.

MES auant cò per la Serenissima Reyna dona Maria de digna recordatio na no tra, e apres per nos en la Cort de san- cta Anna sie estat ordenat, e statuit temps, dins lo qual las causas han esser votadas en la Royal Audiencia, perço anyadinta ditas constitucions, e aquells confirmant, statuiam, e ordenā ab appro- batio, e consentiment de la present Cort, q apres que la causa sera relada en la Regia Audiencia, no sen puga metre altra, fins aquella sie votada, si dōcs lo relador no era impedit per malatia, sots las penas en las constitucions contengudas.

3. LOMATEIX en la Cort de Mont- so, any 1310. Cap. 19.

Declarants la constitutio per nos feta en la tercera Cort de Barcelona en lo mo- nastir de frares menors, començant. Mes auat com per la Serenissima Reyna dona Ma- ria, &c. Statuim, e ordenam que los reladors tra- gan en setmana tantas causas, com los parra pu- gan despedir cascun die. Entes, e declarat que la causa primer posada sie primer expedida, si

doncs no haja menester major examinatio en- dret a arbitre del consell, car en tal cas volē que pugaproceira examinatō d las otras causas, en- carregants la conscientia dels vorants, que com mes prest poran expediscā las causas primer dis- putadas tant com los sie possible, e que lo dit re- lador no puga metre altra vegada causa alguna en setmana, fins a tāt que sie votada la causa que sera stada disputada a relatio sua.

4. LOMATEIX en dita Cort. Capitol 24.

Statuim encara, e ordenam ab loatio, e ap- probario de la present Cort, que sobre lo- craure de las causas en setmana, e relar, vo- tar, e sententiar aquellas sie seruat orde fins aci obseruat, çoes que los vuyt doctors del consell entren per orde per setmanas, e que sien pola- das en setmana las causas que tendran mes anti- gament denunciadas segons la antiquitat, depo- sar empero primer lo salari del General, e que si algu dels littigants instara ques faça la sua causa, pus sie depositat lo salari que necessariament se ha- je a fer aquella causa, segons lo torn, leuada tota facultat de dispensar contra aquells, e co- mençara lo orde, e effe cte de la present constitutio passats tres mesos apres la publicacio de aquella.

LIBRE QVART DE LAS CONSTITVTIONS DE CATHALVNYA SVPERFLVAS, CON- TRARIAS, Y CORREGIDAS.

DE IVRAMENT, AXI VO LVNTARI COM NECES- SARI, Y DE FIDE LITAT. TIT. I.

1. YSATGE, Iudai iurent.

2. Veus juren a Christians, mas Christians a Iucus, nunca.

2. YSATGE, Sacramenta rustici.

LOS sacraments dels pagefos que tenen mas, e jauran ab vn parell de bous, sien creguts fins a ser sous de plata. Dels al- tres vilans que son dits bacallars, sien creguts los sacraments fins a quatre mancusos de or de Va- lentia, de aqui auant quisque jurca, mostren ho per judici de caldena.

3. IAYME segon en la Cort de Leyda, any 1309. Cap. 6.

Ordenam

Ordenam, e statuim la present Cort ap- probant, que del statut, e ordinations fe- tas per lo Señor Rey en Iacme de bona memoria auí nostre sobre las vsuras dels Iucus, e sobre los contractes vsuraris sie remogut lo sagra- ment, que per los Christiās de aquells Iucus pre- fecs, e manleutas reebentes acostumar esser fet, perço car per occasio del sagramēt que aquells Christiāns fayan de obseruar lo dit statut del Se- ñor Rey en Iacme de bona memoria, seguan molts perjurs, per tal com quaix negu Christiā, per la necessitat que sostenia per aquella mālēu- ra, nos guardaua de fer contra lo dit sagrament, e per las fraus quels dits Iucus continuament fa- hian, aquell statut no seruauan, ni podian obser- uar, e per aquesta raho, a squiuar, e donar als dits perjurs remey, ordenam, e statuim, que casen Iueu quiscun any jur, e jurar haja per Deu, e per los deu manaments de la Ley de Moyses, e per las malediccions en poder de nostre balle, o ve- guer, la hont balle no haguessem, tenir, e obser- uar lo dit statut, sens nēguna frau, e los Iucus qui no stan, o no staran en los locs nostres, en poder de aquell balle del loc hont estaran, per tenir, e complir a quest statut, lo dit sagramēt façan, e de aqui auant los Christiāns fer lo dit sagrament no sian tenguts, las otras cosas contengudas en lo dit statut en la força duradoras.

DE SALARIS. TIT. II.

1. PERE terç en la Cort de Montso, any 1363. Cap. 15.

Sots pena de priuatio del officio lo Portant veus de Guernador, o de Procurador general en Catha- lunya, e lo Balle de Cathalunya ge- neral sien tinguts complir, e por- tar a acabament de aci a la festa Omnium Sanctorum primer vinent la constitu- ticio per nos feta en la Cort de Ceruera que co- mēça. Ordenam encara, e statuim que lo balle, &c.

2. LOMATEIX en dita Cort. Capitol 21.

COM los notaris salaris reban sobrepu- jants tots aquells, qui lur salari taxar po- dan, segons la constitutio per nos feta, en la Cort de Ceruera, qui comença. Finalment con- firmants, &c. dins vn any cōtinuamēt seguēt tax- ar los salaris, si ā tinguts, la qual cosa si nou fā siē de tota honor, e officio que pugā hauer, e ara hajā en per tots tēps inhabils, de dret sian priuats.

3. PERE terç en la Cort de Cer- uera, any 1359. Cap. 14.

Ordenam encara, e instituiam, que lo Balle general de Cathalunya, de aci a vn any, pri- merament sots pena de doscents diners de or sie tengut de fer taxatio de totas scripturas del officio del Portant veus de Guernador en Cathalunya, e encara de algutzir de la cort de a- quell, e aquella faça ab consell dels dos Con- sellers de la ciutat de Barcelona, e semblant cosa faça, e sie tengut de fer lo dit Portant veus sots aquella mateixa pena, e enfre lo dit terme, e ab consell dels dits dos Consellers de las scripturas del officio de la Ballia general, la qual pena si co- mēsa sera aquells remetre no pūcan.

4. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona, any 1423. Cap. 40.

Proueim, e manam que los notaris, e scri- uans per qualseuol actes, e scripturas que faran, no pugan rebre dels littigants sino lo salari de las scripturas taxats per constitucions.

5. LOMATEIX en dita Cort. Cap. 63.

PER quant per los demunt dits officials ordinaris, e lurs scriuans se fan algus abu- sos, en pendre salaris excessius. Perço sta- tuim, e ordenam, que en los salaris dels jutges, e assessors, e dels scriuans, e altres sien seruadas las constitucions sobre aço disposants, e quant al sa- lari dels peatges sie seruada la constitucio dels censals, no obstant, e expressament reuocat qual se uol abusos fins aci fets.

DE SALARIS DELS OFFICIALS REYALS SOBRE LO GENERAL. TIT. III.

1. CARLES en la segona Cort de Mont- so, any 1334. Capitol de Cort 17.

Considerant que per los tres staments de la Cort general que de present se celebra en la present vila de Montso als Cathalans, son stats delibe- rats dos capitols del tenor seguent. Per quant algunas vegadas se sdeue que en tot lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Ro- fello, C 2

fello, y Cerdanya, noy es lo Rey nre Señor, ni son Primogenit, ni son Loctinent general, y en tal cas es disposat per cōstitutiōs d̄ Cathaluña q̄ los doctōrs de la Rey al Audientia del dit Principat, y Cōrats hā a seguir la Audiētia del Portāt veus de general Governador de Cathalunya, y en dit cas lo assessor de aquell prē lo salari assignat en son cas al Regēt la Cācellaria de sa Majestat en Cathalunya, e si dit assessor no es del nombre dels doctōrs de la dita Rey al Audientia, resta dit Regent la Cancellaria sens salari algu, e prohibit de aduocar, y aconsellar en las causas que son, y poden venir en la dita Rey al Audientia, segons que per constitutions esta ordenat, e perço com ja en tal cas fōnc proueit en la persona de micer Frācesc Franc quondam Regent la Cancellaria de Cathalunya, es estat deliberat per dits staments que tantas vegadas, y per quant de temps com se seguiria en dits Principat, y Comtats no esser hi la Rey al Majestat, e son Primogenit, o son Loctinent general en tal cas essent lo assessor, o lo qui regira la assessoria de la Governatio del nombre dels dits doctōrs de la dita Rey al Audientia, o no essent del dit nombre sic pagat per los Deputats de Cathalunya a micer Marti Ioan Sunyer doctōr Regent la dita Cancellaria de sa Majestat en Cathalunya per lo dit temps a raho de quatrecentes liuras Barcelonesas per quiscun any. Entes empero que perço no sic en res prejudicat, mudat, ni disminuït lo salari del dit assessor en dit cas, ni del dit Regent la Cācellaria de Cathalunya en qualseuol cas, o casos, que per cōstitutiōs altrament li pertangues, e per lo semblāt es estat deliberat en dit cas que lo Rey, e son Primogenit, e son Loctinent general no serā en tot lo dit Principat, e Comtats, ates que lo Cāceller no dexa de pendre treballs sens las contentiōns de jurisdicciō, y fins a vuy no ha acostumat en dit cas rebre salari algu, q̄ de aci auāt seguint se lo dit cas sic pagat per los dits Deputats de Cathalunya a don Ioan de Cardona eler Bisbe de Barcelona, e Cancellor Rey al de sa Majestat en dit Principat, e Comrats lo salari, si, e segons que essent present la Majestat Rey al, o son Primogenit, o son Loctinent general en dits Principat, y Comtats li es acostumat de pagar. Per tant la dita Cort, e los dits tres staments de aquella suplicant a v̄sa Majestat li placia los dits dos capitols, e cosas contengudas en aquells atorgar per acte de Cort, manant que sic insertat en lo proces general de la dita Cort, e Cortes generals que de present v̄sa Majestat celebra en la dita vila de Montsó, y manar expedir las prouisiōs, y letras oportunas per effectiuatio de dits dos capitols. Quā licet, &c. Altissimus, &c. Plau a sa Majestat.

2. LO MATEIX en la tercera Cort de Montsó, any 1537. Cap. de Cort 9.

PER quāt algunas vegadas se sdeue que en totlo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya noy es lo Rey nostre Señor, ni son Primogenit, ni son Loctinent general, y en tal cas es disposat per cōstitutiōs de Cathalunya q̄ los doctōrs de la Rey al Audientia del dit Principat, e Cōrats han seguir la Audientia del Portant veus de Governador de Cathalunya, y en dit cas lo assessor de aquell prē lo salari assignat en son cas al Regent la Cancellaria de sa Majestat en Cathalunya, e si dit assessor no es del nōbre dels doctōrs de la dita Rey al Audientia, resta dit Regent la Cācellaria sens salari algu, e prohibit de aduocar, y aconsellar en las causas q̄ son, y poden venir en la dita Rey al Audientia, si e segons per constitutiōs esta ordenat, e perço com ja en tal cas fōnc proueit en las personas de micer Francefc Franc, e micer Marti Ioan Sunyer quondam, es estat deliberat per dits staments q̄ tantas vegadas, y per tāt temps cō se seguiria en los dits Principat, e Comtats no esser hi la Rey al Majestat, e son Primogenit, o son Loctinent general, en tal cas essent lo assessor, o lo qui regira la assessoria de la Governatio del nombre dels dits doctōrs de la dita Rey al Audientia, o no essent de dit nombre, sic pagat per los Deputats de Cathalunya a micer Pere Arnau Gort doctōr Regent la dita Cancellaria de sa Majestat en Cathalunya per lo dit temps a raho de quatrecentes liuras Barcelonesas per any. Entes empero que perço no sic en res prejudicat, mudat, ni disminuït lo salari del dit assessor en dit cas, ni del dit Regent la Cancellaria de Cathalunya en qualseuol cas, o casos que per constitutiōs altrament li pertangues. Pertant la dita Cort, o los dits tres staments de aquella suplicant a vostra Majestat li placia lo dit capitol, y cosas contengudas en aq̄ll atorgar per acte de Cort, manant que sic insertat en lo proces general de la dita Cort, o Cortes generals que de present vostra Majestat celebra en la dita vila de Montsó, y manar expedir las prouisiōs, o letras oportunas per effectiuatio del dit capitol. Plau a sa Majestat.

3. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montsó, any 1547. Capitol de Cort 33.

PER quant algunas vegadas se sdeue, que en lo Principat de Cathalunya, y Cōrats d̄ Rossello, y Cerdanya noy es lo Rey nre Señor, ni son Primogenit, ni son Loctinent general, ates

attes que lo Cancellor no dexa de pendre treballs en las contentiōns de jurisdicciō, y fins a vuy no a acostumat en dit cas rebre salari algu. Perço los dits tres staments suplicant a vostra Alteza vulla statuir, y ordenar, que de aci al denāt seguint se lo dit cas sic pagat per los Deputats al reuerent micer Mathia Sorribes Abbat de sanct Salvador de Brea, e Cancellor de sa Majestat en dit Principat, y Cōrats, o al qui per ell lo dit offici de Cancellor regira, lo salari, si, e segons que essent present la Majestat Rey al, o son Primogenit, o son Loctinent general en dit Principat, y Comtats es acostumat de pagar al Cancellor, cō axi sic estat proueit en lo passat en la persona de don Ioan de Cardona eler de Barcelona, e las horas Cancellor en las Cortes celebradas en la vila de Montsó lo any 1534. Plau a sa Alteza.

4. LO MATEIX en dita Cort Capitol de Cort 34.

PER que t̄be moltes vegadas se esdeue, q̄ en lo Principat d̄ Cathalunya, y Cōrats de Rossello, y Cerdanya noy es lo Rey nostre Senyor ni son Primogenit, ni Loctinent general, y lo Regent la Cācellaria en tal cas no reb salari algu, y no pot aduocar, ni aconsellar en las causas que poden venir, e son ja en la Rey al Audientia, e als altres Regents la Cancellaria per sa Majestat, y per los tres staments del dit Principat en las Cortes passadas son stadas dadas, y assignadas quatrecentes liuras per any. Perço, y altrament seguint las ditas praticas, y forma de ditas constitutiōs suplicant dits tres staments a vostra Alteza, vulla statuir, e ordenar, que en dit cas de absentia de sa Majestat, e de son Primogenit, y Loctinent general de dits Principat, y Comtats sian dadas a micer Francefc Montaner quatrecentos liuras pagadoras per los Deputats de Cathalunya dels emoluments del General del dit Principat, com a micer Francefc Franc, y a micer Marti Ioan Sunyer, y a micer Pere Arnau Gort son estadas dadas, y pagadas. Plau a sa Alteza.

5. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort 44.

SVpplican los tres staments de la present Cort que placia a vostra Alteza statuir, e ordenar, que al assessor del Portant veus de general Governador en lo Principat de Cathalunya sic constituit salari de cinquanta liuras, pagadoras per lo General de Cathalunya per quiscun any, que lo assessor anira, y habitara fora de Barcelona, seguint lo dit Portant veus de Governador tots los vuyt melos que quiscun

any es obligat anar per la terra, y no altrament, e si lo dit assessor no seguira fora dita ciutat de Barcelona lo dit Portant veus de Governador quiscun any, tots los dits vuyt melos, sino part de aquells, que en tal cas li sic feta dedució del dit salari pro rata temporis que no haura seguit, e que lo dit salari en la forma predita pagador, sic durador, e pagador fins a las primeras Cortes tant solament. Plau a sa Alteza.

6. LO MATEIX en la segona Cort de Montsó, any 1553. §. del Capitol primer.

E Que en lo dit capitol 44. de las Cortes de 1547. sic ajustat que sempre que lo Governador vaja fora de Barcelona, lo assessor ne tengut de anar ab ell saluo just impedimēt de absentia, o malaltia.

DE FE, E AVTHORITAT DE CARTAS. TIT. III.

1. P E R E terç en la Cort de Perpinya, any 1351. Cap. 27.

Probatos lo capitol fet en la primera Cort d̄ Barcelona per lo Senyor Rey en Iacme auī nostre de bona memoria celebrada, lo qual comença. *Alguna carta de Iueus, &c.* E a aq̄lls ajuttants statum, e sancim

que no tant solament en la carta de vsura, ans en carta no vsuraria lo dit capitol de aqui auant sic obseruat, declarants per aquest nom de carta instrument public, e scriptura de terç, o judicial, o qualseuol altra scriptura de terç esser cōtēguda.

DE ACTIONS, E OBLIGATIONS. TIT. V.

1. P E R E terç en la Cort de Perpinya, any 1351. Capitol 23.

Squitur occasio de fer comandas fctas entre las personas de jus scritas, ordenam, e statum q̄ per alguna carta de comanda pura la qual Iueu haja fera a Christia, aq̄ll Christia no sic pres, si doncs aq̄lla comanda no fos feta per Iueu, a algu Christia

mercader, per raho de la mercaderia, e allo mateix en lo cas contrari volem esser obseruat, çoesaber quel lueu en altra manera, sino axi com lo Christia, no se pres per carta de comanda, que a ell haja feta lo Christia, com per la conditio de las ditas personas, la dita comanda reputam, e fingiam esser ficta, e no vera.

DE VSVRAS, E BARATAS. TIT. VI.

1. I A V M E primer en Tarragona, any 1224. Cap. 20.

Statuim que lueus no prengan vltra vint sous per cent, e que no mesclen vsura ab la fort, e aço axi en Cathalunya manam esser obseruat.

2. L O M A T E I X en Gerona, any 1240. Capítol vnic.

I Acme per la gratia de Deu Rey de Arago, e de Mallorca, e de Valentia, Comte de Barcelona, e de Vrgell, e senyor de Montpelier. A tots los sotsmesos de las terras, e Regnes nostres gratia, e beneuolença en per tot temps. De la Reyal beniuolença se pertany, axi entendre al profit dels sotsmesos, que foragitadas aquellas cosas, que a la communa vtilitat son nobles, aquellas cosas solament nodresca, e conferue, que esguarden lo profit dels singulars, don se segueix, que la deuotio Christiana ja de tot en tot abstinent se de extorsio de vsuras, en tal manera la infaçable auaricia dels lueus començat esser cruel, que de aquells qui per lurs necessitats prenē pecunias a prestec, no solament immoderadas, e cōtra la manera temps ha per nos constituída, mas encara en greu dispendi de tota nostra terra, no temen exigir vsuras, de vsuras, perço nos no volem de tot en tot, a ells precludir licēcia de preprestar lurs pecunias per vtilitat dels Christians, necessitat, e encara fauor, mas cobejants imposar manera a lur voracitat, statuim, axi en los passats, com en los deuenidors cōtraçtes, o deutes vsuraris, que negu lueu gos pendre per vsuras, mes de quatre diners en lo mes, per quiscuna liura de diners, ne vltra aquesta manera, segons la qual peccunia prestada en vn any en la sisenia part tant solament sia augmentada, palelament, o amagada presumisca extorquir, exigir, o rebre, axi que sis vol la peccunia dada a prestec se de poca, o de molta quantitat, o encara lo temps

de la paga faedora se lonc, o breu, sis vol lo deute se ab carta, o sens carta, o dadas penyoras mobles, o immobles, o no dadas, en ninguna manera se sobrepujada la manera per nos presnida en pagar vsuras, o en rebre fruyt de las penyoras. E si del fruyt de las penyoras, per algun sdeueniment rebran vltra la manera presnida, vaja als lueus creadors en paga de lur fort, axi que per aquesta receptio se minuada la fort al deudor comptada prorata dels fruyts, vltra lo presnint compte de vsuras, rebuts. E si sera tant allo, q de ls sobredits fruyts hauran mes rebut, que la fort de tot en tot enanesca, los lueus sian forçats de retre la cautio de aquell deute. Statuim encara que nul lueu de aqui auant, mesclant las vsuras ab la fort, o en las cartas primordials, o en algunas nouacions subsequents, axi com han acostumat a fer, o per altre qualseuol excogitat enginy, gos exigir vsuras de vsuras, mas simplement, e sens tot frau, segons la fort nombrada al deutor del die de la numeratio feta, entro al die de la paga, compte las vsuras, ne sobrepuig la forma demunt taxada. E perço que a la sobredita malaltia medicina conuenient se ajustada, statuim, que ls lueus en las ciutats, vilas, castells, e locs hont sigan, vna vegada corporalment prestent jurament, en ma del veguer nostre, o de aquell qui aço sera constituit, que en tots contractes vsuraris axi tot, e la forma per nos statuída en totas cosas obseruaran, e que aquellas cosas en res no sobrepujiran, e quiscun notari haja enuers si los noms dels lueus, qui en aytal manera hauran jurat, ne gos algu notari fer carras del dit lueu, si doncs no haura los nōs de aquell deuters, si e a aqll sols faça cartas, los quals en veritat trobara axi hauer jurat. Ajustam encara q en quiscuns contractes, o cartas dos testimoniis almēys sian posats, qui conegan las personas dels contraents, e sapian la veritat del fet. Item statuim que si no peccunia nombrada, mas altres cosas seran prestadas, qui estigan en pes, o en mesura, axi com blat, vi, oli, e semblants, se guardar, e beates, que sots aquella specie no se fet algu frau a nostras constitutions, mas que segons las mesuras, o pesos, en pagar la fort, e vsura, semblant obseruança se hauda, e si las cosas voltran tornar a peccunia, se hauda seel extimatio de aquellas cosas, segons lo temps en que foren liuradas, e feta legitima extimatio, procecsan al contracte, segons la forma dessus nomenada. Item statuim quels notaris subtilmēt, e diligēt en quiran en quiscun contracte, ja si entre lo Christia, e lo lueu cōtra la ordinatio nostra, sia fet algun frau, o machinatio, la qual si trobaran esser entreuenuda, al jutge, o veguer president en aquell loc nou trigan reuelar, nin façan las carras en alguna manera. E a esquiuar tota sospira, abans

ta, abans de la confectio de la carta del Christia deutor, o si molts deutors setan, de quiscun dells, o almenys pus honest, e del qual mils sera vist, que sapia la veritat del fet, exegescan aytal jurament, jur jo aytal, que en aquest contracte no he fet algun frau, o machinatio, ni he conegut per algu esser feta, qui contra cōstitutio del senyor Rey aquest iueu haja alguna cosa de mi, o dels altres condeutors, o fermāças per vsuras de aquest deute, ans tanta fort e rebuda, e tals vsuras a ell promet, ni alguna cosa vltra aço li he donada, ni promesa per aquest deute. E de aqui auant lo notari haguda notitia de la fort, e de las vsuras, faça las carras axi distinctament, q la fort per si, e la vsura per si sien nomenadas, ne per raho de elongament, o per alguna altra causa gos fer vn cumul de la fort e de las vsuras, e si algū notari en altra manera ques dessusdit, fara cartas dels lueus, en per tot temps se priuat del offic de tabellionar, e no resmenys se punit en deguda pena, segōs arbitre del jutge: lo lueu encara qui cōtra la presnida manera publicamēt, o amagada alguna cosa del seu deutor exigir, rebre, o demanar presumira, o per alguna machinatio, o frau, las vsuras en la fort ajustara, o vsuras de vsuras pēdra, e contra las ditas constitutions algunas cosas acceptara, ipso facto, de tot aquell deute fretur, en lo qual sera vist aço hauer comes, la meytat del qual al deutor, e l'altra meytat al nostre veguer se aplicada, e aquesta pena tantas vegadas se comesa, quantas per algun contra la presnida manera en alguna cosa sera atēta da. En los passats empero negocis aytal cautela ajustam, perço que nos pusca amagar la veritat, que si de la quantitat de la fort nombrada, o de las pagas fetas axi de fort, cō de vsura, o de la vsura en la fort mesclada, en la primera carta, o en algunas subseguēts exsequadas nouacions, las quals en sdeuenidor vedā esser fetas entre lo Christia, e lo lueu, questio, o dissençio se hauda, axi q en aquestas sian trobats discordants quiscuns dells, primerament prestar jurament de dir veritat se request per lo jutge, e si cōcordes seran trobats, siga als dits de aquells, e lauors la forma per nos statuída se seruada, car als negocis passats, aquestas constitutions nostras estenem. E si seran trobats discordants, se injuncta proua al Christia, qui per dos, o tres testimoniis idoneus, lueus, o Christians, o per altres legitimas prouas la sua intētio proue, e si testimoniis lueus no pora hauer, en aqsts casos abast la sola proua dels Christians, no obstant cōstitutio, de proua per lueu, e Christia faedora, per nos, o antecessors nostres en fauor dels lueus fetas, mas si en desfallimēt de proua la cosa vedra en dubte, de la fort q es cōtenguda en la carta, se deduida la vsura, qui a la fort es presnint esser aplegada, segōs la dilatio de la paga fae-

dora en la carta cōpresa. E aquella deductio se feta a raho de quatre diners per liura en lo mes, e feta aytal deductio, segons aço que restara de la fort, se començat de fer compte del die q fou feta la carta, axi empero q la forma, e manera per nos constituída en alguna manera no se nafrada. Encara mes en los passats prestics ajustant aquest temperament, que quātseuulla se lo tēps que no hagueffen cobrada lo fort los lueus, no prengan vltra lo doble, çoes que no demanen, ni prengan res mes per raho de vsuras despuys que a la fort la vsura sera igualada, e despuys que sera feta tal paga, o sino la voldran rebre, se deposada la peccunia, e consignada, e lauors los lueus sien constrets retre a lurs deutors las cautions. Item per que en los juraments faedors no se la conditio dels Christians pijor, que aquella dels lueus, statuim que los lueus en cascunas causas de aqui auant, no en lurs synagogas, o en loes separats, segons que en alguns locs han acostumat fer, mas deuant lo jutge en las corts, o en los locs en que los jutges jutgen, e hont los Christians prestan lurs juraments, ells semblantmēt juren sobre la ley de Moyse, e los deu manaments de la ley, e altres solemnitats, e maledictions que segons costuma de Barcelona especificar son acostumats en los juramēts dels lueus, a ells apres en tot loc sien especificats, e aquella solemnitat en lurs juraments irrefragablement se seruada, la qual perço que sots cuberta de ignorancia no puxa esser irritada, a totas las ciutats la trametem escrita de nostre segell roborada, perço que aqui se seruada, e per los Bisbats los defensors de las ciutats la façan inuolablement obseruar. E perço com hauem molt a cor, que totas las sobreditas cosas axi inuolablement sigan, perque en tots los locs a nostra jurisdicçio sotsmesos perpetualment obtengan firmitat, manam a tots veguers, balles, justitiers, e qualseuol jutges, que deuers la obseruatio de ditas cosas, axi sdeuenidoras, com passadas ab sollicitut vellen, e entenan. E si cōtra las ditas cosas faran, o en exercir aquellas seran trobats negligents, o remissos, a nostre arbitre sien punits, e no resmenys de lurs officis sien priuats, e freturen de honor, e de potestat de jutjar. Statuim encara, que qualseuol testimoni, se lueu, o Christia, qui en aquestas cosas que per nos son constituídas en qualseuol cas, sera atrobat hauer perjurat, axi com a perjur de aqui auant a testimoni no se admes, e no resmenys axi com a falsari segons costuma de nostra terra se punit.

3. I A V M E segon en la primera Cort de Barcelona, any 1291. Capítol 9.

Algu lueu no puga prestar, ne gos feral-
guñ cōtraçte, ne barata d' blat, ne de oli,
ne de safra, ne de venema, ne de algunas
altras cosas daqui auāt, sino diners a raõ de qua-
tre diners per liura en vn mes, e que no gofen
rebre seruey, nel façañ rebre, e si contrafan, quel
contraçte no haja valor, e que sic feta en questa
contra ells, de aço que hauran rebut mes de qua-
tre diners per liura en lo mes.

4. **LO MATEIX** en la segona Cort
de Barcelona, any 1299.
Capitol 7.

Lo statut, e ordinations que lo Senyor
Rey en lacme de bona memoria auí no
fite feu sobre las vsuras dels lueus, e al-
tras ordinations fetas per lo dit Senyor Rey en
lacme auí nostre sobre los contraçtes vsuraris, e
sobre los fets dels lueus, e sobre los notaris qui
las cartas fan vsurarias, e todas las otras ordina-
tions fetas en Corts generals sobre los lueus, sien
seruadas, e seguidas en todas cosas, e per todas, e
per los lueus, e encara per los notaris, axi cō en
los dits statuts, e ordinations es contengut, e si
sera fet contra per los lueus, o per los notaris,
quen sien punits, segons las penas en los dits sta-
tuts, y ordinations stablidas, e encara en altra ma-
nera, axi com dret, o raõ sic

DE COMMERCIS, Y SE- GVRETAT DE CAMINS. TIT. VII.

1. **CARLES** en la Cort de Barcelona,
any 1520. Capitol de
Cort 3.

PER quant per lo Catholic Rey
don Ferrando de Alta recordaço
en Corts generals celebradas en la
vila de Montso ab acte, y capitol d'
Cort es estat atorgat a tots los ha-
bitants, y poblats en lo Principat
de Cathalunya, poder anar, y cōmersar en todas
las terras de Aphrica cōquistadas, y cōquistado-
ras, fracs de tots drets, e ja los ciutadans de Barcelo-
na ho tenie atorgat per priuilegi Reyal. E com a-
pres per lo Catholic Rey do Ferrando de indele-
ble memoria auí de vostra Altefa en las derrereras
Corts de Montso sic confirmat dit priuilegi, com-
mers, y franquesa tant en lo Reyalme de Bugia,
cō encara d' Tences, y Ora, los quals acte de Cort,
y priuilegi ara derrerament per vostra Altefa sien
estats jurats. E com en lo castell de Alger vn no-
menat Pedro de Pas vulla exigir drets de general
Moxerifat, y axi matex en otras parts de dita Bar-

beria, de hōt hauen presas, e tēgudas algunas ro-
bas, e mercaderias de mercaders d' aquesta patria,
e per v'ra Altefa es estat manat ab las prouissions
Reyals, q' lo q' hauen pres sia restituit per obser-
uança de dits acte de Cort, y priuilegis. Perço a
major cautela per lo be, y ytil d' dit Principat, e de
la ciutat, e negoci mercatijol de aquella supplica
la dita Cort general a v'ra Reyal Majestat li pla-
cia lo dit acte de Cort, priuilegis, e cōmercis, e frā-
quesa, e capitols de Cort confirmar, e fer tenir, y
seruar, y q' tots los poblats en Cathalunya, Com-
tats d' Rossello, y Cerdanya pugā entrar, y cōmer-
çar en Bugia, Giber, Alger, Tences, Mostagani,
Ora, en Bellis d' la Gomera, Ouc, Exeral, Tedelis,
Afcollbona, Tunis, Tripol, y Gerbens, y en otras
parts de la Barbaria cōquistadas, y cōquistadoras,
francs, e liberos de tots los drets, delmes, Almo-
xerifadas, e otras impositiōs imposadas, e impo-
sadoras per nom de general, o per altre nom que
hajan sguart a v'ra Majestat, puix en aqllas parts
no aportē cosas prohibidas p' la Sede Apostolica.
Plau a la Majestat sien seruats los priuilegis, con-
suetiōs, y actes de Cort sobre aço disposants.

2. **PHILIP** Princep, y Loctinent general
de Carles en la primera Cort de
Mōtso, any 1547. Capitol
de Cort v.

PER quant en los Regnes de Castilla es
prohibit, q' ninguns sabons de losa, ni bra-
sil nos pugā aportar, ni vendre, ni trans-
portar en ninguna part del dit Regne d' Castilla,
e souint se sdeuenga als Cathalans, y altres vassalls
de la Majestat, q' portāt sabōs de losa de las parts
de Cathalunya, en Portugal, o Flandres, o otras
parts de Ponent, axi matex portant brasils de Flā-
dres, o Portugal, o otras parts de Ponent en Ca-
thalunya, o en otras parts de Leuāt, de necessitat
per no trobar hi vexells que vagen a dretura, se te-
nē a descarregar, y trasportar en Caliz, o en altres
locs de la costa d' Castilla, y p' dita occasio als mer-
caders son fetas moltras vexations, y grandissims
danys donats, y desatents de las robas. Per tant
supplica la dita Cort a vostra Altefa li placia per
sa Reyal pragmatika atorgar, que qualseuol sabōs
de losa que de Cathalunya, o de qualseuol part
de Leuāt subiectas al domini de sa Majestat pugā
liberament passar per las mars de Castilla, y des-
carregar en Caliz, o en altra part del Regne de
Castilla, e aqui tornar a carregar, traſtejar, trans-
portar, mudar, variar ab otras qualseuol susa, o
sustas, per portar aquells dits sabons en Flandres,
o en Portugal, o en altres qualseuol parts de Po-
nēt, y aço sens empaix q' per ningu los puga effer
fet, e sens encoñimēt de pena alguna. E lo matex
sia entes, y cōpres en los brasils qui de Flādres, o
Portugal,

Portugal, o otras parts de Ponēt vindrā en Catha-
lunya, o en altra qualseuol part de Leuāt, declarāt
sa Altefa q' ditas robas, y mercaderias, axi anant, cō
venint per transit, pugan passar, carregar, descar-
regar per las mars del Regne d' Castilla, sens empaix
algu, y sens encoñimēt de pena alguna, y se puga
descarregar, y traſtejar en la dita ciutat de Caliz, o
en otras parts de Ponent. E aço no obstant qual-
seuol priuilegis, e pragmatikas en contrari dispo-
nēt, e que per aço sien expedidas prouissions ne-
cessarias, y oportunas, francas de segell, y de tot
altre dret. Sa Altefa essent en Castilla manara se
entenga en lo supplicat, y prouicir com millor
conuinga.

3. **LO MATEIX** en dita Cort Capi-
tol de Cort 21.

PER quant en las Corts del any 1537. fone ex-
posat a sa Majestat que los draps de Catha-
lunya, y Cōtats de Rossello, y Cerdanya
eren aportats, e entran en Castilla per los puer-
tos secos entemps passat, y nos pagaua per entra-
da sino vn ducat per drap de diesmo, y despuys
fone introduct que alguns arrendadors de dit dret
han fet, y fahian pagar per dit dret tres ducats per
drap, y a sa Majestat fone supplicat que li plagues
consentir, y atorgar que los dits draps de Catha-
lunya, y Cōtats de Rossello, y Cerdanya pugues-
sen entrar per mar, en los Regnes de Castilla, ha-
uent pagat alli dret de hont se foren descarregats,
y puguesen effer aportats en qualseuol part de
Castilla sens pagar altres drets de diesmo, no ob-
stant las pragmatikas fetas, que no poden entrar,
sino per los puertos secos, no obstant los capitols
tenien dits arrendadors de dits puertos, y que sa
Majestat offeri, que passat lo arrendament que las
horas corria, sa Majestat ho prouiciria. Perço sup-
licañ los dits tres staments a vostra Altefa que li
placia prouicir, y manar que se ab tot effecte, que
los dits draps pugan entrar per mar en Castilla,
pagant dit dret de diesmo, y aquells pugan effer
apres portats per Castilla sens dret algu. Sa Al-
tefa essent en Castilla manara se entenga en lo
supplicat, y prouicir com millor conuinga.

4. **LO MATEIX** en dita Cort Cap.
de Cort 31.

PER priuilegi del Serenissim Rey en Pere
de digna recort atorgat a la ciutat de Bar-
celona, dar en Barcelona a 3. dels Idus de
Ianer del any 1283. entre las otras cosas es atorgat
vn capitol del tenor seguent. *Item concedimus ca-
pitulum, quod aliquis lez darius extraneus, &c.* Per-
ço los dits tres staments supplican a vostra Altefa,
que per obseruaça del present capitol en lo pre-

designat priuilegi contengut, li placia statuir, y or-
denar, que tot leuder exigisca, y culla sa leuda en
son loc, com en dit capitol se conte reuocats tots
abusos. Sa Altefa perque es interes de part ho
comet al Loctinent general que faça justitia, y
degudament prouicisca.

DE VECTIGALS, LEV- DAS, PEATGES, GABELLAS, Y DE COSAS PROHIBIDAS TRAVRE DE CATHA- LVNYA. TIT. VIII.

1. **MARTI** en la Cort de Barcelona,
any 1499. Cap. 9.

Senyor vos placia atorgar a la dita
Cort, que per occasio, o causa d' la
conquesta, quel dit senyor Primo
genit vostre, virtuosament a deli-
berada fer del dit Regne de Sar-
denya, no sien, ne puxan effer fe-
tas, per vos senyor, o per ell, o per qualseuol offi-
cial, o commissaris vostres, o seus algunas deman-
das particulars, a alguna de las conditions eccle-
siasticas, e vniuersitats de ciutats, e vilas Reyals del
dit Principat d' Cathalunya, o a vniuersitats, o sin-
gulars personas de aquella, e si lo cōtrari se asseja-
na fer de fet, que no valgues, ne tengues, ne alguns
oficials ordinaris, o altres, ne encara algunas vni-
uersitats, o singulars personas del dit Principat, de
qualseuol conditio, fossen tengudas obeir a le-
tras, o manaments, encara penals vostres, o del dit
senyor Primogenit vostre, o oficials vostres, o
seus en alguna manera contra forma del present
capitol, jatsie senyor haja per clar la dita Cort,
que vos senyor parlant ab vostra Reuerentia, tals
demandas per justitia segons priuilegis, immuni-
tats, e altres drets fer no podets. Plau al senyor
Rey durant empero aquest viatge del dit Rey de
Sicilia, e apres per spay de tres anys, los quals pas-
sats lo dit senyor, e las ditas condicions roman-
gan en son primer dret, e que per lo present capi-
tol, no se adquiret dret algu, ni perjudicat al dit
senyor, ni a las ditas conditions.

2. **FERRANDO** primer en la Cort de Barce-
lona any 1413. Cap. de
Cort 5.

Com lo nombre dels focs de algunas ciu-
tats, vilas, castells, e locs del Principat de
Cathalunya sien disminuïts, per mortali-
tats, e en altra manera, que placia a vos senyor
prouicir, que los dits focs de aquellas ciutats, vilas,
e locs, e castells qui de aço se diran agrauats, sien
C 5 nouella

nouellament, e justa nombrats, e posats en verdader nombre, comanant a ço a certas personas, ab poder bastant, ab la forma, e manera que antigament es acostumat de fer, e que de açi auant los focs qui seran nombrats segons lo dit verdader, e nouell nombre paguen, e hajan a pagar en los capres ques hauran a pagar per focs, en lo cas solement licit per constitutio, priuilegi, o costum, o en altra manera. Plau al senyor Rey, e comet ho en cascuna vegueria al veguer, e al Deputat lo cal.

3. CARLES en la tercera Cort de Montso any 1537. Cap. de Cort, 7.

Per quant per priuilegi del Rey en Pere dat, y atorgat en Çaragoça a 4. de Mars 1333. e per acte de Corts del mateix Rey en Pere dat en la vila de Montso a 18. de Ianer 1363. e per la constitutio del Rey don Ioan segon en la Cort de Montso capitol 29. E per altres actes, y capitols de Cort, y altres priuilegis generals, y particulars es disposat, que qualseuol persona de qualseuol stament, o conditio sie, etiam la persona de vostra Majestat, y de la senyora Reyna, y del Primogenit, e infants, e familia, e cosas lurs, y de totes altres personas sien de guerra, o no, excepto clergues, y religiosos, son obligats en pagar, y contribuir a las impositiões de las ciutats, y vilas, y locs Reyals del dit Principat, e Cõtats, e tota exactio, cognitio, e iurisdicçio, e impositio de ditas impositiões ab tots los incidents, e depependents, y emergents de aquellas pertany als cõsellers, paers, cõsols, jurats, e procuradors de las ditas ciutats, vilas, o locs Reyals del dit Principat, y Comtats, abdicada tota potestat a vostra Majestat, y a vostre Loctinent general, y altres qualseuol officials; y axi mateix es disposat, que taulas de carnicerias dins la vila de Perpinya nos poden tenir, ni carns se poden tallar, sino en los locs per los cõsols ordenat, y que fora la dita vila vna legua al entorn nos pot tenir taula de carniceria, sino en los locs poblats, nis poden posar, ni tallar carns dins dita vila, sens pagar lo dret dela. E no obstant dits priuilegis, actes, y capitols de Cort, e constitutiões, algũs capitans de vostra Majestat han fet parar carniceria, y tallar carns en la dita ciudatella, de la dita vila de Perpinya, y requests no han volgut reuocar. Perço los dits tres staments supplicã a vostra Majestat, que cassats, reuocats, annullars, y per cassos, y nulles haguts qualseuol enantaments per los dits capitans, y altres fets, e qualseuol letras, e prouisiões Reyals, dits priuilegis, cõstitutiões, actes, y capitols de Cort sien seruats, y que sie seruada la constitutio feta per vostra Majestat en la derrera Cort de Montso, que comença. *Per constitutiões de Cathalunya, &c.* capitol 122. e Anyadint a aquella li

placia statuir, y ordenar, que los officials ordinaris hajan, y pogan proceir, castigar, y punir los contraueniens, per via de querela de pau, y treua, y altramet com a personas priuadas, y en qualseuol manera que sera ben vist a dits officials ordinaris, e las demunt ditas cosas placia a vostra Majestat atorgar sens perjudici de la dita litterspendentia es entre los militars, y la vila de Perpinya. Plau a sa Majestat sien seruadas las constitutiões de Cathalunya, y actes de Cort, y prouisio del Rey Catholic.

4. LO MATEIX en la quarta Cort de Montso any 1542. Cap. 55.

Statuim, y ordenam que los qui passarã per lo cami qui va de la ciutat de Vrgell a la vila de Oliana, y altres parts sien obligats axi priuilegiats, com no priuilegiats en pagar dos diners per cascu home de caual, y vn diner per cascu home de peu, y dos diners per cascu animal carregat, y vn diner per cascu animal no carregat, lo qual dret sie durador per temps de quatre anys tant solament, saluats empero a las personas militars, y que se alegran de dit priuilegi militar, lurs priuilegis.

5. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort 17.

Gran tẽps ha que en lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya fone imposat vn dret de sine diners per liura vulgarment appellat. *Dret de las marcas.* Lo qual es molt odios, y danyos al General de Cathalunya, y als poblats en dit Principat, y Comtats, y lo dit dret resta en poder de creadors, y pretes per moltas vniuersitats, y singulars, que lo dit dret era extint, p esser satisfets los dits creadors, empero exigit lo dit dret en lo Reyalme de França, juxta forma de la impositio de aquell, e per moltas altres causas, y rahons en son cas, e loc de duidoras. E perço la dita Cort supplica a vostra Majestat que se tinga per seruit de cometre, y dar als Deputats del General de Cathalunya ple poder, y conexença de conexer, terminar, y decidir per sententia diffinitiuã lo dit negoci, oidas las parts, sens perjudici dels contraetes dels dits creadors, y administrar dret, y compliment de justitia. Sa Majestat ho comet al Loctinent general que ho veja, y proueesca de justitia ab lo Reyal Consell, ab interuentio dels Deputats.

PHILIP

6. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso any 1547. Cap. de Cort 37.

Supplican los tres staments a vostra Alteza, que reuocats, cassats, y annullats qualseuol anantaments fets en contrari, ja sie per lo capitol de Cort per lo Rey en Pere atorgat en la vila de Montso a 18. de Ianer 1363. y per la constitutio del Rey don Ioan segon en la Cort de Montso capitol 29. e per los priuilegis, e constitutiões ab paraulas generals sie ordenat lo seguẽt. Per major declaratio, y per tots fins, que qualseuol persona de qualseuol dignitat, preeminencia que sie, encara que sien capitans, y gent de guerra en temps de pau, y de guerra sien tenguts en pagar las impositiões, y sises, y que los administradors de las vniuersitats, com son consellers, consols, jurats, y altres hajan, y tingan la conexença, y iurisdicçio de las causas de las impositiões, y que pogan ab efecte exigir los drets de ditas impositiões, y contra los officials que quests que lurs declaratiões, o prouisiões exequescan. E si seran renitents, e o negligents en exequir lurs sententias, eo prouisiões, pogan, y hajan commissio, e facultat de cohibir aquells, y declarar los dits officials, y altres qualseuol renitents, o negligents, e o contraueniens a dit capitol de Cort esser incidits en las penas de dit cap de Cort, y de las penas del capitol dit, *De la obseruança,* y que per ditas cosas pogan requerir qualseuol officials quels donen fauor, e adjutori sots pena de priuatio de lurs officis, y de las penas de dit capitol de Cort, en, e sobreditas cosas, sens empero perjudici, nouatio, derogatio dels priuilegis, e actes de Cort sobreditas impositiões disposants. Mana sa Alteza ques guarden las constitutiões, y capitols de Cort sobre aço disposants, leuats tots abusos, y reuocats tots actes en contrari fets.

7. LO MATEIX en la segona Cort de Montso any 1553. Cap. 19.

Attes que ab constitutio feta en la vltima Cort de 1547. capitol 71. Es donada forma cõ la causa sobre la executio del dret de las marcas, y altres pretençions per occasio del dit dret fos spedida, y en aquella se haja declarat diffinitiuament seruada liquidatio dels emoluments de dit dret, statuim, e ordenam per la explicatio de dita liquidatio seruada sie, y declaratio dels caps resultants de dita sententia prefigim temps al jutge, y relador de dita causa, y a la Reyal Audientia de dos anys precisos, e peremptoris del dia que la Reyal Audientia se prosseguien en Barcelona en auant cõptadors, dins lo qual

dita liquidatio seruada sie explicada, y los dits caps resultants de dita sententia sien ab efecte declarats, y que las penas en dita constitutio contẽgudas sien entefas en la present constitutio per obseruança de aquella.

8. LO MATEIX en dita Cort Cap. 21.

Statuim, y ordenam que mulas algunas, matxos, rossins, afens, y altres bestias de treball, ne otras nos pugã traure de dits Principat, y Cõtats sots pena de perde ditas bestias, y q incorregan mes auant en pena de cent ducats de or per quiscuna vegada hi sera contrafet, applicadors al General de Cathalunya, e executadora per aquells sots priuatio de lurs salaris, de las quals penas sie adquisida la quarta part al accusador. Entes empero que en la present constitutio no sie compresos los mulats, o pollins, mulatas, o pollinas, a sens, o rossins nats en lo terme de Tortosa, e mes auant que no sie fet perjudici als priuilegis de las fitas, y que las bestias compradas en las fitas de Cathalunya pogan esser tretas del dit Principat dins quatre dies pagant lo dret acostumat, cessant tot frau, y que sie durador fins a las primeras Corts.

9. PHILIP en la Cort de Barcelona any 1564. Capitol de Cort 9.

Com per la constitutio feta per vostra Majestat en lo any 1547. capitol 71. començant. *Gran temps ha, &c.* fos prefigit cert termini dins lo qual la causa vulgarment dita de las marcas a instantia del syndic de la lonja de Barcelona, y altres moguda en la Reyal Audientia contra los hereters, y creadors de dit dret degues esser finida, y sie estada ja proferida sententia Reyal dins lo temps de dita constitutio a relatio de micer Agustí gallart las horas doctor del Reyal Consell, en la qual sententia fou seruada liquidatio, y apres a cap de algũ tẽps a relatio de micer Ioan Sunyer quondam doctor del Reyal Cõsell fone feta prouisio de liquidatio en dita causa, la qual per lo syndic de dita lonja se pretẽ esser molt prejudicial a la dita sententia diffinitiuã precedẽt, per hont lo syndic de dita lonja, y altres supplicaren de dita prouisio de liquidatio, y encara que per constitutio feta per vostra Majestat en las mateixas Corts del any 1547. capitol 14. començant. *Attes que per las paraulas, &c.* Sie prefigit breu termini axi a las parts, com al relador pera expedir las causas de liquidatio, no resmenys ha gran tẽps q dita causa de liquidatio dura a relatio del magnific micer Miquel Miralles vuy doctor del mateix

teix Rey al Còfcell, y perque a tot lo present Principat importa molt, que dita causa de las marcas se del tot finida, supplica a vostra Majestat la dita Cort li placia ab loatio, y approbatio lur statuir, ordenar, y manar, que dita causa de supplicatio, y totas las otras causas annexas a dita causa de las marcas, axi per la vna part, com per la otra mogudas, sien expedidas dins tres anys comptadors del die que la Audientia Rey al començara a proceir en las causas apres de la conclusio de las presents Corts, a fi que la dita causa de las marcas se del tot dins los dits tres anys expedida. Plau a sa Majestat.

DE DRET DE GENERAL.
TIT. VIII.

1. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carlos en la primera Cort de Montso, any 1547. Cap. 72.

Considerat que lo demanar fan ara los Deputats de Cathalunya de paga, y refayso de las erras que han trobat en los libros de las entradas, y exidas del General de mes de trenta anys en ça, es cosa molt prejudicial als poblats en dit Principat, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, perço que quiscun pagaua lo que los taulets los demanauan, y no es raho q la culpa de dits taulets en lo demanar, y rebre de las mercaderias que entrauen a raho de quatre diners per liura, hauent de demanar, y rebre a raho de deu sous per liura patefcan, y paguen los desempaxants, y passants ditas mercaderias, las quals si a raho de deu sous per liura haguessen pagat, no hagueren posat en Cathalunya las mercaderias que y posauan. Perço statuum, e ordenam que per raho de ditas erras fins aci fetas per dits taulets, nos puga per dits Deputats demanar cosa alguna a dits desempaxants, posants, otraents, en, y de Cathalunya ditas mercaderias, sino de deu anys en sa, y que de assi auant en las ditas erras sien seruats los capitols de Cort, y otras ordinations del general sobre aço disposants.

2. LOMATEIX en la segona Cort de Montso any 1553. Cap. de Cort 11.

Supplica la dita Cort a vostra Altefa li placia statuir, y ordenar, que se imposat dret del General çoes vint y vn sou per quiscun molto, cabrit, crastar, cabra, e altre qual seuoi cap de bestiar de lana, e per quiscun bou, o vaca quatre liuras quatre sous, e vint y vn sou per quiscun

porcell, quaranta dos sous per quiscun porc viu, o bacco de carn salada, dos sous per quiscun quintar de carbo, e vn sou per quiscun quintar de lenya, per tots aquells qui voldran traure ditas vituallas, lenyas, y carbo fora dels Principat, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, y aço sens perjudici de la constitutio sobre aço disposant, remoguts, y leuats tots abusos fins aci fetos per lo Loctinent general del premit Principat en hauet consentidas a diuersas personas moltas licencias de poder traure ditas vituallas, statuint, y ordenant que ditas licencias no sien mes donadas, ans los qui ab ellas trauran ditas vituallas incorregan en las penas contra los fraudants los drets de las Generalitats imposadas, e lo qui haura contrafet se punit com dites: y dits Deputats sien obligats de fer executar aquell sots pena de priuatio de son salari, e que de ditas penas haja la quarta part lo accusador, entenen que del present capitol sien exceptadas las vacas nadas en lo terme de Tortosa que passan nou anys, las quals pugan traure del dit Regne sens hauer de pagar dit dret, e saluar tostemps propri vs de las ditas cosas per als Cathalans, lo qual propri vs pugan pendre en la taula del General que volran. Plau a sa Altefa quat al bestiar, y carns, y que se durador fins a las primeras Corts.

DE NAVS, GALERAS, Y ALTRES VEXELLS.
TIT. X.

1. CARLES en la Cort de Barcelona, any 1520. Capitol de Cort 16.

Per lo dan, axi de perill de las animas, com de perditio de personas, y bens rebuts per las flotas de Moros en las terras vehinas a la mar del present Principat, Regnes de Valentia, Mallorcas, y Sardenya, es vist esser necessitat en proueix en algu remey per aquell, e perque la potentia dels dits Moros es molt major del que solia, par esser mester major prouisio de la que en altre temps se solia fer. Perço supplica la dita Cort a vostra Majestat li placia proueix, y manar se fetas quatre galeras, las quals sien armadas en lo principi de la primavera, e visitant totas las costas del Principat, y Regnes per sis mesos donen remey als dits dans, y perills, gouernadas per lo capita qui posat hi sera per vostra Majestat, lo qual haja de jurar, y prometre en poder dels Deputats de Cathalunya, y de las personas per los Regnes deputadoras, e çen aquellas sera present dit capita, que diligentment se haura a cerca

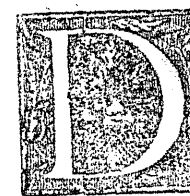
a cerca la dita custodia, en las quals galeras per fer armar, y sostener aquellas es estat sumat hauer mester tretze milia ducats per any, dels quals placia a vostra Majestat voler pagar set milia ducats per any, e posat la deffenso de las ditas terras se sguarda a vostra majestat pus son seus, e vist a qsts seus Principat, y Comtats deure pagar per a queft benefici, sis milia ducats per any, ab lo repartimēt seguent. Lo Principat de Cathalunya per esser 60. milia focs dos milia y cincets ducats, lo Regne de Valentia per esser sin quanta milia focs dos milia ducats, lo Regne de Mallorca ab las illas per esser dotze milia focs sine cents ducats, e lo Regne de Sardenya per esser trēta milia focs mil ducats, las quals quantitats prenē summa dels dits sis milia ducats per any. E aço par sufficient prouisio per a tant gran necessitat, y sens gran despesa per vostra Majestat, ni per dits Regnes. E que las presas farā ditas galeras se del capitā de aquellas, pagant empero lo quint a vostra Rey al Majestat. Quanta la portio tocāt a sa Altefa, y al Principat de Cathalunya, plau al senyor Rey, y quant en lo que toca als altres Regnes sa Majestat proueixra altrament que per constitutio de Cathalunya, pagant sa Majestat de la Cruada present, o per venir la portio de sa Altefa.

2. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carlos en la primera Cort de Montso any 1547. Cap. de Cort 6.

Atres lo gran dany que los Moros han donat de algun gran temps ença en la costa de Cathalunya, y Valentia, y las illas, lo qual es irreparable, se supplica a vostra Altefa q mane yuernar sis galeras de Castilla en la costa de Cathalunya, y posar, y tenir alguna guarda en ditas mars, per remediar a queftas mars de tanta vexatio com sostenen, y sent ho axi sera proueix a la indemnitat dels poblats en Cathalunya, y al descarrec de la consciencia de sa Majestat, y de vostra Altefa. Sa Altefa manara proueix lo que mes conuinga.

DE HOMENS PROPRIIS,
TIT. XI.

1. VSATGE. De rebus.

De las cosas, e de las facultats dels pagefos, qui moren exorcs, los senyors hajan la part que degueren hauer tots los fills ensem, si romanguessen procreats dels exorcs.

2. VSATGE. De intestatis.

De los intestats passats de aquest segle, si lexen mullers, e fills, la terça part a consequesquen los senyors en lurs facultats, si lexen fills, e no mullers, la meytat a consequesquen los dits senyors: si lexen mullers, e no fills, hajan la meytat los senyorsjadits, e la otra meytat los parents del defunct. E si parents noy ha, als senyors sic donat tot, saulo dret de las mullers en totas cosas. Axí mateix sic de las mullers intestadas defunctas, com de sus es dit dels marits.

1. CONSVETVT.

Si algu qui nunca ha hauda muller mor intestat, lo senyor dell deu pendre la terça part dels bens seus, y no alguna cosa altra per raho de intestia, e aço es notat en lo vsatge hont parla de intestias.

2. CONSVETVT.

Si algun fill de algun pages home de algun cauallier, o d'altra mor intestat apres la mort del pare en alguna vila, o castell del Rey, e aquell no hauia certa mansio, mas estaua per algu temps en algun loc, e per altre temps en altre, la terça part dels bens de aquell mobies den hauer lo senyor del pare per raho de intestia, e no lo Rey en la vila en la qual mor, e aço es notat en lo vsatge sobredit.

DE DELMES.
TIT. XII.

3. CARLES en la quarta Cort de Montso any 1542. Capitol de Cort 15.

Ran agravi, e cosa injusta es pagar se vn deute dues vegadas, lo que de poc tēps ença se es introduit, perque los collectors de las decimas Papals, los quals exigeffen decima de las redas que son dins lur collecta dels beneficis fundats en otras collectas. E com per dret comu la decima se haja de pagar en la collecta hon son fundats los beneficis, y no en altra collecta hon reben las rendas, hauent respecto al cap, y no als mēbres. Perço la dita Cort supplica a vostra Majestat que li se seruey manar proueix ab los remeys deguts, que los Bisbats, Dignitats, monastirs, y altres beneficis ecclesiasticos fundats, y tatxats en la ratxa de la decima Papal en lo Principat de Cathalunya, Comtats de Rossello, y Cerdanya, y tenen las rendas en Regnes de

de Arago, y Valentia, Mallorca, y Sardenya, y altres parts no sian obligats en pagar decima alguna als collectors de dits Regnes per las rentas que en aquells tenen, y cullen, pus per ditas rentas pagan al collector del dit Principat de

Cathalunya, perque no sien grauat de pagar dnastatxas per vna mateixa Dignitat, o benefici. Sa Magestat ho manara comunicar ab lo commissari general que ho proueezca com mes conuinga.

LIBRE SINQVE DE LAS
CONSTITVTIONS DE CA-
THALVNYA, SVPERFLVAS
CONTRARIAS, Y COR-
REGIDAS.

VACAT.

LIBRE SISE DE LAS
CONSTITVTIONS DE CA-
THALVNYA SVPERFLVAS
CONTRARIAS, Y COR-
REGIDAS.

DE LEGITTIMA, Y DI-
VISIO DE AQVELLA.
TIT. I.

1. ALFONS terç en la Cort de Mont-
blanc any 1333. Cap. 27.

Em edicte, e ordenam que en aquells locs en los quals en comptar la legittima la ley gotica fins ara es obseruada, aquella foragitada, sic obseruada de aqui auant la ley Romana E aquestas cosas volem esser seruadas en

las successions de aquellas personas qui de aqui auant morram.

1. CONSVETVT.

ES costuma de Cathalunya segons ley Romana, que si son quatre fills, o tres, o dos, o hu deuen hauer entre tots la terça part dels bens del pare, e mare per legittima de aquells, e aquella terça part es diuisa entre tots los dits fills per eguals parts, tant al major, com al menor dels fills, e tant al fill de la segona muller, e del segon marit, com al fill de la primera muller, o del primer marit, e tant a fembra, com a mascle. E si noy ha sino vn fill, aquell haura la terça part deuant dita.

2. CONSVETVT.

SEgons ley gotica de totala heretat del pare, o mare, o au, o auia, se fa quinze parts, e de aquellas onze parts, los fills se seruan encara en nombre de fins a mil entre tots vuyt parts per la legittima dells, e tant ne pendra lo major, com lo menot, e per lo contrari, e tant fembra, cõ

mascle, e tant los nats del primer matrimoni, com del segon. E sino sera sino vn fill, aquell sol haura aquellas vuyt parts totalmēt per legittima sua, e de set parts romanents de quinze lo pare, e mare pot millorar hu de sos fills, o fillas majors, o menors de sine parts. E si noy ha sino vn fill, o filla, necessari es aquell hauer aquellas sine parts, car lo pare, e la mare no poden aquellas dar sino a fills seus. E si per ventura pare, o mare quant mor, neguna cosa haura ordenat de aqllas sine parts, axi deu esserentes que romangan a tots los fills per eguals. E axi los fills, o fill sino sera sino vn fill hauran tretze parts de aquellas quinze sobreditas, en las quals es diuisa tota la heretat del pare, e de la mare, mas duas parts romanents de aquellas quinze pot donar lo pare, o mare aqui volta, e ser segons voluntat sua. E aquesta ley gotica en aquest cas se serua enuers Tarragona, enuers Ceruera, e en alguns altres locs, e per tota Castella. Mas la dita ley Romana se serua per totas cosas per altres locs, lo contrari se serua en Barcelona, car la heretat es diuisa en quinze parts, e vuyt son legittima qui es diuisa en trels fills.

DE TESTAMENTS.
TIT. II.

3. CARLES en la quarta Cort de Montfo
any 1542. Cap. 25.

PEr que los laics que no saben ni entenen la lengua Latina millor sapien, y entengan lo que disponen, y ordenan en las suas vltimas voluntats, statum, y ordenam, que los notaris no pogan rebre, ni testificar testaments, codicils, y donacions causa mortis, sino en lengua vulgar Cathalana. Volem empero la present constitucio esser duradora fins a la conclusio de las primeras Corts.

LIBRE

LIBRE SETE DE LAS CONSTITUTIONS DE CATHALVNYA, SVPERFLVAS CONTRARIAS, Y COR- REGIDAS.

DE PRESCRIPTIONS. TIT. I.

1. IAVME segon en la primera Cort de Barcelona any 1291. Cap. 11.

Alguna carta de Iucus qui sic de vsura, pus que sic de sis anys auant, no haja valor, e quel Iucus no puxa de aquella vsar en res, ne aquells qui seran obligats no sien tinguts de aqui auant respondre en res, si en lo endemig no hauia aquell demanat en cort, si doncs no era absent, o pubill.

2. LO MATEIX en la terça Cort de Barcelona any 1311. Cap. 19.

Ordenam quel capitol per nos fet en la primera general Cort de Barcelona qui es aytal. *Alguna carta de Iucus que sic de vsura, &c.* sic tēgut, e tēgut, reuocada tota declaratio, e interpretatio que per nos sien fetas.

DE SVPLICATIONS DE SENTENTIAS. TIT. II.

1. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona any 1493. §. del Cap. 12.

Si de tal determinatio alguna part supplicara, que hajan interposar dita supplicatio dins tres dies juridics, e se haja determenar dins deu dies primer vinents. E la part supplicant si subcumbira sic condemnada en despesas. E mes auant nos puga pus supplicar, encara ques reuocas la primera declaratio. Entes empero que tant com durara lo iuy sobre

las exceptions impediens lo ingres de la causa, no corregan los vuyt dies donats a reconuenir.

DE APPELLATIONS. TIT. III.

1. IAVME primer en Barcelona any 1251. §. del Capitol 8.

A causa de appellatio quis faça sobre sententia diffinitiu, sic declarada dins vint dies. E la causa de la segona appellatio sic determinada dins deu dies.

DE DESPESAS DE PLETS. TIT. IIII.

1. FERRANDO segon en la tercera Cort de Barcelona any 1503. Cap. 18.

Tatuim, e ordenam, que la constitutio disponent, que los actors, e reos in principio litis prestent cautio per las despesas, sic setuada.

DE EXECVTIO DE SENTENTIAS. TIT. V.

1. P E R E terç en la Cort de Montpelo any 1363. Cap. 35.

Es auant confirmant la constitutio per nos feta en la Cort de Ceruera que comença. *Ordenam part aço, que negu no gos ve dre, &c.* Manam tots pena de decent Morabatins de or lo si de dita constitutio inuiolablement

ment esser obseruada, encara que a aquella sic renuntiat, per qual seuol causa.

2. PHILIP en la Cort de Barcelona any 1564. Capitol de Cort 17.

Placia a vostra Majestat ab loatio, y approbatio de la present Cort statuir, y ordenar, que todas las sententias ques donaran per qual seuol juges ordinari de caps de veguerias, que sien doctores en drets, en causas menors de cērliras prestada cautio se degan executar en fauor dels qui las haurā guanyadas, no obstant qual seuol reclamations, y appellations, y inhibitions, y que per reconuentio ques fara tant dauant los dits ordinari, com tant poc en la Regia Audientia no sien tingudas las causas per majors, ans quant al efecte si las causas son majors, o menots se haja de mirar la demanda del actor a solas. Mana la Majestat que se executen las sententias de appellatiōs per los ordinari fins en quantitat de vint liuras, y que dure fins a las primeras Corts.

4. LO MATEIX en dita Cort Cap. 18.

Com per constitutio feta per vostra Majestat en las derreras Corts celebradas en la vila de Montpelo en lo any mil sifcents sinquanta tres, capitol setze, sic dispoat, que las causas menors de deu liuras, e fins en dita suma sien sumariament, y de pla sens processos en scrits per los oficials inferiors ordinari deuant los quals se aportaran decididas, y determinadas, continuant solament aquellas en los registres de las causas verbals de lurs corts, abque los testimonis sien redigits en scrits, y se veja a la experientia, que appellant se de ditas sententias la part que ha decaygut, y euocant se la causa de appellatio a la Regia Audientia se despen en ellas mes de lo que no muntala valor de la dita causa, supplica a vostra Majestat la present Cort, que ab lur approbatio, y consentiment sic statuit, y ordenat, que las causas de appellations fins a la summa de deu liuras inclusiu no pogan entrar en la

Audientia, ni a la cort dels Portants veus de general Governador del Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, ans se haja de appellat al mateix ordinari, mudat lo assessor, o jutge, y en las ciutats, vilas, o locs ahon hi haura jutge de appels, se haja de appellat al tal jutge de appels, y las sententias se pogan executar per los ordinari, no obstant las appellations preditas, ni inhibitions de la Regia Audientia, o dels Governadors emanadas, y per leuar en causas de rāt poca importantia las parts de despesas, placia a vostra Majestat statuir, y ordenar, que los ordinari en las causas que deuant ells se ventilan, no pugā pendre salari algu de la receptio dels testimonis, saluar empero lo salari dels notaris per lurs scripturas. Mana la Majestat, que las sententias de las causas menors de deu liuras de capital se pogan executar per los ordinari, no obstant qual seuol appellatio introduida en la Regia Audientia, la qual en tal cas que sic admesa, no puga impedir dita executio, ab que abans de la executio se preste cautio.

DE DEPOSITARIS, Y DEPOSITS DE EXECVTIONS. TIT. VI.

1. P E R E terç en la Cort de Perpinya any 1351. Cap. 6.

Laperfi confirmants lo capitol fet en la tercera Cort de Barcelona per lo senyor Rey en lacme de bona memoria aui nostre celebra da, que comença. *Ordenam de consell, assentiment, e approbatio dels demunts dits que si algun veguer, &c.* E ajustants a aquell statuum, que veguer, o balle, o altre official nostre, o setiua de la Cort de aquell. o qual seuol altra persona qui diners, o otras cosas en poder de aquell official comanadas o secretadas per raho de son offici guardara, o tendra, no puxa per raho de la guarda, o de qual seuol altre treball, lo qual per tenir aquells sostenga, salari algu, o seruey rebre, o hauer.

D LIBRE

LIBRE VVYTE DE LAS CONSTITVTIONS DE CA- THALVNIA, SVPERFLVAS CONTRARIAS, Y COR- REGIDAS.

DE PENYORAS, E HY- POTHECAS. TIT. I.

MARTI en la Cort de Barcelona
any 1409. Cap. de
Cort 12.

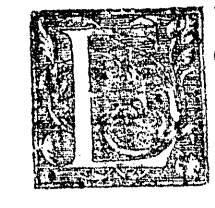

Enyor, sic vostra merce per fe-
guretat dels cent, y sine milia
florins posar, constituir, e me-
tre, en, e per penyoras en ma, e
en poder del General de Catha-
lunya, e dels Deputats de aqll
en nom, e veu de dita Cort, e
abans del lliurament, e distributio de la dita quan-
titat, en tot, o en part los castells, vilas, e locs se-
guents, çoes Cadaques, Rosas, Lança, Empurias,
Garriguella ab saballia, e lo mont de sant Pere
de Rodas, ab tots luris termens, e jurisdiccions al-
tas, e baixas, mer, e mixt Imperi a vos senyor per-
tauyents, e ab tota senyoria de homens, e de fem-
bras, e abfeus, e ab totas otras preeminencias de
aquellas, per qualseuol nom sien appellats, e que
de tots los dits castells, e vilas, e locs, jurisdiccions,
e senyoria de aquells façats enconuenent lliurar
als dits Deputats en nom, e veu de la dita Cort,
o a qui la dita Cort ordenara, possessio corpo-
ral, e que sie vacua, e desembargada, ab prestatio
de feeltat deguda per los vassalls poblats, e habi-
tants en los dits castells, vilas, e locs, e termens, e
territoris de aquells, e quels dits Deputats per si,
o per officials per ells ordenadors, en nom, e veu
de la dita Cort tingan, administren, exercegan los
castells, vilas, e locs dessus dits, e exerçecan en
aquells tota jurisdiccio, e receban los emoluments
qui exiran dels dits castells, vilas, e locs, dels quals
emoluments hajan a pagar los salaris als officials
quey seran deputats, e otras despesas necessa-
rias. E que vos senyor, e vostres successors no pu-
xats, ne puxan cobrar, o hauer los dits castells, vi-
las, e locs, ne traure de poder, mans, possessio, e re-
nuta dels dits Deputats en tot, o en part sino per
real paga, e restitutio precedents dels cent, y cinc
milia florins, o per atorgament solemne itreuo-

nable, e perpetualment durador de la justitia vni-
uersal a vostra senyoria per la dita Cort offerido-
ra, e seguida plena executio de aquella, e en lo dit
cas hajats a pendre en compte del do a vos fae-
dor per la dita Cort, ajustat, e expressament decla-
rat, e per la dita Cort retengut, que los dits ca-
stells, vilas, e locs, en tot, o en part vos senyor, e
vostres successors no puxats, ne puxan en algu-
na altra manera de las sobreditas recobrar enca-
raque del prestic a vos senyor, o a vostres succef-
sors fos feta remissio, donatio, o altre qualseuol
conuinença, si ja no era feta solemnement, en, e per
Cort general de Cathalunya, axi que consenti-
ments particulars sobre la dita remissio, donatio,
o conuinença no puxan a vos senyor, ne a vostres
successors en alguna manera valer, o ajudar, ne
prejudicar a la dita Cort, e al General de Catha-
lunya, en lo dret a ells constituit en las ditas pe-
nyoras, en lo qual contracte de empenyorament
vos senyor constitutats com a procurador del se-
nyor Rey de Sicilia Primogenit vostre. E que de
aço sien ordenadas, fetas, e lliuradas a la dita Cort,
e als dits Deputats per ella, totas cartas, e lettras
necessarias ab to ras clausulas vtils, necessarias, ex-
pedients a validatio, fermetat, e expeditio dels
dits actes, francas de tot dret de segell, ordenado-
ras a conexensa del vostre Viciancellor, e dos
doctores, o juristas, eligidors per la dita Cort. Plau
al senyor Rey. Entes empero, e declarat, que
en lo present empenyorament, e contracte de
aquell no son, ne sien entefas, ne compresas ren-
das algunas, censos, ne altres drets ordinaris, ne
extraordinaris, ne ports, ne carregadors, ve-
das, inhibitions, tretas, e altres drets dels dits
ports, e carregadors al dit senyor Rey perta-
nyents, o pertanyer deuent en los dits castells,
vilas, e locs, e termens de aquells, e de quiscu de
aquells. E axi mateix los dits emoluments en los
dits castells, vilas, e locs, e termens prouincats
per raho de punitions, o en altra qualseuol
manera, los quals sien restituits quiscun any al
dit senyor Rey per los Deputats, deduits abans
empero dels dits emoluments los salaris dels
officials locals, ratxadors per lo Canceller, Vici-
cancel·ler del dit senyor, e per los dits Deputats
en semps.

DE DESAXIMENTS, E GVERRA. TIT. II.

1. PERE terç en la Cort de Ceruera,
any 1369. Cap. 24.

Ncara mes ordenam, que de açi
entro al proxim mes de maig, e de
aqui auant a dos anys pus prop la-
uors esdeuenidors, algun Baro, ca-
ualler, home de paratge, ciutada,
o hom de vila honrat, no puxa al-
gun guerrear, o arramir, o junctes de rallo fer.

en semps, e las ditas messions necessarias tant so-
lament, axi que enuers la dita Cort, ni en los De-
putats no ramangan emoluments, ne fruits, sino
los dits salaris dels officials, e messions necessa-
rias, las quals rendas, censos, e altres drets ordina-
ris, e extraordinaris, ports, carregadors, e vedas,
inhibitions, tretas, e altres drets dels dits ports, e
carregadors lo dit senyor reba, culla, regeisca, e ad-
ministre per si, e per sos administradors, axi
com abans del present empenyora-
ment fahia, y fer
podia.

LIBRE NOVE DE LAS CONSTITVTIONS DE CA- THALVNIA SVPERFLVAS CONTRARIAS, Y COR- REGIDAS.

DE ACCVSATIONS, DE- NVNTIATIONS, INQVISI- TIONS, Y ORDE DE IVYS CRIMINALS. TIT. I.

2. PHILIP Princep, y Loctinent general
de Carles en la primera Cort de
Montso any. 1347.
Cap. 48.

1. PERE terç en la Cort de Per-
pinya any 1351.
Cap. 21.

VOLEM, e atorgam,
que no contrastant re-
missio general a crims,
o excessos, si alguna
per nos a alguna alj-
ma de Iueus, o a singu-
lars Iueus fer se esdeuē
dra de aqui auant, puga
esser enquest a instan-
tia de part, per esmena de sondret a ells faedora:
ajustat, que si per nos, o algun official nostre a
Iueus alguna remissio de crims sera feta, sie seruat
sobre aço lo capitol feta a la primera Cort de
Barcelona per lo senyor Rey en Iacme auí no-
stre de bona memoria celebrada, lo qual comen-
ça. Nos, o officials nostres no recebam, ne hajam,
e c.

Com la experientia mostre, que son grans
torbs de la expeditio de las causas ciuils,
esser occupat, y hauer de ajustar lo Con-
sell Rey al dos dies la setmana ordinariament,
sens lo die de la visita per lo criminal, y encara son
occupats los doctores del dit Consell Rey al-
tres dies, y atenten ques pot bonament accom-
modar, que nia la hu, ni al altre exercici haura
falta de gran consell, statuim, e ordenā, que en lo
consell criminal, y per expeditio de las causas cri-
minals hajan necessariamente entreuenir tant so-
lament lo Viciancellor, o Regent la cancella-
ria, y dos doctores del Rey al Consell, hu de quiscu
na sala, de dos en dos meses, seguint se per orde
tots los dotze, y lo aduocat fiscal, y los dos jutges
de cort, axi que forçadament, hi hajan esser sis en
presencia del senyor Rey, o de son Loctinent ge-
neral, ajustant se las horas acostumadas apres de
mix jorn, y per dit senyor Rey, o per son Locti-
nent general ab consell dels predits, o major
part de aquells se hajan expedir, y cloure las ditas
causas criminals, si, e segos per constitutions era or-
denat ab tot lo consell. Si empero en alguna co-
sa, o fet parra al senyor Rey, o a son Loctinent
D 2 gene

general conuocar tot lo consell, o part, que se obseruat, la visita empero se haja de fer lo dissabte com fins açes acostumat. Entenenç, y declarant, que en la present constitutio no sien compresas causas criminals de personas militars, ni de altres que se alegren de priuilegi militar, ni que fossen contra vniuersitats, que en aquellas se haja feruar lo que per altrs constitutions es disposat.

DE CRIM DE SACRILEGI. TIT. II.

PROCES fet en la Cort de Perpinya celebrada per Pere terç lany 1351. sobre la mort del Abbat de sant Cugat.

Continuant encara la dita Cort lo die deslas propdit en aquella general Cort consentint, e approuant aquella mateixa Cort, lo juy de la Cort, e proses hauem decret, e fet del tenor seguent, car los Reys los quals juran la terra, per lo propheta son amonestats, que seruecan a nostre senyor en temor, e exalten a aquell ab temor, perço que com se irara lo senyor, no pfercam de la via justa. E aquestas cosas per los Reys no po que s'en profitosament esser complidas, si las injurias feras als ministres de Deu, las quals a Deu son vistas esser irrogadas, lexauan inuitas, o segons requer rigor de dret impunidas. Perço nos en Pere per la gracia de Deu Rey de Arago, de Valentia, de Mallorca, de Sardenya, e de Corcega, e Comte de Barcelona, de Rossello, e de Cerdanya, en lo de uall sent negoci a Deu seruir, e a la ira de aquell en tota manera quinuar cobejants, lo de uall scrit juy de Cort, o proces auant a venjar, e punir la injuria a Deu, e a la Esglesia en la persona del venerable Arnau Ramon Abbat del monastir de sant Cugat de Valles mort inhumanament irrogada, de approbatio, consentiment, e consell de tota la general Cort de Cathalunya en la vila de Perpinya ajustada, en la qual cren Prelats, Barons, cauallers, e syndics de ciutats, e de vilas de uall nomenats, axi com segueix promulgam. En temps passat, çoes a saber hora de matines, lo die de la festa de la Natiuitat de nostre Senyor prop passada, com lo dit Abbat, ab los monjos del seu couent en lo cor de lur Esglesia, en la cadira sua acostumada, e essant vestit de vestiduras sacerdotals, e a la celebratio matutinal de aquella matei-

xa festa entenenç, tenint lo front cubert ab las mans pensant en la lico, la qual de proxim en lo cora lahor de Deu hauia de dir, alguns fills de perditio, per aquell cor, de sembaynadas las spatas, e ab barbas ficticias entrants, e en lo dit Abbat sobtosament ab aquellas spatas irruents, aquell en lo cap cruelment han nafiat, lo qual pensant la nequiria de aquells irruents, de infer mal a ell, per reuerentia del altar, e de las reliquias, las quals en aquells solen esser refrenats, sobtosament confurgi al altar, e reebēt de aquell vna Creu del senyor, la qual en laltar era, e aquella en sa deffesio al seus pits posant, gra si mateix dauant los irruents contra ell, los quals lo seguien detras ab las spatas de sembaynadas, e ell axi stant, vna altra Creu de Deu en aquell altar ficada, en la qual era del fust de la vera Creu, de la part del fust deuant aquell Abbat miraculosament se gira, axi com cōsta per deposicions de alguns. Ells empero no tements Deu, ne lo altar, o Creu del senyor venerants, ne encara la indignatio nostra esguardants, en aquell pus inhumanament que no hauian començat, ab armas sforçan, no cessants ell, e lo altar, e la Creu del senyor ab las spatas cōcassants aquell de molts colps aqui feriren, lo qual mix viu, e spaordit demanant suffragi humanal, corrent al dir cor, en lo qual alguns monjos estauan spaordits torna, los dits scelerats aquell infeguints, los quals a ell dins aquell cor de tants, e de tant greus colps ab lanchas, e spatas ferirē, que aqui mateix caygue mort, las quals cosas com a nostra oida peruengueren, a quina, qual, e quanta admiratio ab congosa de coratge, e dolor, e turbatio de cor ja meclada, la nostra pensa han posada? e quinas, quals, e quantas cogitations de aquen esguardants a venjar tan detestable, e nephandissim peccat, de la uors ença hauem haudas, e hauem, enuides ho porie creure algu, mas aquestas cosas ha conegudas, e concix aquell, al qual no es res incognit, e los coratges son manifestats. Dones aquest crim horrible, e inhumana, nouell, e no acostumat reputā, com james ne en alguna part semblant crim es estat oit, o que sic estat com es, en algun libre se troba scrit, com jastic dels jueus sic legit, que vn dels profetas, çoes Zacharias fill de Barachia entre lo temple, e lo altar haguessen mort, aquella empero mort no es semblant a aquesta, a quella certamēt fora lo sancta sanctorum, aquesta dins, aquella encara prop lo altar, aquesta al altar, e en lo altar, e en lo dit Abbat tenent encara la Creu del senyor es estada perpetrada, aquest Abbat mes auant vestit de las armaduras del saluador nostre Iesu Christ, e vers la lahor de Deu celebrant los officis de aquell sollicit, e attent en lo loc seu, e en la habitatio, o monastir propri, e en la casa encara del senyor esguardam interfet, doncs quall oc, o qual, o quals armaduras, o factio de bonas obras, a algu

algu de aqui auant poran aprofitar a deffensio, fitant nefandos peccats, no veniats romanjan, e de aquells special, terrible, e exemplar justitia nos se guia, perço que almenys aquells, los quals temor de Deu de mal no cohibex, sira cruel verga de disciplina. En aquest encara crim esguardam al creador, e a tota creatura injuria irrogada, primerament a Deu lo Pare, enço que la casa de aquell, la qual es dita precipua casa de oratio, e de repos, en la qual cascun reputa molt segur refugi, e deffensio del cos, e de la anima, es estada per los dits fills de iniquitat per força, e agressio de armas violada, e per aspersio de humanal sanema culada: segonament lo fill de Deu, en ço que lo die figurant la sua natiuitat, la qual fou començament, e causa de nostra saluatio, e la qual a tot poble Christiana porta affluent alegria deuant las altres festas del any, no solament no es estada temuda, ans es estada del tot viltenguda, en aço encara que lo ministre, e sacerdot seu vestit de vestiduras sacerdotals, e de las armaduras de las quals lo fill de Deu en temps de la sua passio son guaranit, vaccant en lo diuinal officio, es estat maluadament mort, hoc encara enço que la saluifica Creu de Deu, en la qual el fill de Deu per salut de humanal linatge penjat, lo seu sperit trames, e la qual encara los majors del mon a lahor de Deu, pera que sien deffesos de lurs enemics posada a lur pits portan, e lo altar de Deu en lo qual son sacrificadas hostias de lahor, e en lo qual ere lo sacratissim cos de Iesu Christ, no foren per aquells segons ques deuia fer honorificats, ans ço que ab dolor, e amargor de cor refferim, ab spatas fotes greument tallats, e ferits. Terçament a Deu Sperit sanct, enço que lo dit Abbat axi com es premes, essant meditant las paraulas de la propheta per lo Sant sperit, çoes per las bocas dels prophetas promulgada a honor, e lahor de Deu dirse apparellaua, es estat aquellas dir empatxat. Quartament a la gloriosissima verge Maria, en ço que la hora lo seu part significant ca la qual tota creatura çoes Angelica, e humana retent gratias a Deu, e mostrant al mon goig, e immensa letitia aquella partera ab goig affluent, o letitia honraua, han perpetrat maluadamēt lo dit horrible peccat, perço a aquella partera no letitia, o goig, ans tristitia, e plor, no honor ans deshonor exhibits, o dolor, a la hora en la qual segos rēpresenratio de sancta Maria Esglesia animals bruts del puerperi han retut a la verge, e encara lo temple Roma, e las altrs creaturas de vida, e de raho freturants, aquell puerperi miraculosament han monstrat, los dits fills de perditio a aquella benauenturada verge injuria, e deshonor han axi com es premes irrogadas. Sinquenament a tota la companya dels Angels, enço que la hora en la

qual ells aquell hymne Angelic, lo qual tot jorn en la Esglesia de Deu es cantat. *Gloria in excelsis Deo & in terra pax hominibus bona voluntatis.* Solemnament han cantat los dits fills del uable han donada obra a aggressio de armas, a homey, e sacrilegi, greu guerra per aço, e discordia (com dit Abbat fos de l'atge militar) seminants. Sextament al benauenturat sanct Cugat, lo cors del qual sobre lo altara inuocatio de aquell, e honor a qui ere dedicat, e es recondit entre las altrs reliquias dels benauenturats, e encara a diuersos sancts de Deu, enço que lo monestir a honor, e lahor de aquell edificat, encara lo altar de la dita Esglesia sots inuocacio de aquell construit, en lo qual estan diuersas reliquias de sancts han violat, e lo altar encara axi mateix com es premes ab espasas ferit. Setenament a nosaltres, enço que la protectio, pau, e treua nostra, sots presidi de la qual las Esglesias, e los cimintens de aquellas ab trenta passos de aquells, preueras, monjos, e religiosos, e majorment lo die de la natiuitat de nostre senyor, e la vigilia de aquell, per las constitutions de pau, e de treua son specialment constituydas, la dita pau, e treua han violada en vilipendiensemps, e meny spreu de nostra senyoria. Vuyterament a tota creatura generalment, en ço que la Majestat Diuinal, e humanal ensemps axi com es premes, es estada lesa. Encara per lo dit nephandissim fet la casa, o la habitatio propria del dit Abbat es estada ab armas escomesa maluadament, e enueñida, la sacrosanta Esglesia de Deu es estada violada ab violencia de armas, son estats encara los ministres de la Esglesia spaordits, e los officis diuinals perturbats, e lo altarencara major de la Esglesia, e la sancta Creu de Deu meny spreats. e inhumanament ferits, e del ministre de Deu, e cap del dit couent mort maluadament perpetrada. E la diuinal Majestat ensemps, e humanal lesa, e en molts maneres offesa. Aquestas cosas certament son contrarias a la religio Christiana, e stranyas de la cognatio, la qual entre los homens natura ha constituyda. Dones los perpetradors aquells, segons la doctrina prophetical en verga de ferro sien corregits, e axi com a vexell de terra sien trencats, contra aquells certament las leys, e jays de nostra Cort manā insurgir, e los drets esser armats ab cultell cruel veniador. E perço q̄ aqui auant ab astutia enganosa de algu, o per callamēt de veritat, o en altra manera nos, o successors nostres per lonar als dit sceleradors, o los dits crims remetre no pugam, e que ells treballen ab perpetua egestat, e freturen de suffragi Diuinal, e humanal ensemps. E perço que encara en las cosas demunt ditas mera, e rigorosa justitia se se guisca, ab aquest nostre juy de Cort, e proces va-

ladors en perpetual temps ordenam, que nos, o successors, o Primogenits, procuradors, veguers, e tots officials, e commissaris nostres, e de aquells presents ensemps, e esdeuenidors, o loctinents de aquells, per raho de nouell adueniment, o entrada de successors nostres, o de las Ilustres Reginas, o de natiuitat de fill nostre, o de viatge dins terra, o vltra mar, o per marfaedor, o per alguna publica alegria, la qual a nos, o a aquells pugues esdeuenir, o per qualseuol altra occasio, causa, o raho, encara si majors seran de las de lus expressadas, no pugam, e no pogan los dits crims en tot, o en part a las personas de uall scrites, las quals de aquellas mateixas cosas son troba las inculpades, o en esdeuenidor se trobaran, o a algunas, o a algu de aquells remetre, o encara perdonar, ne atorgar algun guiatge, sobreseymen, elongament, o remissio de la contumacia de uall escrita, o dilatio del present juy de Cort, o proces, o de qualseuol altra contra aquells fet, o faedor, o començat fet, o encara començador, o qualseuol altra cosas, las quals en profit, pler, o fuor alguna de las ditas personas, o algun, o alguna de aquellas poguessen tornar en qualseuol manera directament, o encara indirecta, e si alguna cosa en contrari per nos, o per aquells james sera atemptat, encara que de aquellas cosas faça expressa mentio, si nulle, e irriti ipso facto, ne a obseruatio de aquella nos, o successors nostres, e officials nostres, e de aquell en alguna manera siam tenguts, ans encara a cas tal cosa atorgant, si licit ab sa propria authoritat contrafer, o venir, com de aquestas cosas fem ley vallada ab propri jurament, per la qual a nos, e a aquells tolem potestat de ferlo contrari, pera que los dits nefandos, e sacrilecs mal feytors solingan la justitia que mereixen. Mas com las cosas las quals de nou emergexen, freturejan de nouell auxili, o proces, ab tenor del present juy de Cort, o proces, lo qual, e lo qual força de edictes volem obtenir, per primer, segon, terç, e peremptori, e de gracia, termens, o edictes, las de uall scrites personas los noms dels quals de uall son scents amonestam, e citam, e a ells deim, e directament precipient manam, que dins spay de trenta dies prop, e immediadament següents, personalmente comparegan deuant lo veguer de Barcelona, o son loctinent, o regent lo officio de aquella vegueria, çoes saber dins la cort de aquell mateix, e posen si mateix presos en poder seu, sobre los predits excessos, dels quals axi com es premes son inculpats, degudament responadors, e per fer altramet, e proceir ço, e axi com es de dre, e per raho sera faedor en altra manera si dins lo terme del trenta dies personalmente no seran compareguts, axi com es dit,

aquells per confessos, e per conuençuts de las cosas demunt ditas, quant a las personas, e bens esser haudas, e de pau, e de treua separats, e foragitats esser volem, e decernim de fet, e aquells a cautela encara, ara per lauors gitam, e separam, e encara bandejam, e axi com a bandejats nostres, e de pau, e de treua gitats, per tots volem esser squiats, e encara los bens de aquells aprespassament de aquell temps al nostre erari volem per dre esser applicats, decernints, e statuints, que de lauors passat lo dit terme, aquells qui no seran compareguts, no pogan en alguna terra nostra, ne de Infants, o de Barons, de cauallers, ciutadans, e de altres qualseuol, encara que bandejats hajan acostumat de sostenir, morar, esser, o estar, o esser sostenguts en alguna manera, ne encara alguna persona de qualseuol stament, condicio, o preeminencia sie, a aquellas personas, o a alguna, o a algunas dellas ministrar viandas, o dar, o prestar peccunia, o aquellas en lur casa, o familia rebre, o retenir, o aquellas seguir o acompanyar, o per aquellas a nosaltres pregarias escampar, o en alguna manera intercedir, o en altra manera consell, ajuda, o fauor manifestament, o amagada en las cosas demunt ditas, o en alguns lurs negocis donar gos, o presumesca per algun enginy, o art, encara si frare de algu de aquellas, o en qualseuol altre major, o menor linea de affinitat, o consanguinitat ab ells si ligat, o conjunt, o a aquells encara, o a algu de aquells ab sacrament, e homenatge, o qualseuol altre linatge de obligatio de, o sobraualer a aquells, o a aquellas ajudar sie stret, e obligat, com qualseuol qui als demunt dits, o algun de aquells axi sie stret absolent, e absolent ipso facto retem del homenatge, e del sacrament, e de qualseuol altre linatge de obligatio, ab los quals a aquells en alguna manera sien tenguts, com en tal cas, las obligations, o ligas tals, las quals ja de si de dre improuadas, decernim no esser estefas. Empero si alguns per temerari gosar, o en altra manera presumiran contra las cosas demunt ditas en alguna manera de aquellas directament, o indirecta fer, o venir, o scientment aquells mensprestaran, o differan complir, sien entesos ipso facto de pau, e de treua gitats, e separats ab tots lurs bens, e contra aytals axi contrafactes, e vinents, o las cosas demunt ditas scientment complir omettens, o differints, e lurs bens, puga per nos, e tots los successors nostres, e officials nostres, e de aquells, e tota la part nostra esser proceit, axi com contra gitats de pau, e de treua, en los casos las constitucions de paus, e de treuas, e dels vsatges, e las constitucions de Cathalunya, e costums sobre aquellas fins affi obseruat, exegessen, o requirer con nos no voler per algu a las personas demunt ditas alguna

alguna ajuda esser erogada, com digna cosa, equal, e justa repntam, que aquells que en Deu, e los homens han delinquit, de tot diuinal, e humanal suffragi sien deserts, aquest juy de Cort, o proces lo qual, e los quals veu de general constitutio volem obtenir, e volem certament hauer perpetua fermetat, no contrastants constitutio alguna, dient las causas de cascuna vegueria, o ballia dins aquellas deure esser tractadas, ne la constitutio de pau, e de treua, dient, proces de pau, e de treua sens querelador no deure esser fet, ne qualseuol altra constitutio, consuetut, o vsatge los quals a las cosas demunt ditas poguessen en alguna manera obuiar, las quals de consentiment, e approbatio de la Cort general quant al present cas tant solament per la immanitat del crim tolem, e tot de falliment lo qual de dre comu, o de aquesta terra en las cosas demunt ditas pogues esser notat, supplim de plenitud de nostra Reyal potestat, referuants empero, e saluants las ditas constitucions, vsatges, e consuetuts en todas otras cosas passadas, presents, e esdeuenidoras, algun perjudici per ço a aquells no engendrants, com aquellas mateixas en todas otras cosas approuem expressament, e encara confirmam, e specialment prouem als Infants, Barons, cauallers, e altres los quals en la lur terra han acostumat sostenir bandejats, que per ço a ells en altres casos algun perjudici no sie fet, ne aquestas cosas per nos, o per los nostres, o per officials nostres, e de aquells pugan esser trets a consequentia, o eximpli, ne semblant proces poder esser fet sens volentat de la Cort general, com per ço no volem, que aquells en lo dit vs, sino en lo cas present algun dre aminue, o cresca, ans en tots altres casos de aquell vs vsaran, axi com podien fer ans de la edicio de aquest juy, o proces. Los noms empero de las personas, las quals son trobadas de las ditas cosas inculpadas, o difamadas son aquests, çoes a saber en Berenguer de saltells, en Bernadi Rosseta de Sabadell, en Ramon Vinader de Barcelona, en Antic figarola, Pere leto, e vn appellat en Negre. E si de aqui auant alguns altres per inquisicio feta, o faedora, o en altra manera de las cosas demunt ditas seran a trobats culpables, o difamats, pus q de aqui auant en la ciutat de Barcelona ab veu de crida ab manament del veguer de Barcelona, o de son Loctinent, o de altra de nos hauent commissio, e potestat seran citats que comparegan dins terme de trenta dies dauant ells, todas las cosas demunt ditas contra aytrals axi citats, las quals contra los deffus nomenats hauem statuit esser obseruadas. A nengu dels homens sie licit aquesta pagina del nostre juy, o proces infringir, o per negligentia, o peresa transpasar. E si contra fara, part las celestials indignacions, e penas demunt

ditas, e otras per dre comu, e de aquesta terra inditas, de nostra indignatio sens speranza de venia conega hauer de incorrer. Ajustants que si alguns officials nostres sobre las cosas demunt ditas alguna frau, culpa, o negligentia ajustaran, vltra las otras penas per nostre arbitre infligidoras, dels officis a ells comanats volem aquells ipso facto esser priuats, e aquells esser retuts inhabils perpetualment a regir algun officio. Per las cosas empero demunt ditas no entenem, ne volem que a algun proces fet, o faedor de las cosas demunt ditas, o alguna de las preditas instantia de part, o per officio de jutge, o en altra manera algun perjudici en alguna manera puga esser engendrat, e las cosas demunt ditas totas, e sengles axi com demunt son scrites, votam a Deu, e a tota la Cort dels sobirans, e promettem encara al Abbat del dit monestir present, e esdeuenidor, e al couent de aquell, e encara a tot lo clero, e als cosins germans, e affins del dit Abbat interfer, en injuria dels quals entre las otras cosas demunt ditas son estadas attentadas, e encara a todas las personas de las quals es, e pora esser interes, en mans, y poder del notari de uall scrit, axi com a publica persona en nom de tots aquells stipulant, e rebent, que nos, e los nostres perpetualment totas aquellas cosas feruar, e encara complir ab effecte aquellas totas cosas en virtut de jurament, lo qual de present per la Creu de nostre senyor Deu Iesu Christ deuam nos posada, e los sancts quatre Euangelis ab las mans nostres corporalment tocats prestam, nos, e los nostres perpetualment strenyents. Semblantment nosaltres tots de uall scrites, los quals a la dita general Cort som conuenguts, votam a Deu, e a tota la Cort dels supernals, e promettem a las ditas personas ab solemne stipulatio interuenient en ma del notari de uall scrit stipulant, axi com deffus, e encara juram per Deu, e per los sancts quatre Euangelis ab las mans nostras corporalment tocats, que aquellas demunt ditas totas, e sengles, nos, e tot lo General de Cathalunya perpetualment obseruarem, e donarem obra ab effecte que las cosas demunt ditas sien complidas, e sien fetas, e seguesquen, e irreuocablement si en obseruadas. E a eternal memoria de la cosa, nos Rey demunt dit de consell, approbatio, e assentiment de tota la dita Cort general entre las constitucions de aquesta present Cort, aquest present proces, o juy de Cort manam esser insertat, e posat. E aquestas cosas foren fetas en lo castell de Perpinya dissapte a dotze dies de Febrer en lany de la Natiuitat de nostre Senyor mil tres cents cinquanta hu.

DE ABATVTS, Y LATI-
TANTS. TIT. III.

1. PHILIP Princep, y Lo finent general de Carles en la primera Cort de Montso any 1547. Cap. de Cort 57.

Er quant de poc tēps ença se s'vist en la ciutat d' Barcelona, y altres parts, que moltes personas axi exercints lo art mercanivol com fora de aquella, per tērs, y deutes mercantiuols fallint la fe, y no tement Deu, ni la punitio de la justitia tēporal, sens enpaix algu, y moltes vegades ab animo deliberat per robar, y fraudar son proxim, se abaten, y rompē, y apres fan partit ab sos creedors, ab molta perdua de aquells, o no volen fer pus, son certs que la persona no pot patir, allegant corona, guiatges, y altres excepcions, no lantants, per no caure en la pena de la constitutio sobre aço disposant. Als quals abusos sino es proueit, las personas tractants negociis, y altres seran destruyts per los semblants que se abaten, y per la tanta facilitat de abatre, cada dies se abatran. Per tant los tament militar, y Rey al de la present Cort supplica a vostra Alteça, sie de merce statuir, e ordenar, que semblants abatuts de aci auant nos pogan alegrar de dits priuilegis, ni altres excepcions, sino que en la hora que falliran sien haguts per ladres publicis, e per tals pogan esser punits, y castigats, tots impediments, excepcions, priuilegis, e immunitats cessants. Plau a sa Alteça que sien haguts per ladres los que dolosamente ho faran, los quals no se alegren de priuilegis, saluadas las libertats ecclesiasticas, y que dure fins a las primeras Corts.

DE FAVORIA.
TIT. IIII.

1. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona any 1413. Cap. 25.

Ncaraque donar fauor, y auxili als gitats, y publicats de pau, y de treua se haja de punir ab durissimas penas, per refrenar tanta audacia, empero la rigor de las constitucions de pau, e de treua per la graueza de las penas contra los fautors, conselladors, e ajudadors, per

leuar tota occasio de vexations determenam temprat. Sancim doncs, statum, e ordenam, que jafic los ajudadors, fautors, y conselladors, generalment segons tenor de las generals constitucions de Cathalunya sien gitats de pau, e de treua, e segons lo modo, consell, y fauor donat, puxan per nos, o nostres officials de mer offici, sens instantia de part mitgençant justitia esser ab degudas penas castigats, empero desiriant nostres officials proceir, y publicar los conselladors, y ajudadors per gitats, e los noms de aquells descubrir, y publicar, si aço a instantia de la part querelant se fara, volem acerca de aço esser seruadas las constitucions de pau, e treua, y la practica acostumada de aquellas, mas si nos, o nostres officials volrem proceir a instantia del procurador fiscal, per rigor de ditas constitucions de pau, e treua, contra dits fautors, conselladors, y ajudadors, encara que conste del auxili, consell, y fauor, nos proueeuca simplement, sino proceint monitio litteratoria per competent spay de temps limitada a arbitre del jutjant, intimidadora als dits fautors ajudadors, e conselladors, pera que desistescan de prestar los dits consell, ajuda, e fauor, e si per deguda informatio, cridats aquells rebuda, sera prouat, aquells apres de la monitio, en sa pertinacia perseuerar, la doncs nos, o nostres officials puxam si sera vist expedient, a sola instantia del nostre procurador fiscal, o per mer offici los tals fautors, ajudadors, e conselladors per gitats de pau, y treua ser publicats, o ab altres penas rigurosament castigar, segons millor apparra la audacia de aquells deutes comprimir. E aquesta nostra constitutio volem ser duradora fins a la conclusio de las primeras Corts, ques celebraran als Cathalans.

QUANT SIE LICIT, O
NO A QVISCV VENIARSE
SENS IVTGE.
TIT. V.

1. CARLES en la terça Cort de Montso any 1537. Cap. II.

Vigilant en lo be, y repos de Cathalunya, Comtats de Rossello, y Cerdanya, y habitants en aquells statum, y ordenam ab approbatio de la present Cort, que la constitutio. Com instigant, feta per lo Catholic Rey don Ferrando en la tercera Cort de Barcelona ab las modificacions fetas en altra Corts sie porrogada fins a las primeras Corts, y que los publicats en virtut de dita

de dita constitutio del tēps de las derreras Corts per nos celebradas en la present vila de Montso, pogan esser remesos segons forma de las ditas constitucions.

DE INIVRIAS, Y DANYS
DONATS. TIT. VI.

1. VSA TGE. Iudæi, cæsi.

Veus batuts, o nafrats, o presos, o debilitats, o encara ocits, a la voluntat de la potestat sien esmenats.

DE IVGADORS, E TAFURERIA. TIT. VII.

1. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, any 1413. Capitol 2.

A constitutio del Rey en Pere en la primera Cort de Barcelona feta, per la qual tafureria en lo Principat de Cathalunya es tolt, e destruida, ab la present ordinatio confirmam, e la dita tafureria a sobre abundant cautela perpetuamēt tolem, e destroim, ajustants, que si algu arrendador, o cullidor de la dita tafureria v'ara en qualseuol manera de aquella, aquell aytal stiga per tot vn die al costell, e no resmenys sie exillat per vn any cōplit de la dita ciutat, vila, castell, o loc, hont la dita tafureria sera v'at per aquell, contra la present constitutio, e del territori de aquella, sens alguna gratia, o remissio, e si per algun Prelat, o Baro, caualler, home de paratge, ciutada, o altre hauēt jurisdicchio, o sos officials, lo dit ban de estar al costell no sera executat, que en aquest cas, si lo dit v'ant sera trobar en loc Realenc, lo dit ban haja esser executat per nostres officials, volem empero, e ordenam la present nouella constitutio esser duradora tro a las primeras Corts generals de Cathalunya, e no plus auant, la dita constitutio del Rey en Pere romanent en sa força, e valor.

DE ACORDATS D'ARMAS FUGITVS.
TIT. VIII.

1. PERE terç en la Cort de Ceruera, any 1339. Cap. 25.

Algun Prelat, Baro, o altre de qualseuol conditio sie, no gos sostenir dins la sua jurisdicchio, algus fugitius de las armadas, per nos, o deputats a las armadas faedoras, pus q' empero seran acordats, ne encara sostenir algun, qui ab sou, o loguer sera fugit, ans de continent com per nos, o officials nostres sera request, haja a aquell infligir aquella pena, qui es escrita en lo libre de la mar, e aquesta constitutio per dos anys volem que dure, e no mes auant.

DE PROHIBITIONS DE
ARMAS. TIT. VIII.

1. CARLES en la quarta Cort de Montso, any 1542. Capitol de Cort 1.

Rimerament ajustant a la constitutio feta per lo Catholic Rey dō Ferrando auí vostre en las Corts celebradas en la vila de Montso capitol xxv. començant. Per prouoir als desfordes, &c. E a la constitutio per v'ra Majestat feta en las segonas Corts celebradas en dita vila capitol x. Començant, ajustant, &c. supplica la dita Cort a vostra Majestat, li placia statuir, y ordenar, q' qualseuol Gasco, Bjarne, Foxenc, Limosi, Donelá, y altre qualseuol Frances, qui en los Principats de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya sera trobat tot sol portar ballesta, arcabus, o scopeta paradas, o desparadas, ipso facto incorrega pena de seruir tota sa vida en las vostres galeras, e si serā trobats, o sera prouat anar dos homens dels destussdits, entre los quals y haja hu qui aporte ballesta, arcabus, o scopeta parada, o desparada, y los altres lança, o lanças tots incorregan en pena de mort natural, e si seran tres, o mes que aporten lanças solas, incorregā en pena de seruir tota lur vida en las ditas vostres galeras, en tal manera q' no pogan aportar alguna de las ditas armas, ni rodellas, ni broquers, e que si algun Cathala, o altre qualseuol persona de qualseuol altra natio anira ab dits Gascons, y altres dalt anomenats, anāt axi armats ab las armas dalt prohibidas, si haura seguit tres dies, o mes continuos, o interposats, incorrega en la pena de seruir tota sa vida en las ditas vostres galeras, e per obseruancia del demunt dit, los tals Gascons, y altres demunt dits anant axi armats de las armas dalt prohibidas no pugā esser guiats, remesos, ni composats per los Portats veus de general Governador en los dits Principats, y Comtats, ni per altres qualseuol officials, axi Reyals, cō de Barons, ecclesiasticos, o seculares,

per preeminents que sian ab decret de nullitat, axi que no obstant dits guiatges, asseguraments, remissions, o composicions, los tals Gascons, y altres desús dits hajan esser punits de las penas dalt ditas, y los oficials qui contrafaran, incorregā en las penas de ls capitols vulgarment dits de la obseruança, e lo present capitol haja de esser publicat cascun any en lo cap de cascuna vegueria, e se durador fins a la conclusio de las primeras Corts tant solament. Plau a sa Majestat leuadas las penas quant al Loctinent general, ab que puga guiar, y remetre sens composicio, ab causa justa, no sent ne abus.

2. **L O M A T E I X** en dita Cort. Cap. de Cort 2.

PER millor obseruança del capitol precedent, se statuit, y ordenat, que algū official de qualseuol preeminencia se axi major com menor, axi Reyals com de Baro, ecclesiastic, o secular, no puga portar en la compaña dits Gascons, Biarnesos, Foxencs, limosins, Donçsans, ni altres qualseuol Francesos armats de las armas en lo precedent capitol prohibidas, sots pena de la relegatio a tēps, pus no se meys de cinc anys, sens remissio alguna, e axi mateix forsa la mateixa pena no pugan los dits oficials partar ab si algū enemich del Rey, e no res meys incidescan en las penas del capitol de la obseruança, e lo superior del dit official requisit ho haja executar sens dilatio alguna: del present empero capitol, y precedēt sñā exceptats los Gascons, Biarnesos, Foxencs, Limosins, Donçsans, e altres qualseuol Francesos qui son, o seran estats casats en dits Principat, y Comtats, pus hi tingan casa, o habitatio propria, e lo present capitol se durador fins a la conclusio de las primeras Corts. Plau a sa Majestat ab q̄ ab los enemichs del Rey, lo Loctinent general haja de obseruar las constitucions, y altres leys, y vsos de la terra, reseruada empero a sa Majestat, y a son Loctinent general la remissio de la pena de la relegatio ab justa causa faedora, y sens composicio, y en aço se tindra la aduertencia que conuindra a la bona administratio de la justitia.

DE DIVERSOS, Y EXTRAORDINARIS CRIMS, Y DELICTES.
TIT. X.

1. **A L F O N S** terç en la Cort de Montblanc, any 1333. Cap. 32.

DIns deu anys en ninguns locs de Cathalunya nostres, de Prelats, personas ecclesiasticas, rics homens, cavallers, ciudadas, o de homens de vilas, o de altres qualseuol, nos maten ouellas pera vendre, que no tingan quatre anys complits, e lo mateix statum dels anyells, que dins deu anys no sen pugan matar pera vendre.

2. **P E R E** terç en la Cort de Montblanc any 1363. Cap. 37.

MES auant la constitutio feta per lo Rey Nāfos pare nostre en la Cort de Montblanc que comença, *dins deu anys, &c.* entro a deu anys continuament següents manam esser obseruada segons la sua força, e tenor.

3. **C A R L E S** en la Cort de Barcelona, any 1520. Capitol de Cort 15.

PLacia a vostra Majestat statuir, proueix, y ordenar, que algu no gos traure, ni fer traure astors dels nius, ni ous de aquells, e si lo contrari sera fet, lo qui traura, o fara traure los dits astors, o ous dels nius, si sera persona estrā gera fora de Cathalunya incorrega en pena de esser fustigat, y si sera natural de Cathalunya incorrega en pena decent sous, a adquisidora la tercera part al accusador, y altra tercera part al senyor del territori, e per la restant terça part al official executant, e que la present prouissio, e capitol de cort se durador fins a la conclusio de altres Corts esdeuenidoras tant solament. Plau al Senyor Rey.

DE SOMETENT, E SACRAMENTAL. TIT. XI.

1. **I A V M E** segon en la Cort de Gerona, any 1321. Cap. 6.

STatuim quel capitol fet en la primera Cort per nos celebrada en la ciutat de Barcelona, lo qual comença. *Officials nostres, o homens de ciutats, o de vilas nostras, &c.* se obseruat sens frau. Proueint, q̄ si algu, o alguns per occasio de las cosas contenudas en dit capitol, vindran de aqui auant en alguna ciutat, vila, o loc, falsament, e ab frau posant so, que aquell, e aquells, e cascun qui cōsell los haura dat, o induit, se punit, o punits axi com a cō mouedor de poble, si algū official nostres, o homēs

o homens de ciutats, vilas, o altres locs haurā dat, o daran dan a algu, o alguns, contraforma de dit capitol, nos haguda certa informatio, simplement, de pla, sens forma, e figura de juy, farē fer la esmena, a aquells, qui lo dan hauran patit, o per auant patiran, entenem empero, e declaram, que la present prouissio dure tant solamēt, fins a la primera ordinaria Cort general, que vindra a effecte, e compliment.

DE CVSTODIA DE PRESOS, DRET, Y CARREC DE CARCELLERS, Y ALTRES DESPESAS DE CARCERATS.
TIT. XII.

1. **FERRANDO** segon en la tercera Cort de Barcelona, any 1503. Capitol 32.

STatuim, e ordenam: que se vist per las personas per nos deputadoras: lo que se exegex dels presoners en las presons comunas de la present ciutat, e que per aquellas se statuit, e ordenat dins tēps de dos mesos del die present en auant comptadors, lo ques deu pagar per dits presoners, juxta forma de las constitucions, e priuilegis sobre aço disposanta, faent cessar qualseuol abusos fins acifets, e las ditas personas hajan jurar ditas ordinations dins dit temps de dos mesos.

2. **L O M A T E I X** en dita Cort. Cap. 37.

STatuim, e ordenam, que los proueidors de greuges per nos, e per la present Cort de diputats, o de diputadors, hajan, e sien tinguts

fots virtut del jurament per ells prestador dins lo temps a ells prefigit; declarar, si en la extractio dels delats de la preso, apres que sera proueix per desliberatio del Reyall Consell que dits delats iscan de la preso, se necessari hauer albara del Theforer, lo dñent, o regent la Theforeria, e pagar alguna quantitat per aquell, o no, haguda per dits proueidors informatio de la practica que antigament se acostumaua seruar, e de aqui auant se haja a seruar, segons per dits proueidors sera declarat.

DE BANDEIAMENTS.
TIT. XIII.

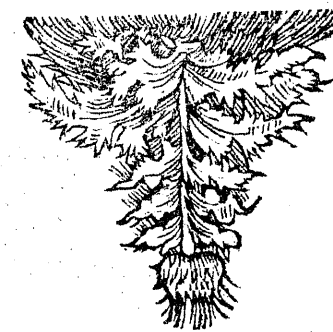
1. **C A R L E S** en la tercera Cort de Montblanc, any 1537. Capitol 15.

PER quant es gran utilitat de la cosa publica, purgar la prouincia de mals homens, entre los quals son vagabūdos, y lladres, statum, y ordenā ab loatio de la present Cort, que vagabūdos, y ladres que sian estats bandejats ab sententia Reyall a temps, o a imperpetuū, o qualseuol dels desús dits que se haja pres bandex voluntari, si los tals seran presos, hajan a esser condemnats a galera, y al temps que apparra al Reyall Consell, o altres jutges, o cort a quis pertanyera, e los tals condemnats hajan a cūplir lo temps los sera prefigit, addicāt porestar al Theforer, y altres jutges, que no pugan compostrar la dita galera, ni temps, e que la present constitutio se durador fins a las primeras Corts exclusiue, &

non vltra.
(?)

Lib. X.

LIBRE DEZE DE LAS CONSTITUTIONS DE CA- THALVNYA SVPERFLVAS CONTRARIAS, Y COR- REGIDAS.

DE DRET DE FISC, Y DE LAS SVAS REGALIAS. TIT. I.

VSATGE. Statuerunt lo 2.

Tatuiren los sobredits Prin-
ceps, que las exorquias de no-
bles, çoes Magnats axi cau-
llers, com de burgesos, que to-
stèps vengā en poder del Prin-
cep, çoes a saber tots los alous

lurs: car ço q̄ al Princep plau,
ha força de ley, mas delurs mobles façā los dits
exorcis tot ço quels placia, a parents, o Esçleyas,
o donen per lurs animas.

1. **PERE** terç en la Cort de Ceruera,
any 1359. Cap. 22.

VLtra aço ordenam, que farons, o fars du-
rant la present guerra se façā per los locs
maritims en tots aq̄lls locs, en los quals
son acostumats de fer, a despesas empero de aq̄lls
qui a quells fer son strets.

2. **LOMATEIX** en la Cort de Mont-
so, any 1363. Cap. 38.

DE aqui auant ordenam, que farons, o
fars durant la present guerra se façā per
los locs maritims en tots aquells locs
en los quals son acostumats de fer, a despesas
empero de aquells qui aquells fer son acostu-
mats.

DE REMISSIO DEL QVINT. TIT. II.

1. **PHILIP** Princep, y Loctinent general
de Carles en la primera Cort de
Mòtso, any 1347. Capítol
de Cort 7.

COM per prouisio feta per vostra
Altesa, dada en Valladolid a 4. de
Iuliol del any 1343. se estada feta
merce, gratia, y donatio irrenocable a totas, y qualseuol personas
naturals del Principat de Cathalu-

ña, y Còtats de Rossello, y Cerdanya, y altres ha-
bitants en aquells, vassalls empero, e subdits de
sa Majestat, que armaran a lurs costs, y despesas
qualseuol fustas, o bergantins, pera defenſa de di-
ta costa, y offensio de los enemics, del quint que
a sa Majestat li pertany de qualseuol presas en la
mar, declarant sa Majestat, que lo que pèdran sie
tot lur, e quen pugan fer a sa voluntat, manant al
Loctinent general, y al capita general dels dits
Principat, y Comtats, y altres qualseuol officials
Reyals, que la dita prouisio Reyall feruē, y no de-
manen res de dit quint pertanyent a sa Majestat,
segons aquestas cosas, y altraz en dita prouisio
Reyallargament son contengudas: e com lo cõ-
tengut en dita prouisio fins aci no sie obseruat,
pertant per remoure tota manera de dubte, e do-
nar animo alas ditas qualseuol personas qui vol-
ran entendre en armar ditas fustas, y bergantins,
se supplica a vostra Altesa, q̄ per capítol de cort
vulla ratificar, y confirmar, y de nou concedir, y
atorgar la dita prouisio Reyall, e totas, e sengles
cosas en aquella contengudas, e manar esser dita
prouisio obseruada, axi per lo dit Loctinent ge-
neral, o per lo Balle general, com per altres offi-
cials Reyals, prohibint als dits officials Reyals, q̄
del dit quint, ni altre qualseuol dret a sa Majestat
pertanyent, no pugan res demanar, ni de aquells
en ninguna manera se pugan entremetre, cõ axi
vulla esser tot acquist a las personas qui ditas
presas hauran fetas, com dit es. Sa Altesa a part
fora de constitutio, y de capítol de Cort manara
effeuar la dita prouisio, specialment en fauor
de aquells qui armaran las galeras que ara se tra-
ctan de armar.

DE PAV, Y TREVA. TIT. III.

1. **IACME** primer en Vilafranca,
any 1218. Cap. vnis.

A honor

AHonor de Deu omnipotent, qui
autor es de pau, e amador de cha-
ritat, e d̄ la gloriosa mare sua Ver-
ge Maria, e de tots los Sàct̄s. Nos
en lacme per la gratia d̄ Deu Rey
de Arago, Comte de Barcelona,
y senyor de Mòtpeller, dels predecessors nostres
seguints las vestigias, volents a la vtilitat publica
de tota la terra consellar, e proueir, hauda delibe-
ratio, e consell del Comte don Sàs procurador,
e frare de nostre auí paternal, e den Exemeno
Cornell, e den P. de Osona, e den Guillem per la
gratia de Deu Vezcomte de Cardona, den G. de
Ceruera consellers nostres, e dels venerables pa-
res çoes a saber Ramon per la Diuinal prouiden-
tia Archebisbe de Tarragona, den G. de Vic, P. de
Vrgell, P. de Tortosa, e den Sans de Çaragoça
Bisbes, e dels nres nobles de Arago, e de Catha-
lunya, los missatgers den G. per la gratia de Deu
Vezcõte de Cabrera, den G. per aquella mateixa
Vezcõte de Bearn, Arnau per aquella Vezcõ-
te de Castellbo, den R. Folc, den R. Galceran, d̄
Huc de Maraplana, den Benet de Çaportella, d̄
Bertran de Saga, den Huc de Tarroja, den P. de
Ceruera, den R. de Montcada, den G. Ramon
Danglala, den B. G. de Peramola, den A. de Ti-
mor, den G. de Saguardia, den Guillem Dodaña,
e de altres molt nobles de Arago, y de Cathalu-
ña, de ciutats, e de vilas, paus, e treuas fem, e con-
stitum, de Cinca entro a Tortosa, e entro a Sal-
sas, ab sas contradas. Mas com aquellas cosas q̄
al Diuinal coliment son estadas deputadas deuar
los vills de jam hauer, en la primera constitutio de
pau sots pau nostra, e treua posam totas Esçleyas
ab cimiteris de aquellas, e sacraris, perço car per
special cẽtura d̄ homens en los bens de Deu son
entefas, e ab totas cosas de aquellas, mobles, e si-
mouents, e ab homens de aquellas cosas.

1. Itē sots aquesta pau, e treua posam tots cler-
gues en qualque orde sian constituits, e monjos
reglars, e santimonjals, Spitalers, Templers, e fra-
res del san̄t Sepulcre, e tots altres homens reli-
giosos, e monastirs, e locs religiosos, e tots ho-
mens, e possessions lurs, e altraz cosas mobles, e
no mobles, e simouents.

2. Item immunitats, e saluetats del Temple, e
del Hospital de Ierusalem, sots aquella mateixa
pau stablim, e encara dels altres venerables locs.
Stablim empero, que de aqui auant la casa del
Temple, e del Hospital, e altre venerable loc reli-
gios no recba nouellas saluetats, sens consell del
Diocesa Bisbe, e del veguer nostre.

3. Item sots aquesta pau son viduas, orphens, e
pubills, e las cosas lurs, mobles, e no mobles, e si-
mouents.

4. Item guiatges, e penons, e totas regalias fer-
mament esser obseruadas, e guardadas sots aq̄sta

pau, e seguretat manam.

5. E tots los vincts a nostra cort, estant, anāt,
tornāt, ab totas lurs cosas mobles, e no mobles, e
simouents.

6. Item sots aquesta pau son ciutadans, burge-
sos, e tots altres habitants de castells, e de vilas
del Rey, e de Esçleyas, y de vilas, e de locs reli-
giosos, o en ciutats, vilas, o altres locs habitants, e
totas lurs possessions, penyoras, e totas cosas axi
mobles com simouents.

7. Item sots aquesta pau son tots Ineus, e Sar-
rahins, los quals sots se, e guarda Reyall en Ca-
thalunya stan, e lurs cosas, e possessions.

8. Item sots aquesta pau son camins, stradas, e
vias publicas, e tots homens, axi domesticos, com
peregrins, mercaders, e altres per aquells anants,
e tornants, ab totas cosas que ab si duran, o por-
taran, e que negu deaquen no eluasca los cam-
inants, o en cors propri, o en cosas lurs faça res
de injuria, ni de greuge, exceptats cauallers, e lurs
fills, que entre si manifesta guerra hauran, excep-
tats homens propis, los quals a lurs senyors los
pendre sie legut en cami.

9. Item vilans, e vilanas de Esçleyas, de mona-
stirs, e daltres locs religiosos, e nostres, e totas las
lurs cosas, mobles, e no mobles, e simouents sots
seguretat de pau, e de treua stablim: empero si ab
armas seran en malefici presos, lo dānatge aqui
a ells donat, no sie request per pau trencada, axi
empero, que si dins los termens del castell, en lo
qual habitan seran presos, sens ninguna reempfo-
sien ab solts, si empero fora los termens del castell,
en lo qual habitan seran exits ab armas, e serā pre-
sos, o algun mal hauran pres, no sie request per
pau trencada, ans sie imputat a ells, si doncs las
suas cosas no seguien: los homens empero de ca-
uallers si en malefici serā presos, no sian requests
per pau trencada, vuller que hajin pres damnat-
ge, o sian presos.

10. Item encara stablim, e posam sots seguretat
de pau, e de treua vilans, e vilanas de cauallers, axi
de aous, com de seus, ab rotas bestias menudas, e
grossas, sis vol ab totas, pocas, o grans, o sian are-
gas, o no, o conuents alauraho, o no, ab instru-
ments arecs, e ab sos jouers, e aquells qui aquellas
guardaran, o governaran: en axi que negu las be-
stias d̄ aquells prena, o encara en propri cors dels
dits pagefos negu dan no do, si doncs en malefici
no seran trobats, o en caualcadas ab lurs se-
ñors, o ab altres iran.

11. Item bestias aregas de cauallers, ab sos instru-
ments, e ab aquells que aquellas guardaran, e go-
uernaran sots aquella pau esser stablim.

12. Item sots aquell mateix regiment de pau
sian abeyllars, pallers, molins, colomers, e oliuars,
ab lurs fruyts de qui suulla sian.

13. Item sots constitutio de la dita pau manā, e
fer ma

fermament stablim, que si alguna cosa per indiuis de algus sera comuna, q̄ la vna part sie fors treua, y altra no, aquella part que sera sots pau, salue altra qui sots pau no sera.

14. Prohibim mes auant, que negu no meta foc a noure, o suppos foc, e qui ho fara, axi com a trencador de pau sic haut, e tengut.

15. Si algu empero la sobre escrita pau en alguna cosa, o en alguns capitals trencara, o corrompre presumira, dins quinze dies a monestatio del nostre veguer, o del diocesa Bisbe lo dan satisfaccia a aquell, a qui lo dit mal sera fet, en simple, apres empero quinze dies, en doble, e donen mes auant sexanta sous a nos, e al Bisbe, als quals lo clam de la pau, e treua trencada es conegut per ranyer, si cauallers seran, o lurs fills, o nobles, o balles, o homens de vilas aquells qui la pau hauran trencada, mas los pagefos, e altres homens donen vint sous de pena, de partidora segons que en las paus de nostres predecessors es atrobat, e atorgat: si empero dins quinze dies primers, lo trencador de la stablida pau, e treua en simple no esfinenara, depuis axi com dit es en doble do, e aquest doble sie partit segons que en las paus de nostres antecessors es trobat esser stablit. E vltra aco si dins quinze dies per nos, o per lo Bisbe, o per nostre veguer, o missarges lo dit trencador de pau lo dan no esmenara, daqui auant aquell malfeytor, o companyons, o coadjutors, o conselladors de aquell per lo Bisbe sien excomunicats, e puy de la dita pau, e treua sien entesos esser separats, axi quel mal que per aco a ells sera donat, no sie request per pau, e treua trencada. Saluas empero las bestias de lauraho ab lurs instruments, abellars, pallers, colomers, molins, e oliuars.

16. Mas si lo malfeytor, o los seus ajudadors fan algun mal al dit que relant, esmenarli ho deuen per pau trencada.

17. Daquesta empero pau foragitam heretges manifestes, e los qui creuen en ells, e fautors, furadors, ladres, e lurs rebedors, establiats sobre tot, e fermament manants, que ningu no de fena aq̄lls, ans manifest aquells, e en totas maneras los esquin.

18. Volem empero que negu no mantenga tres cadors de pau, ne robadors, ni algun que sie bara appellat, si nos voltra per iudge de cort excusar.

19. Anyadints sobre tot, e fermament stabliats manam, que aquellas cosas qui de nostres antecessors son stablidas de paus, e treuas seruadoras, e tenidoras, inuiclablement de tots sien tengudas, seruadas, e guardadas.

20. Los trencadors empero de pau sic tenguts de assegurar, e penyoras metre en ma del nostre veguer en proprias personas.

21. Si empero lo senyor qui aquells a malfeta menara, o aguerria, volta assegurar, e penyoras me

tre per si, e per los cauallers, e homens qui de casa, e de compayia sua sien estats, sien rebudas.

22. Si empero homens de monastirs, o daltres locs entre si damnatge daranen cors, o en cosas, e aquest clam al dit veguer peruendra, remeta aq̄lls, o aquell als senyors propis, e si dins quinze dies lo dan en poder de lurs senyors esmenar no voltra, daqui auant lo veguer nostre prena penyoras en personas proprias, e aquella causa per si deguda sots son juy sie remenada.

23. Item statum, e manam, que aquestas paus, e treuas sie fermas, e duradoras de aquest die, fins a la festa de sant Michel primer vinent, e daqui entro a deu anys continuus complits.

24. Item stablim, e manam, que tots cauallers, e ciutadans, e homens de vilas de catorze anys en sus aquestas paus juren, que aquellas tengan, e defenen feelment sens frau.

25. Cascu empero amonestat del Bisbe, o de nostre veguer, o com en altra manera ell aco sabra, e jurar no voltra, daqui auant sie excomunicat del Archebisbe, e Bisbes, e sie de pau, e treua foragitat, e sie destret per aquells paus jurar, e a major fermetat nos en lacme p̄ la gratia de Deu Rey de Arago, Cõte, Barcelona, e señor de Mõtpeller, e Sans Procurador nostre, e altres nobles juram ab nostras proprias mans per Deu, e aq̄ts quatre sançts Euagelis, totas las cosas de susditas feelment obseruar, tenir, e defendre sens frau, e enginy algun. Fetes aco a vuyt de las calendas de Iuliol lany de nostre Senyor Mil doscents, y deuyt, Senyal de lacme per la gratia de Deu Rey de Arago, Comte de Barcelona, e senyor de Montpeller qui aco juram. Senyal den G. Vezcomte de Cardona qui aco jur. Senyal den A. de Castellnou qui aco jur. Senyal den Ramon Folc Vezcomte qui aco jur. Senyal den G. de Maraplana qui aco jur. Senyal den G. Galceran qui aco jur. Senyal den B. Caportella qui aco jur. Senyal den Ramon de Ceruera qui aco jur. Senyal den Ramon de Montcada qui aco jur. Senyal den Ramon de Puiguer qui aco jur. Senyal den G. Dangleola qui aco jur. Senyal den Ramon Alemany qui aco jur. Senyal den G. de Ceruera qui aco jur. Senyal den G. Ramon de Montcada Vezcomte de Bearn qui aco jur. Senyal den Huc de Tarroja qui aco jur. Senyal den Pere de Ceruera, e de Pere de Angleola qui aco juram. Senyal den Pere de Vilaragut qui aco jur. Senyal den G. de la Guardia qui aco jur. Senyal den Pere de Sanctaugenia qui aco jur. Senyal den Pere de Balona qui aco jur. Senyal den Pere de Saualsona qui aco jur. Senyal den Pere de gurb qui aco jur. Senyal den B. de Benages qui aco jur. Senyal de Sparagam qui aco jur. Senyal den G. de Brull qui aco jur. Senyal den G. de Puigmenor qui aco jur. Senyal den Benet de Bellpuig major

major qui aco jur. Senyal den R. de Salfores qui aco jur. Senyal den B. Alfanec qui aco jur. Senyal den Ramon de Vilamontana qui aco jur. Senyal den R. Montredon qui aco jur. Senyal den A. de Marimõ qui aco jur. Senyal den R. de Talamanca qui aco jur. Senyal den Vilagelans qui aco jur. Senyal den R. Vaner qui aco jur. Senyal den B. Darell qui aco jur. Senyal den B. den Garnes qui aco jur. Senyal den G. de Sãtafe qui aco jur. S. de Benet de Tortella qui aco jur. S. de Oliuet Do lo qui aco jur. S. de Guerau de Castell qui aco jur. Senyal den Benet de Montreal qui aco jur. Senyal den A. de Castellet qui aco jur. Senyal de R. de Luça qui aco jur. Senyal den G. Serra qui aco jur. Senyal den G. de Muncada qui aco jur. Senyal den G. de Ceruello qui aco jur. Senyal den R. Berenguer Dager qui aco jur. Senyal den G. de Mediona qui aco jur. Senyal den B. de Castellbisbal qui aco jur. Senyal den G. Tarragona. Senyal den B. de Portella qui aco juram. Senyal den G. de Guardia de Montserrat qui aco juram. Senyal den R. de Mafsons. Senyal de G. de Marles. Senyal den B. de Lers qui aquestas cosas juram.

2. L O M A T E I X en Tortosa, any 1225. Cap. vnic.

EN nom de Iesu Christ, coneguda cosa sie a tots, que com nos en lacme per la gratia de Deu Rey de Arago, Cõte de Barcelona, e senyor de Montpeller, la Creu hajam presa a combatre las barbaricas naciõs, appellats de Tarragona, e Bisbes, e nobles, e ciutadans de Cathalunya a Tortosa tots ensemps fossen vinguts, per donara nos consell, e ajuda al negoci de la Creu a promoure, e lo statem de la terra en mils reformar, los dits Archabisbe, e Bisbes de Vic, e de Barcelona, de Leyda, e de Tortosa frare Bremond Archimestre del Hospital, e en Berenguer de Cabany Comanador de la tibera G. de Montcada Vezcomte de Bearn R. de Ceruera G. de Ceruello, per si, e per Arnau de Castellbo, e per en Ramon Galceran, e G. de Claramont per si, e en R. Alamany, y en Ferrer de sant Marti G. de S. Vicens per si, e per en G. Vmbert, e en G. de Palafoles P. de Montgri, per si, e per en Pons G. frare seu, e per en Dalmau de Rocaberti. Item de las ciutats de Barcelona, Berenguer Burguet veguer e Peregrony, e Ramon de Plegamans, Benet de Salcet, Benet Baniti de Gerona, Arnau de Besalu balle, Martinet de Vic, de Leyda R. Raboñer R. Rodon, Pere Sans, e vniuersos prohombres de Tortosa, e altres clergues, cauallers, ciutadans, e prohombres, y fossen venguts, e car lo temps se

aprobis maua de la nostra hostia fer, e la triga engendraua perill aqui de reformatio de pau, e treua, e del statem nostre, e de la terra en mils retornar, ab aquellas haucem tractat diligentment, e haguts desliberatio, e consell saludable, paus, e treuas en Cathalunya de Simca entro a Salas haucem formadas en aquesta manera.

1. Primerament seguint las pitjadas de nostres antecessors, las cathedrals Esigleyas, e totas las altres cimiteris, e sacuaris, sots pau, e treua stablim, en axi que algu aquells, ols cimiteris de aquellas fets, o a fer, no gos esuañir, o trencar, e daquen res no gos traer: los trencadors, p̄ pena de sacrilegi sian ferits, la qual lo Bisbe diocesa haja, lo dany en doble a aquell quil mal haura reebut, primer entegrament restituit.

2. Las Esigleyas empero encastelladas sots aquella mateixa deffenso de pau, e de treua stablim, en axi empero, que si robadors, e ladres en aquellas Esigleyas robatia, o alguns, maleficus haurã ajustat, de aco sie fet clam al Bisbe, en lo Bisbat del qual comes sera, e al nostre veguer, e de aqui auãt per nostre juy co que comes sera, sie esmenat, o de la dita pau las Esigleyas sian separadas.

3. Las senyorias empero dels Bisbes, de clergues, de canõges, e de monastirs, e de Esigleyas, e las senyorias nostras, sots aquella mateixa pau, e treua, e seguretat stablim.

4. Item sots aquella mateixa pau, e treua stablim tots clergues, e Esigleyas, en qual que orde sian constituits, e lurs cosas mobles, e no mobles, e simouents.

5. Item sots aquesta pau constituita tots homens, e possessions de Esigleyas, e de clergues, e de bens lurs mobles, e immobles, e simouents.

6. Item sots aquesta pau sian las casas venerables del Temple, e del Hospital de Ierusalem, e tots los monastirs, e lurs granjas, e cascuns altres locs religiosos, e altres cascuns Hospitals, e tots lurs homens, e possessions, e totas otras cosas mobles, e immobles, e simouents.

7. Item sots aquesta pau sian viduas, pubills, e orfens, e totas miserables personas, e totas lurs cosas mobles, e no mobles, e simouents.

8. Item sots aquesta pau sian castells, vilas, masos, casas, e possessions de Magnats, e de tots altres cauallers, e otras cosas lurs, e de lurs homens, o sian alous, o seus.

9. Item sots aquesta pau sian ciutadans, burgesos, e tots altres habitants de castells, e de vilas de Cathalunya, e de vilas de Esigleyas, e de locs religiosos, e totas lurs cosas, e drets, e totas possessions, las quals per aquells en vn, o en diuersos locs, e per vn, o per diuersos titols son possedidas.

10. Item sots aquella mateixa pau sian camins, e estradas, e tots homens axi domesticos, com peregrins, mercaders, e tots altres per aquells anats, e retornats,

e retor nants, ab totes coses que ab si portaran, e menaran.

11. Item sots aquesta pau si Iueus, e Sarrahins, qui sots se, e guarda Rey en Cathalunya habitā e totes coses, e possessions lurs.

12. Item sots aquesta pau sien vilans, o vilanas, e pagefos de totes las Esgleyas, e de clergues, e de locs religiosos, e de cauallers, e de burgesos, e de ciutadans, e totes lurs coses mobles, e no mobles, e simouents, e bestias aregas, e no aregas, o nellas, o bous, caualls, e eguas, afens, e someras, e totes altres bestias grossas, e menudas, e tots altres bens de pagefos, e de pagefas, a dret de cauallers pertanyents, o sien dalous de cauallers, o de feus.

13. Item sots aquella mateixa pau sie tots molins, colomers, payers, masos, calas, caps, vinyas, e tots arbres de qualque linatge sien, trillas, ortas, ortals, e generalment totes altres coses, quis pugan hauey, ni posseir, e encara quasi posseir, e tots homens, e fembras de qualque conditio sie, o linatge, exceptats cauallers, e lurs fills de quinze anys a ensus, qui entre si guerra hauran, ab tot lur arnes, e exceptats homens propis, los quals a lurs senyors sie legut encami, o fora pendre los.

14. Item sots aquella mateixa pau sien tots homens de qualque conditio sien, Dignitat, o linatge, o orde a nostra Cort veniats, tants, ne encara tornants, entro que a lur propri sien tornats, e apres.

15. Item sots aquella mateixa pau sien guiatges nostres, e segels, e de nostres antecessors, e los censals, e las pensions, e totes nostres regalias.

16. Item stablim, que ningun mercader stray, e altre no sie penyorat en vila, o fora vila, sino que sie deutor principal, o per altre fermaça, y sino sera trobada fadiga de dret en la vila de hont aquell mercader sera manifestament, en los quals encara coses en la vila tant solament, per autoritat de nostre veguer sie penyorat.

17. Item sots aquesta pau stablim, que si algun caualler, o algun altre sobre pau, e treua trencadas, o de algun altre dans, de algun altre se clā, el defenedor amonestat per lo veguer no li voltra en dret, axi com deura respondre, o en altra manera satisfet, mostre aço lo veguer al Bisbe diocesā, que moneſt aquell que satisfassa al clamer: e si amonestat no ho voltra fer, sie excomunicat del Bisbe, e del veguer, e peccaris sie gitats de pau, e de treua, ells, e las lurs coses, e a satisfactio lo veguer aquell contrestament destrenga, e si peruentura lo Bisbe sera negligent, lo veguer, no resmenys strenga lo malfeytor a satisfer.

18. Item sots aquesta pau stablim, que ningun caualler, o algu altre per guerra, o per altre fet, foe no mera a noure a algun.

19. Item sots aquesta pau stablim, si algun no-

ble algun caualler seu reptara, o algun altre clā de ell haura, e aquell caualler se volta escondir del dit reptament, segons los vsatges de Barcelona, e dels altres clams dret fet, segons que deura, e lo senyor son escondiment, o dret no voltra pendre, mas aquell voltra agreujar, nos siam tenguts aquell caualler seu contra aquell noble defendre, e ajudar: si empero aquell caualler del dit reptament escondit nos voltra, segons los vsatges de Barcelona, o de altres clams no voltra fer dret que deura, que siam tenguts deffendre, e ajudar lo dit senyor contra aquell caualler.

20. Item sots aquesta pau stablim, que algu no port funicol, gucia, o gata, o algun giny contra algun, sens especial licentia nostra, e manament, ne traga ab aquells, si dons daço, no ha de nos, o de nostres antecessors priuilegi special.

21. Item sots aquella pau stablim, que ningu veguer, ni balle, ni caualler, ni fill a caualler, o qualque altre, que no faça questa de blat, sino de sos propis homens, e qui aquesta pau dins quinze dies, puys que amonestat sera, jurar no voltra, daquesta pau ab totes las suas coses sie foragitat, e si peruentura algu dan, o injuria donara, o fara a aquells qui sots aquesta nostra pau seran, per lo veguer nostre a satisfer sie constret, segons la forma de la pau, lo mal empero qui a ells fet sera, null temps sie esmenat per pau, e treua.

22. Item stablim, que si algu contra la tenor de la pau pendra algun homen aquesta pau constituit, en continent se tenga per gitat de pau, e de treua, e tots los locs aytātbe qui aquell haurā reebut, en los quals lo pres hauran tingut ab assentiment, e voluntat del senyor del loc, o qualque cosa de mal, o de dan a ell, o a sos locs sera fet, ne gu temps li sie esmenat, si abans que mal daquen li sie fet, lo pres haura restitnit, per la preso faça, e do segons que en los vsatges es contengut. Per inuasio empero de pau do per pena cent y vint sous de Barcelona de doble, en los locs que corra moneda Barcelonesa. En los locs empero en que moneda jaquesa corra, do sexanta sous si pendra caualler, clergue, ciutada, o burges, per altre empero aytambe sie fet, axi com en los vsatges es contengut, e do per pena sexāta sous Barcelonesos, en loc empero en que corren jaquesos, don per pena vint sous, de la qual pena haja aquell qui sera estat pres la meytat, e la otra meytat entrel Bisbe, el veguer per eguals parts sie partida, la pena no resmenys del sacrilegi per clergue pres, al Bisbe sie donada. Dels malficis empero tro ara donats en pau, e treua, o en altra manera los malfeytors restitueſcan los dās donats, o façan en mans del nostre veguer compliment de justitia a tot clamant.

23. De aquesta pau foragitam tots heretges, e fautors,

fautors, e recebedors daquells, e los reptats de bauſia que nos voltran escondir segons los vsatges de Barcelona, e manifestos homeyers, o ladres.

24. Itē stablim, q̄ si homēs de monastirs, o d' Esgleyas, o d' altres locs religiosos entre si darā dan en cors, o en bens, e clā al veguer del Rey ne sera vengut, remeta aquell, o aquell al senyors propis, e si aquells dins quinze dies lo damnatge en poder delurs senyors esmenar no voltran, daqui auant lo veguer del Rey prena penyora en proprias personas, e allo fet, sie determinat per deguda si, sots juy daquell.

25. Item stablim que si algun tendra penyoras d'alcun noble, o caualler, e aquell noble, e caualler las demantidas paus trencara, la penyora sie als creadors salua en totes rēdas: mas las fortaleas, e poreſtats per lo veguer sien derrocadas, si lo dit noble, o caualler segons la forma de la pau lo malficis no voltra esmenar.

26. Item cascun veguer jur las ditas paus observar, e defendre, e segons la forma de la pau en totes coses enantar, los trencadors empero de la pau sien tenguts assegurar, o penyoras metre tinentes, en ma de nostre veguer cascun per si. Si empero lo senyor qui aquells al malficis menara, o a guerra, voltra assegurar, o penyoras metre per si, e per los cauallers, e altres homens qui de casa, e companyia sua seran, sien reebudas.

27. Encara mes stablim que nenguns masos nostres, o de Esgleyas, o de locs religiosos, o de homens en vilas habitants, quis quels tinga, los habitants forçats, procuracions, albergas, acaptes, o altres exactions algunas demanar, e fer no presumesca, la qual cosa qui ho fara, axi com a trencador de pau, a pena sie tengut. E aço tot sie entes en bona fe, e bon enteniment.

28. Si empero algun la defus escrita pau en algun, o en alguns capitols gosara trencar, de continent al veguer clam ne sie posar, qui amonest lo trencador, e si dins quinze dies puys que amonestat vna vegada tant solament ne sera, no voltra lo dan que donat haura esmenar, o de estar a dret en ma del veguer satisdar, e penyoras tinentes posar, daqui auant lo Bisbe vet aquell, e de aqui auant lo veguer git lo de pau, e de treua, e ab tota la pau, segons que a ell sera vijares, contra lo malfaytor, e las suas coses enlurgesca, fador a ell, e als manifestos fautors sens lo damnatge que pora, exceptat que foc no meta, tro sols que en doble restitueſca lo damnatge donat, e totes las despesas, las quals lo actor, el veguer ab tota la pau hauran fetas, en simple restitueſca, e sobre tot per pena pac cent y vint sous de Barcelona de doble al Bisbe, e al veguer, si aquells qui las paus trencaran seran cauallers, o

fills de cauallers, o balles, o homens de vilas, los pagefos empero, e tots altres homens, per pena donen al Bisbe, e al veguer quaranta sous Barcelonesos de doble, en los locs hont moneda Barcelonesa a acostumat de correr. En altres empero locs hont jaquesos corren, donen al Bisbe, e al veguer per pena quaranta sous, si aquells qui las paus trencaran seran cauallers, o fills de cauallers, o balles, o homens de vilas: los pagefos empero donen al Bisbe, e al veguer per pena vint sous, e tots aquests diners de la pena, e la mittat del doble del dany donat, sie diuisada per mig, e la vna meytat sie del Bisbe, y la otra meytat sie del veguer, e la romanent meytat del doble del dan donat sie tota de aquell qui ha soferta la injuria.

28. Item stablim, que si algun moneda Barcelonesa, o jaquesa falsara, o a fondre en altre loc aportara, o alguna billonalla de Cathalunya traurā, axi com a falsari de moneda sie punit, e si algun aquell pendra, de totes las coses que enuers ell seran trobadas, haja la terça part, e la persona ab totes las coses amen, e liure al veguer, o a son procurador, volem empero, que axi magnats, e cauallers, com ciutadans, e habitants de castells, e de vilas, de catorse anys ensus la dita pau juren, e en bona fe obseruē. E si algun magnat, o caualler, o ciutada, o habitador de castell, o de vila, aquesta forma de pau dins vuyt dies puys que sera per part nostra amonestat, jurar no voltra, sapia ser ab totes las suas coses de aqui auant posat fora pau, e contra aquell agreuiarem las nostras mans spiritualment, e temporal, segons que veurem que faça fer.

29. Item stablim, e manam, que las paus, e aquestas treuas sien fermas de aquest die, ços sis calendas madij, entra la festa de sanct Michel pus prop seguent, e daquella festa de sanct Michel entro a cinc anys continuous, e complis, e a major fermetat de aquestas paus, e treuas, nos en lacme per la gratia de Deu Rey de Arago, Comte de Barcelona, e senyor de Montpellier juram en nostres mas proprias, per Deu, e per aquests quatre sancts Euangelis, segons que defus es scrit, axi tenir, e inuolablement observar, fet es aço a sis dies de las calendas de Maig en lany de nostre Senyor Mil doscents vint y cinc. Signū den Iacme per la gratia de Deu Rey de Arago, Comte de Barcelona, e senyor de Montpellier qui aço juram. Senyal den Pere Vezcomte de Bearn qui aço juram. Senyal den R. de Ceruera qui aço juram. Senyal den G. de Ceruello qui aço juram. Senyal den Ramon de Mōtcada qui aço juram. Senyal den G. de Sanct Vicens qui aço juram. Senyal den Pere de Montgri qui aço juram. Senyal den B. de Malon qui aço juram. Senyal den Dalmau a Castello qui aço jur. S. den Pere Sauassona

E qui aço

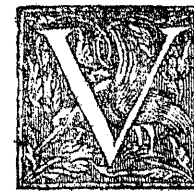
qui aço jur. Senyal den Pere de Tauertet qui aço jur. Senyal den B. de Mcalla qui aço jur. Senyal den Ramon de Manleu qui aço jur. Senyal de B. de Salfores qui aço jur. Senyal de R. Beldie qui aço juram. Senyal den G. Despareguera qui aço jur. Senyal den G. desbruny qui aço jur. S. den P. de Bellpuig qui aço jur. Senyal den R. de Besora qui aço jur. Senyal den Gilabert de Malan qui aço jur. Senyal den Miro de Luca qui aço jur. Senyal den G. de Marles qui aço jur. Senyal den B. de Tornamira qui aço jur. Senyal den B. de Puigalt qui aço jur. Senyal den B. Muntreal qui aço jur. Senyal den Ramon Descoll qui aço jur.

3. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona any 1413. Cap. 24.

A Coratge hauem nostres subdits de vexacions releuar, e comprimir la audacia dels malignes, obligats perço statum, e encara ordenam, que per deute ciuil negu no pugua donar clam per via de constitutions de pau, e de treua, e si donat sera, que en ninguna manera no sie admes, si empero per los venedors de censals, los quals vulgarment en Cathalunya son appellats censals morts, violaris, o altres censos, los possidors, o quasi seran despullats de las pensions perpetualls de aquells, per malitiosa denegatio de la pensio de aquell, en forma que segons doctrina de dret comu pugua esser dita violenta spoliatio, o per repulsió d' presentia de las personas dels dits deutors, per raho de hauer, e exigir las ditas pensions, los sera feta alguna violentia, çoes tancant las portas de lurs vilas, o locs, o als demanants hauran fetas menassas, si encara lo jurament, lo qual per obseruatio de paga annual haurá prestat los dits deutors, o obligats no hauran dubtat de infringir, contra las prometencas, e religio prestada venint, en aquest cas, concurrerent alguna cosa de las demantadas, se pugua en aquests casos, e quiscun dells donar clam de pau, e de treua, e donar deure esser admes, precent empero en aquests casos informatio summaria dels cas qui sera afermat en lo clam, guardense empero los officials, als quals se pertany de tals cosas conexas, que sots cuberta de spoliatio, si doncs noy haura verdadera spoliatio, que la dita querela no admetan, si las despesas per lo querelat fetas, e demnages sostenguts volen cujtar, aquest empero nostre statut no volen esser perpetuall, mas volen que dur tant solament fins a las primeras Corts finidas, celebradoras en Cathalunya.

DE REMISSIO DE BANS, E PENAS, EN CORTS. TIT. IIII.

1. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, any 1413. Capítol de Cort 9.

VOS Senyor remetats de present, e hajats per remesos als braços, e staments de la dita Cort, e quiscun dells, e a ciutats, vilas, e locs del dit Principat, e a singulars personas de aquells, e a quiscun dells, e a lurs homens totes, e senglas penas, e terços comesos, o deguts per censals, o violaris, hoc encara com haguessen trencats homenatges per no tenir hostatges, e totes altres penas de hosts fallidas, e de bans, encara que los dits bans deuallassen de qualseuulla excessos, o crims, o de terços, o de quarts, o de quints, o de obligations, o de compromisos, o de contractes, o de clams, o de fermas de dret, o de notaris qui no hajan seruada la constitutio de Perpinya sobre contractes, e altres cartas que hajan presas, o de sosteniments de bandejats, o de gitats de pau, e de treua, o de manleutas, e encara totes altres penas peccuniaras, e ciuils, no deuallassent de propis crims tro al die de vuy, e que las ditas penas, e altres cosas demuntadas, no puxan esser demanadas per vos senyor ne per vostres officials, e si per las ditas penas, e altres cosas hauria plet penjant, o proces, o penyoras per executio, que sie hagut tot per remes, e las penyoras tornadas. Plau al Senyor Rey.

2. ALFONS quart en la Cort de sanct Cugat, any 1419. Capítol de Cort 1.

VOS Senyor remetats de present, e hajats per remesos als braços, e stament de la dita Cort, e a cascu dells, e a ciutats, vilas, e locs del dit Principat, e a singulars personas de aquells, o a cascu dells, e a lurs homens totes, e senglas penas, e terços comesos, e deguts per censals, o violaris, hoc encara com haguessen trencats homenatges, per no tenir hostatges, e totes altres penas de hosts fallidas, e de penas, e bans, encara que los dits bans, o penas deuallassen de qualseuulla excessos, o crims, o de terços, o de quarts, o de quints, o de obligations, o de compromisos, o de contractes, o de clams, o de reclams, o de fermas de dret, o de notaris qui no hajan seruada la constitutio de Perpinya sobre contractes, e altres cartas que hajan presas,

presas, o de sosteniments de bandejats, o de gitats de pau, e de treua, o de manleutas, e encara totes altres penas peccuniaras tro al die de vuy, e que las ditas penas, e altres cosas demuntadas, no puxan esser demanadas per vos Senyor, ne per vostres officials, e si per las ditas penas, o altres cosas hauria plet penjant, o proces, o penyoras per executio, que sie hagut per remes, e las penyoras tornadas. Plau al Senyor Rey.

3. MARIA Confort, y Loctinent general de Alfons quart en la Cort de Barcelona, any 1422. Cap. de Cort 1.

VOS Senyor remetats de present, e hajats per remes als braços, &c. *ut in proxima procedenti, de verbo ad verbum.*

4. IOAN segon en la Cort de Montso, any 1470. Capítol de Cort 45.

COm sie acostumat vostra Majestat, en la conclusio de cascuna Cort atorgar remissio general, de qualseuol penas, e terços, quarts, e sinquenes ciuils, en las quals qualseuol subdits de vostra Excellentia sien incorreguts, en qualseuol manera fins en lo die de la conclusio de la dita Cort. Pertant la dita Cort supplica a vostra Celsitut, sie merce sua atorgar de present semblant remissio. Plau al Senyor Rey.

5. FERRANDO segon en la Cort de Barcelona, any 1481. Cap. de Cort 3.

Supplica la dita Cort, que placia a vostra Alteclaremetre de present, e hauer per remes als braços, &c. *ut in constitutione, del Rey Ferrando primer, y de Alfons quart demunt incertadas, &c.*

6. LO MATEIX en la tercera Cort de Barcelona, any 1503. Cap. 45.

MES a supplicatio de la present Cort remetem de present, e hauē per remesas, &c. *ut in curia anni 1493, cap. 68.*

7. LO MATEIX en la Cort de Montso, any 1510. Cap. 62.

MES a supplicatio de la present Cort remetem de present, e hauē per remesas, &c. *reliqua, ut in curia anni 1493, c. 68.*

8. GERMANA Confort, y Loctinent general de Ferrando segon en la Cort d' Montso, any 1512. Cap. 2.

MES a supplicatio de la present Cort de present hauē per remesos als braços, &c. *reliqua, ut in curia anni 1493, cap. 68.*

9. CARLES en la Cort de Barcelona, any 1520. Capítol 19.

MES a supplicatio de la present Cort remetem, y hauem per remesas, &c. *reliqua, ut in curia anni 1434, cap. 68.*

10. LO MATEIX en la segona Cort de Montso any 1542. Cap. de Cort 19.

LOS tres staments de la present Cort q' vostra Majestat celebra als Cathalans, &c. *reliqua, ut supra cap. 1.*

11. LO MATEIX en la terça Cort de Montso, any 1537. Capítol de Cort 10.

LOS tres staments de la present Cort que vostra Majestat celebra als Cathalans, &c. *reliqua, ut supra cap. 1.*

12. LO MATEIX en la quarta Cort de Montso, any 1542. Cap. de Cort 24.

LOS tres staments de la present Cort que vostra Majestat celebra, als Cathalans, &c. *ut reliqua, ut supra.*

13. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, any 1547. Cap. de Cort 48.

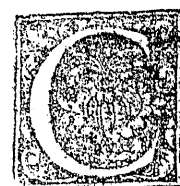
LOS tres staments de la present Cort que vostra Majestat celebra als Cathalans, &c. *reliqua, ut supra.*

14. PHILIP en la Cort de Barcelona any 1564. Cap. de Cort 30.

LOS tres staments de la present Cort que vostra Majestat celebra als Cathalans, &c. *reliqua, ut supra.*

DE CONFIRMATIONS
DE CONSTITVTIONS, Y
PRIVILEGIS. TIT. V.

1. PERE segon en la Cort de Barce-
lona, any 1283. Cap. 13.

Confirmats atorgam, e approbam
la constitutio feta per lo Senyor
Rey en Iacme çaenrera Rey de
Arago pare nostre, e aquella vo-
lem inuolablement esser obser-
uada, la qual comença. *En nom de
nostre Senyor Deu Iesu Christ, sic cosa manifesta
tots, que nos en Iacme per la gratia de Deu Rey de
Arago, Comte de Barcelona, senyor de Mòpeller, co-
mexent veritaderament, &c.* La qual constitutio,
en temps ab altras que deus nomenam, e confir-
mam junctament collegidas, e ab la solemnitat
del sacrament dels lueus, aeterna memoria hauē
manat en altra carta esser redigidas en escrits, e ab
nostre segell esser segelladas, dexar las aci de cō-
tinuar per la molta prolixitat de aquellas.

2. LO MATEIX en dita Cort.
Cap. 20.

Encara approbam, e confirmam lo statut
fet per lo senyor Rey en Iacme de bona
memoria Çaenrera pare nostre, en la ciu-
tat de Girona, sobre las vsuras, els altres capitols
en aquells contenguts, e aquell statut volem in-
nuolablement esser obseruat que comença, en
Iacme per la gratia de Deu Rey de Arago, e del
Regne de Mallorca, e del Regne de Valentia
Comte de Barcelona, e de Urgell, e senyor de
Montpeller, a tots los fots mecos de las terras, e
dels Regnes nostres gratia, e beniuolentia en per
tot temps, De la real beniuolentia se pertany axi
entendre als profits dels fots mecos, que foragita
das aquellas cosas que son damnosas a commu-
na y utilitat, a aquellas tant solament nodresca, e cō-
serue qui tornea a profit de cascu, &c. la forma
del qual statut fem metre en escrits, e las altras co-
sas axi com demunt se conte.

3. LO MATEIX en dita Cort.
Cap. 33.

Confirmam, e encara atorgam, e appro-
bam la constitutio feta a Ceruera, per lo
senyor en Pere çaenrera de bona me-
moria Rey de Arago, e aquella volem en tots
los capitols fermament esser obseruada, en aq̄llas
empero cosas que son en pau, e en treua volem
que se obseruada la constitutio de pau, e treua.

Iat sia ço que en la dita cōstitutio de bons arces
tant solament mensio se feta, la forma de la dita
constitutio comença axi. En lany de nostre Señor
1202. en lo mes de Setembre en la celebre Cort
a Ceruera, &c. la forma de la qual en escrits fem
metre ab altras axi com demunt se conte.

4. LO MATEIX en dita Cort.
Cap. 37.

Volem, e atorgam, e encara confirmam,
que la constitutio de pau, e de treua feta
en la ciutat de Barcelona, e confirmada a
Tarragona per lo Senyor en Iacme de bona me-
moria Rey Darago que comença. En nom de
Iesu Christ sapien tots, &c. la data de la qual es jus
lany de la Encarnatio de nostre Senyor Mil dos-
cets vint y vuyt, a dotze de las chalēdas de Ianer,
inuolablement se obseruada en tots los seus capi-
tols, las formas empero de la cōstitutio, e confir-
matio damunt ditas fem metre en escrits ab las de-
munt ditas.

5. ALFONS segon en la Cort de Mōt-
so, any 1289.
Capitol 33.

Ordenam, volem, e statuim, que tot ço
qui fo ordenat per lo molt Illustre Se-
ñor Rey en Pere de bona memoria pa-
re nostre, en la Cort general de Barcelona, se tē-
gut, e obseruat, saul tot ço que en la present Cort
es ordenat.

6. IACME segon en la segona Cort de
Barcelona, any 1291. Capitol
vnic.

EN nom de Deu se manifesta vniuersos,
que nos en Iacme per la gratia de Deu
Rey de Arago, de Sicilia, e de Mallorca, e
de Valentia, e Cōte de Barcelona, de grat, e certa
scientia per nos, e successors nostres loam, appro-
bam, e confirmā a vosaltres Prelats, ordens, reli-
gions, Comtes, e Vezcomtes, e Barons, nics hō-
mens, ciutats, e vilas, e locs vniuersos de Catha-
lunya, e nostres en perpetuum, totas libertats, pri-
uilegis, vfos, e consuetuts, e statuts atorgats gene-
ralmēt a vosaltres, per los illustres lo senyor Rey
en Iacme auí nostre, lo Señor Rey en Pere pare
nostre, e per lo Senyor Nalfons frare nostre, e
predecessors de aq̄lls, axi cō en temps dels pre-
decessors dells, mils hauer vsat vosaltres, e prede-
cessors vostres, e axi cō mils pot esser dit, y en-
tes a saluatio, y bon enteniment vostre, e dels
vostres: volents, e statuints, e encara ordenants,
las cosas demunt ditas totas, e sengles perpetua-
ment, e inuolable esser obseruadas, e ab aque-
sta pu-

sta publica carta dehim, e manam als veguers,
balles, corts, e altres oficials, e fots mecos
nostres presents, e esdeuenidors, que las ditas li-
bertats, priuilegis, vfos, consuetuts, e statuts ten-
gan, e obseruen, e façan de tots esser tenguts, e
obseruats, e a mayor cautela juram en anima no-
stra, e per la Creu de nostre senyor Iesu Christ, e
los sançts quatre Euangelis de aquells, ab las no-
stres mans corporalment tocats, las cosas demūt
ditas totas, e sengles tenir, e fer esser tengudas, e
encara obseruadas: en aço empero no confir-
mam, ne entenem confirmar algunas cosas, las
quals sien, o esser pugan contra las ordinations
fetas per lo dit senyor Rey frare nostre en la Cort
de Montso, o en frau, o diminutio de aquellas, ne
algunas cosas, las quals sien reuocadas per aque-
lla Cort de Montso, o ordenadas, o manadas es-
ser reuocadas: la qual cosa es feta a Barcelona a
9. de las chalendas de Setembre any de nostre se-
nyor 1291.

7. LO MATEIX en la segona Cort de
Barcelona any 1299.
Cap. 11.

Nos, e los successors nostres per tot temps
tengam, e seguēscam en nos, e façam te-
nir, seguir, e complir per nostres oficials
presents, e esdeuenidors, totas las ordinations, e
constitutions, e capitols fets axi en aquesta present
Cort, com en la general Cort de Barcelona, feta
per lo senyor Rey en Pere de bona memoria, cō
en la Cort de Montso, celebrada per lo senyor
Rey Nalfons frare nostre, com encara en la Cort
per nos celebrada en Barcelona, com encara en
altras Corts generals. E si per los nostres oficials
en temps passat es estat fet contra, ja es estat or-
denat esser en queit contra los oficials, e quen
sien punits.

8. LO MATEIX en dita Cort
Cap. 23.

Lo capitol de la Cort del senyor Rey en
Pere pare nostre lo qual comença. *Sta-
tuim encara, que cascu puga anar, e tor-
nar per mar, e per terra, a quals seuol locs, &c.* E lo ca-
pitol lo qual lo dit senyor Rey feu en la dita
Cort que comença. *Nos, o successors nostres no pu-
gan comprar, &c.* E tots los altres capitols de la di-
ta Cort del senyor Rey en Pere sien seruats, e
complits, axi com mils en aquells capitols es
contengut.

9. LO MATEIX en la Cort de Leyda
any 1301. Cap. 11.

Ordenam, e statuim, que tots los priui-
legis, e franquetas, libertats, constitu-
tions, e costumas, e encara vsanças, las
quals han equi son fetas, dadas, e atorgadas en ge-
neral, o en special a Prelats, religiosos, e clergues,
arics homens, cauallers, ciutadans, ciutats, e vilas,
o alguna persona, o loc per nos, e per los nostres
antecessors, e totas ordinations, e confirmations
de Corts generals passadas, romangan, e sien en
sa força, e en sa bona fermetat, saluant tot allo
que ordenat es en la present Cort, o ajustat, o en-
cara declarat.

10. LO MATEIX en la Cort de Ge-
rona any 1321. Cap. 14.

Statuim que lo capitol per nos fet en la di-
ta Cort de Leyda lo qual comença. *Item
ordenam, stablim que si algu proposera, o alle-
gara iurge delegat, asi esser sospitos, cessants las al-
tres opinions haja allegar, &c.* Sic tengut, e ob-
seruat.

11. LO MATEIX en dita Cort
Cap. 30.

Aquesta cosas nos Infant Nalfons del
demunt dit senyor Rey Primogenit, a re-
questa de tots los deual escrits, e de volun-
tat, e consell de aquel senyor Rey loam, atorgā, e
encara approbam, totas, e senglas cosas demunt
ditas, segons que demunt son contengudas: e a
major fermetat prometem en bona fe a tots, e sen-
gles deual escrits, qui a la dita general Cort ven-
gueren, e encara a tots altres de Cathalunya, qui
absents son, e al notari deual escrit, de nos de aq̄lls
dls quals se pertany, o pertanyer se pora, legitima-
ment stipulant, pactant, e recebant, e encara agra-
dablement juram en anima nostra per Deu, e per
la Creu de nostre senyor Iesu Christ, e los seus
sançts quatre Euangelis de nostras mans corpo-
ralment tocats, las demunt ditas cosas totas, e sen-
gles segons que demunt son ditas tenir, e com-
plir, e inuolablement obseruar, e fer obseruar, e
tenir, segons que demunt son contengudas.

12. ALFONS terç en la Cort de Mont-
blanc any 1333.
Cap. 22.

Statlim, e ordenam, que lo capitol fet per
lo senyor Rey en Pere de bona memoria
auí nostre, lo qual comença. *Los veguers no-
stres no puxan alguna cosa demanar, &c.* Per los
oficials nostres inuolablement esser obseruat.

13. PERE terç en la Cort de Perpinya any 1351. Cap.14.

Confirmants lo capitol en la Cort de Montblanc per lo senyor Rey Namfos pare nostre celebrada, ordenat, qui comença. *Ordenam que ningu no sie condemnat a mort. &c.* Volem aquell capitol segons la serie de aquell de aqui auant esser obseruat.

14. LO MATEIX en dita Cort Cap.25.

Volem encara, e atorgam, que lo capitol feten la Cort de Barcelona per lo senyor Rey en Pere de clara memoria befaui nostre celebrada, lo qual comença: *Atorgam, e encara approbam que leudas, &c.* Sens tota violatio, segons la sua tenor sie obseruat.

15. LO MATEIX en la Cort de Ceruera any 1359. Cap.1.

Primerament confirmant aquellas paraulas. *E tenguessem iustitia, e iurassent per dret* Posadas en lo vfarqe qui comença. *Altre noble, e honest, e profitos usatge me seren los sobre dits Princesps, &c.* E lo capitol fet en la segona Cort de Barcelona per lo molt illustre senyor Rey en Iacme auí nostre celebrada lo qual comença. *Ningu no sie condemnat sens coneguda de jutge &c.* Encara lo capitol fet en la Cort de Montblanc per lo molt alt senyor Rey Namfos pare nostre celebrada lo qual comença. *Ordenam que ningu no sie condemnat a mort &c.* Statuim quel dit viatge, e constitutions demunt ditas de aci auant sien obseruats, qual seuol acte per nos, o per altre en contrari fet, per lo qual aquestas cosas derogar no volem, en res no contrariant.

16. LO MATEIX en dita Cort, Cap.26.

Rerenim nos empero, e saluam que de aquellas constitutions temporals, o de algunas cosas en aquellas eontengudas, e de alguns actes qui daquen se seguescan, o seguir se puxan, no sie fet algun perjudici, o fer se puxa als Prelats, Baros, cauallers, e altres personas qual seuulla dins Cathalunya ya estants, o a algunas de aquellas en lurs libertats, franquetas, priuilegis, consuetuts, e altres qual seuol drets, ans totas aquellas sien, e romangan en lur força, e valor, axi com primerament, e ara stan, com totas aquellas cosas en la general Cort a vofaltres per los demunt dits, per

bon flament de la terra sens perjudici de aquells, sien estadas atorgadas.

17. LO MATEIX en la Corde Montso any 1363. Cap.30.

LA constitutio terça feta per lalt senyor Rey en Iacme auí nostre, en la Cort de Gerona que comença. *Statuim que lo capitol de la dita Cort del senyor Rey en Pere, qui comença. Las veguerias sien distintas, &c.* Manam per tostemps esser obseruada.

18. ELEONOR Confort e Loñinent general de Pereterç en la Cort de Torrofa any 1365. Cap.4.

ALa perfi reuocants la constitutio per laltre jorn feta en la ciutat de Leyda, en la continuatio de las presents Corts que comença. *Reprehensible no deu esser iudicat &c.* Volem que las constitutions de Perpinya, e de Ceruera, de las quals era feta mençio en la dita constitutio reuocatoria, segons lurs tenors inuiolablement sien obseruadas.

19. LO MATEIX Pere terç en la tercera Cort de Barcelona any 1373. Cap.de Cort 5.

Senyor que vos hajats a fer als dits tres braços, e al general de Cathalunya aytals cartas, a conseruati o delurs priuilegis, vfos, costumas, franquetas, e libertats, com lo Rey Namfos feu en la Cort de Montso, e lo Rey en Iacme auí vostre senyor en la Cort primera de Barcelona sobre lo fet de la sisa, confirmant aquellas sens empero nouella concessio, e perjudici vostre senyor. Plau al senyor Rey.

20. IOAN segon en la Cort de Montso any 1470. Cap.de Cort 15.

SVpplica la dita Cort, sie merce vostra, voler obseruar, e fer obseruar inuiolablement la constitutio per lo senyor Rey don Ferrando de gloriosa memoria pare, e predecessor de vostra Majestat feta en la Cort per ell celebrada en Barcelona la qual es del tenor seguent, *Supplica la dita Cort que vos senyor, e la senyora Reyna.* Plau al senyor Rey.

LO

21. LO MATEIX en dita Cort Cap.de Cort.26.

SVpplica la dita Cort humilment, sie merce vostra atorgar, e manar ab grans penas la constitutio feta, e atorgada per lo senyor Rey Alfons de gloriosa memoria en fauor dels censals en la Cort celebrada en la ciutat de Barcelona la qual comença. *Com sobre la conseruatio dels censals, &c.* La qual sie haguda en lo present per incerta, e a cautela loar, approuar, retificar, e confirmarla, e sie inuiolablement obseruada iuxta la serie, e tenor, Plau al senyor Rey.

22. LO MATEIX en dita Cort Cap.de Cort.37.

COm per dispositio de constitutions de Cathalunya, officials nouells, e no acostumats no pugan esser posats, e mesos en Cathalunya, ne exercir tals nouells, e no acostumats officis, e sie veritat que de algun temps ença per vostra senyoria sien estats nouament creats, introduits, e constituits alguns officials nouells, e no acostumats, contra forma de las ditas constitutions, com son officis de procuradors Reys, conseruadors de vostre patrimoni, receptors, e altres en euident interes de las ditas constitutions. Pertant la dita Cort humilment supplica vostra Exelentia, sie merce sua seruar, e fer seruar las ditas constitutions, e reuocar, e hauer per reuocats los dits officis, e officials, e remetre, e cometre la receptoria, e procuratio al ballegeneral de vostre Principat, e o a lurs locinents, axi com abans de la guerra fer se acostumaua, e la constitutio sobre aço atorgada dispon, la qual es del tenor seguent. *Contra constitutions es de Cathalunya nouells officials posar en loc hon no es acostumat, &c.* Plau al senyor Rey sie seruada la constitutio.

23. LO MATEIX en dita Cort Cap.de Cort 38.

LA present Cort supplica a la Majestat vostra, seruar, e fer seruar inuiolablement las constitutions, e capitols de Corr de las posadas als del Principat de Cathalunya per los gloriosos Reys de Arago Comtes de Barcelona antepassats vostres atorgats, e atorgadas, e per vostra celsitut juradas, e confirmadas. Plau a la Majestat.

24. LO MATEIX en dita Cort. Cap.de Cort 43.

COm per vostres ministres se faça petitio, e demanda en algunas vilas, e locs de la Eglise, Prelats, e Baros de pagar cenas,

a las quals no son obligats, ni son en possessio de fer dita paga, per tant la dita Cort humilment supplica vostra Exelentia, sie merce sua obseruat la constitutio disponent de las cenas, mane liurar, leuar, e traure del libre del cenari de vostra Majestat las ditas vilas, locs, castells, e terras de la Eglise, Prelats, e Barons que no son tenguts, e obligats a la dita cena, ni han acostumat pagar aquella, com axi la constitutio, la qual es de tenor seguent ho disponga. *Statuim encara que nos, e fills nostres, &c.* Plau al senyor Rey sie seruada la constitutio.

25. LO MATEIX en dita Cort. Cap.de Cort 51.

COm per lo senyor Rey en Pere terç de memoria immortal, celebrant Corts en la vila de Montso, sie stada atorgada la constitutio del tenor seguent. *Com alguns capitans, &c.* Per tant la dita Cort humilment supplica, placia a vostra Majestat seruar, e fer seruar la constitutio, segons la serie, y tenor. Plau al senyor Rey.

26. CARLES en la Cort de Barcelona any 1520. Cap.12.

COm en las constitucions fetas en las Corts celebradas en Montso en lany 1510. en lo cap.55. començant. *Mes auant statuim.* Sie disposar que motius se hajan exprimir en las sententias difinitiuas, volem, y manam que lo dit capitol sie seruat, tollent, y leuant tot abus fet en contrari.

27. LO MATEIX en dita Cort Cap. 13.

Stauim, y ordenam, que la constitutio feta en la primera Cort de Barcelona per lo Rey en laume de alta recordatio cap.1. y 2. y otras constitutions disposants, y ordenats que los officials del Principat de Cathalunya, Regne de Mallorca, e Illas adjacents hajan esser Cathalians, aquella y aquells sien inuiolablement obseruadas iuxta lur serie, y tenor.

28. LO MATEIX en dita Cort Cap.de Cort 1.

Primerament supplica la dita Cort a vostra Majestat li placia que los priuilegis per lo Rey don Alfons de indelible memoria atorgats als ciutadans de Barcelona ab los quals los fa francs de dret de quatre per cent en lo Reyalme de Napolis sien confirmats, y ampliats als altres habitants en Cathalunya, Rossello, y Cerdanya.

danya. Plau al senyor Rey sien seruats dits priuilegis, si, e segons han estat, y son en possessio.

29. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort 4.

Spplica la dita Cort a vostra Reyat Majestat que tots los Cathalans, e poblats en Catalunya liberament pugā negociar en totes las terras de Suria, y part de Leuant, e en totes las terras subiectas al Turc, no portant hi cosas prohibidas, e que confirme vostra Majestat los priuilegis no tenen dels antipassats Reys de gloriosa memoria. Plau a sa Majestat sien seruats los dits priuilegis.

30. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort 9.

Spplica la dita Cort a vostra Alteza que en las terras conquistadas, y conquistadoras de vostra Majestat pugā hauer consols de Cathalans, elegidors per los consellers, y prohoms de Barcelona, ab la forma y priuilegis que tenen en lo Regne de Sicilia. Plau a sa Majestat sien seruats los priuilegis de Barcelona sobre aço disposants.

31. LO MATEIX en la tercera Cort de de Montso, any 1537. Capítol de Cort 3.

Placia a vostra Majestat confirmar lo capítol fet per vostra Majestat en la primera Cort celebrada en Barcelona, disposant que las comandas de sanct Ioan de la castellania de Amposta que son dins los limits de Cathalunya no fossen conferidas sino a Cathalans naturals del dit Principat de Catalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, sien obseruats, remoguts tots abusos. Plau a sa Majestat se serue la dita constitucio, y ho manara executar.

DE PROEMIS.
TIT. VI.

1. VSA TGE Antequam.

Bans quels vsatges fossen mesos, solian los jutges jutjar, que totes las malefetas fossen esmenadas en tot temps, sino podian esser menyspreadas, per sacramēt, o per batalla, o per aygua freda, o calda: axi dient. Yo aytal jura tu aytal, que aquest mal fet, que a tu he fet, de tal guisa lo te fet, a mon dret, e a tōn tort, que nol te deig esmenar, per Deu, e per aquestes sancts Euangelis, e quen estare a batalla, o a hu dels sobredits judicis, de aygua freda, o de calda. Homicidi, o cugucia, que no poden esser menyspreats, sien segons ley, e costums jutjats, e esmenats, o venjats.

2. VSA TGE. Cum Dominus.

Com lo senyor en Ramō Berenguer vell Comte, e Marques de Barcelona, e subjugador de Espanya hague honor, e vehe, e conec, que en tots los plets de aquella terra no podien esser obseruadas las leys Godas, e vehe molts clams, e molts plets que aquellas leys no jutjauan, spcialment ab loament, e consell dels seus prohoms, ensemps ab la sua molt sauia muller Adalmus constitui, e mes vsatges, ab que tots los clams, e los malfets en aquells insertats, fossen destrets, e pledejats, e ordenats, e encara esmenats, o venjats. Aço feu lo Comte per autoritat del jutge, qui diu, quel Princep haja electio, e licentia, de ajustar leys, si justa nouitar de plets ho requerra, e que se tractat per la discretio de la Reyat Majestat, en qual guisa començament de plet se a leys ajustat. E la Reyat potestat sola se franca, en totes cosas qual seuol pena manara esser posada en plet. E los vsatges que mes lo senyor Comte començen axi.

